

BAIETZ HERNANIK! EKIMENAREN ONDOREN, HERNANIN EUSKALDUNAK AHALDUNTZEN JARRAITZEKO PROPOSAMENA

HIZNET HIZKUNTZA PLANGINTZA GRADUONDOKOA

EUSKAL HERRIKO UNIBERTSITATEA

2018-2020 IKASTURTEA

EGILEA: Leire Otxotorena Iriarte

TUTOREA: Gemma Sangines Saiz

AURKIBIDEA

Taulen aurkibidea

Grafikoen aurkibidea

Laburpena	1
1. Sarrera.....	2
2. Hernani Euskal Herrian kokatzen.....	5
2.1. Erdi Aroari buruzko azalpen labur batzuk.....	6
2.2. XIX. mendea eta Karlistaldiak.....	6
2.3. XX. mendearen hasiera.....	7
2.4. Errepublika garaia.....	9
2.5. Gerra Zibila eta gerra-ondoko garai ilunak	9
2.6. Erregimenaren azken urteak eta trantsizioa.....	15
2.7. XIX. mendea.....	19
3. Hernaniko datu soziolinguistikoak.....	22
3.1. Bilakaera historikoa eta demografikoa.....	22
3.2. Migrazio-mugimenduak.....	24
3.3. Hezkuntza-eredua.....	27
3.4. Euskararen ezagutza.....	29
3.4.1. Lehen hizkuntza.....	35
3.5. Euskararen erabilera.....	36
3.5.1. Etxeko hizkuntza.....	36
3.5.2. Kale-erabilera.....	38
4. Baietz Hernanik!	46
4.1. Aurrekariak.....	46
4.2. Ekimenaren ezaugarri nagusiak.....	47

4.3. Izen-ematea, jarraipena eta saioak.....	48
4.4. Komunikazioa.....	50
4.5. Emaizak.....	54
4.5.1. Erronkalarien ezaugarri soziodemografikoak.....	54
4.5.2. Jarraipen-inkesten emaitzak.....	59
4.6. Azken hitzak.....	72
5. ETA ORAIN ZER?.....	73
5.1. Marko teorikoa.....	75
5.1.1. Hizkuntza-mendekotasuna.....	75
5.1.2. Portaeraren sekuentzia funtzionala.....	78
5.1.3. Portaeraren aldagai disposizionalak.....	82
5.1.4. Aseritibitatea.....	82
5.2. Trebakuntza-saioak.....	101
5.2.1. Justifikazioa.....	101
5.2.2. Metodologia.....	103
5.2.3. Emaizak.....	108
5.2.4. Ondorioak.....	118
6. AZKEN HITZAK ETA AURRERA BEGIRAKO PROPOSAMENAK.....	123
ERANSKINAK.....	130
Bibliografia.....	142

LABURPENA

2018an *Baietz Hernanik!* aktibazio ekimena egin zen Hernanin, eta hernaniar masa handi bat jarri zen hizkuntza-ohiturak aldatzeko ariketa egiten. Urtebeteko ekimenaren ondoren, oraindik ere jendea kontzientziatzen eta motibatzen jarraitu behar dela hausnartu zen, eta era berean, jendeari hizkuntza-ohiturak aldatzen laguntzeko baliabideak eskaini behar zaizkiola. Izan ere, ahalduztearen bidea bakardadean egiteko zaila da; barne-lanketa handia eskatzen du, bai eta baliabide egokiak izatea ere. Hizkuntza-ohituren aldaketan asertibitatearen lanketa lagungarria izan daitekeela oinarri hartuta, aktibatutako hernaniar horiei gertuko harreman-sareetan hizkuntza-ohiturak aldatzen laguntzeko proposamen bat eskaini nahi izan da lan honetan, zailtzat jotzen diren hizkuntza-ohiturak aldatuz ohitura-aldaketa bizitzako beste esparru guztietara errazago estrapola daitekeela sinetsita.

Hitz gakoak: ahalduztea, hizkuntza-ohiturak, hizkuntza-mendekotasuna, asertibitatea, gatazka, hizkuntza-hautua, entrenamendua, gizarte-aktibazioa.

In 2018, *Baietz Hernanik!* an activation initiative was carried out in Hernani, and a large number of Hernanian people was invited to change their language habits. In a reflection made a year later, it was thought that there was still the need to raise people's awareness and motivation, and also the need to provide people with resources to help them to change their language habits. In fact, the path of empowerment is difficult to be made alone; it requires a great deal of self work and good resources. Based on the fact that assertiveness can be helpful to change language habits, the aim of this work is to provide the people taking part in the initiative a proposal to help them changing their language habits in close contact networks, in the belief that changing those language habits considered as difficult to change, habit changes can be extrapolated to others areas in life.

Key words: empowerment, language habits, language dependence, assertiveness, conflict, language selection, training

1. SARRERA

Iaz Hernanin aritu nintzen lanean, Euskara ari du Kultur Elkarteak abian jarritako Baietz Hernanik! urtebeteko aktibazio-egitasmoa dinamizatzen.

Nire lana egitasmorako parte-hartzaileak (erronkalariak esan genien) bilatu eta parte hartzera animatzea, herriko eragileei egitasmoa azaltzea, sare sozialak eta webgunea elikatzea, komunikabideekin harremanetan egotea, prentsa-oharrak eta gainerako materialak idatzi eta sortzea, ekitaldiak antolatzea eta talde eragilea koordinatzea izan zen, besteak beste.

Urtebetean 1.000 erronkalari lortu behar genituen. Gogoan dut hasieran egin zidaten galdera: Lortuko ditugula uste al duzu? Askorik pentsatu gabe baieztatu borobila botanuen. Zergatik ez ba? Hernanin oso euskaldunak gara, eta euskararen aldeko oso jarrera ona dugu. Nola ez ditugu 1.000 lagun bilduko euskararen alde egitera? Eskarmentuak erakutsi zidan, azkarregi erantzun nuela.

Porrot egin genuela pentsatzen hasi aurretik, kontu bat: bai, lortu genuen 1.000 lagunek ekimenarekin bat egitea, zehazki 1.117 erronkalari izan ziren, baina bidea ez zen uste bezain samurra izan. Izan ere, hernaniarrei botatako desafioa ere ez zen makala izan: hizkuntza-ohitura bat aldatzeko eskatu genien, nahi zutena, bakoitzak aukera zezala, baina gutxienez hizkuntza-ohitura bat aldatu behar zuten. Kontua da hizkuntza-ohiturak aldatzea ez dela erraza; zaila da eta norberak bere buruarekin lan egitea eskatzen du.

Urte osoan aritu nintzen herrian gora eta behera. Jende askori begiak ireki zitzaizkien ekimenaren bidez, eta urratsa egitera animatu ziren. Hala ere, askoren lekukotasunak jaso eta gero, ohartu nintzen pausoa ematea ez dela nahikoa, eutsi egin behar zaiola, eta eutsi ahal izateko jendeari baliabideak falta zitzaizkiola. Urtea pasatu zen, eta hasierako desafioa bete genuen, baina argi ikusi genuen oraindik bide luzea genuela aurretik, hau hasiera baino ez zela. Izan ere, erronkalari askorekin hitz egiterakoan, ohartu ginen prozesua benetan zaila egiten zitzaizkiela, pertsona batzuekin gehiago besteekin baino, eta jende horrek ahalduz-prozesuan jarraitzeko baliabide gehiago behar dituela. Eskuetan duzun lan hau horretara dator, edo behinik behin, proposamen

bat izateko asmoz sortua da, aurrera begira Hernanin euskararen erabilera aktibatze aldera egin daitezkeenak bideratzen hasteko.

Nire hasierako asmoa *Baietz Hernanik!* ekimenaren ondoko urratsa diseinatzea izan zen, anbizio handiko asmoa, baina HIZNET graduondokoak aurrera egin ahala, eskarmentu handiagoa hartu dut, eta pixka bat aldendu naiz hasierako asmo horretatik. Lan honen helburu hauek izango ditu:

- Hernanin ahalduztze-prozesua abiatu dutenei ahalduztze-bide horretan sakontzen laguntzeko saio praktikoko batzuk proposatzea.
- Asertibitateak ahalduztzen laguntzeko tresna gisa izan dezakeen baliagarritasunaz ohartaraztea.
- Hernaniarrek hizkuntza-gatazkak eta ahalduztze-prozesua nola bizi dituzten azaltzea.
- Hernanin aurrera begira hartu beharreko bidearen inguruko nire proposamena luzatzea.

Lan hau egiteko bibliografian ageri diren iturriak erabili ditut, eta zenbait hernaniaren eta Euskara Zerbitzuaren laguntza ere izan dut, batez ere, hasierako atalak egiteko. Ondoren, aipatu saio horien metodologia zehazteko, Valentzian eta Hernanin zenbait saio egin ditugu, valentziarrekin eta euskaldunekin. Saio horiek, era berean baliagarriak izan dira, datu kualitatiboak biltzeko. Datu horietako askoren berri jada banuen, baina guztiz berresteko balio izan didate. Azkenik, esan behar dut lan honek hausnarketa handia ere duela atzean.

Hasierako sarrera honen ondoren, Hernani Euskal Herrian kokatuko dut, eta haren historia pixka bat azaldu. Atal horren helburua da, batez ere, gaur egungo Hernaniren argazki orokorra ematea eta nondik datorren zer duen ulertzea. Ondoren, datu soziolinguistikoak emango ditut, ezagutza- eta erabilera-maila egun non kokatu diren jakiteko. XX. mendetik gaurdaino dauden datu soziolinguistikoen bilakaeraren parte ere emango dut. Ondoren, *Baietz Hernanik!* ekimenaren berri emango dut: nondik datorren, zer izan zen, zer gauza landu genituen eta emaitzak. Gero, Hernanin

euskaldunek ahalduztze-bidea urratzen jarraitzeko nire proposamena planteatuko dut. Eta, bukatzeko, aurrera begirako urrats posibleen berri emango dut.

Beste ezertan hasi aurretik, eskerrak eman nahi dizkiot nire tutore izan den Gemma Sangines irakasleari, sakontze-egitasmo hau egiteko garaian bidelagun ezin hobea izateagatik. Eskerrak ere Hernaniko Udaleko Euskara Zerbitzuko euskara teknikaria, Malores Etxeberriari, emandako informazio guztiagatik eta beti laguntzeko prest egoteagatik. Eskerrik asko Malores! Zurekin ikasitakoak beti izango dira nirekin! Eskerrik asko ere Euskara ari du Kultur Elkarteko nire taldekideei. Eskerrik asko, honen guztiaren errua zuena da ;) Eskerrik asko Hernaniko Biteri Kultur Etxeko langileei ere. Askok erraztu dizkidazue gauzak. Eta ezin ahaztu, bai Valentziako saioetan, bai Hernaniko saioetan parte hartu duten guztiei, beren hizkuntza txikia maitatu eta beren ekarpena egiteko gogoia duten horiei guztiei!

Eta gehiegi luzatu gabe, hastera noa!

2.- HERNANI EUSKAL HERRIAN KOKATZEN

Hernani Gipuzkoako ipar-ekialdeko herri bat da, Donostialdean kokatua. Urumea ibaia da herriko ardatz hidrografikoa. Iparretik hegora zeharkatzen du eta horretara isurtzen dituzte urak inguruko beste errekaetara.

Donostiatik 9 km hegoaldera dago. 39,81 kilometro koadro ditu. Santa Barbara mendiaren magalean dago Hernaniko hirigunea.

1. irudia: Hernaniren bista panoramikoa

Iturria: <https://eu.wikipedia.org/wiki/Hernani>

Mugakide ditu Donostia, Astigarraga, Arano (Nafarroa Garaia), Lasarte, Elduaen, Urnieta eta Errenteria. 20 auzo ditu: Antziola, Elizatxo, Epela, Ereñotzu, Etxeberri, Florida, Galarreta, Jauregi, Karabel, Karobieta, Latsunbe, Lizeaga, Martindegi, Osinaga, Pagoaga, Portu, Sagastalde/Sagastialdeberri, Santa Barbara, Sorgintxulo eta Zikuñaga.

Hernani beti egon da erdigunean, beti izan da hizpide. Gai politikoak, sagardotegiak eta beste hainbat arrazoi direla eta, Euskal Herri osoan eta Euskal Herrikan kanpo ezaguna da, baina ospe hori antzinetatik dator, atal honetan ikusiko dugun bezala. Herri euskaldunaren ospea izan du historian eta gaur egun ere ospe horri eusten dio nahiz eta euskalduna baino euskaltzalea dela esatea egokiagoa izan.

Donostiatik gertu egon arren, ez da logela-hiri bat. Aitzitik, herri bizia eta dinamikoa da, nortasun propioa du eta kale giroa nabarmena da. Sagardoaren ibilbidearen muin-muinean kokatua dago, eta jendea erakarri izan du beti. Halaber, herri solidarioa, aldarrikatzailea eta alternatiboa da, bai eta borrokalaria ere, gauza berriak egiteko

gogoz dagoena, eta euskararen eta genero-berdintasunaren, besteak beste, bidea urratzen hasi dena.

2.1. Erdi Aroari buruzko azalpen labur batzuk

Goi Erdi Aroan Hernani esaten zitzaion Urumea eta Oria ibaien artean kokatutako bailarari, eta gaur egungo Donostia, Urnieta, Lasarte-Orio, Usurbil, Orio eta Hernani biltzen zituen bere barruan.

Hernanik hiribildu titulua, ordea, XIII. mendean lortu zuela uste da, Alfontso X.a Jakitunak hiriak sortzeko politikaren baitan emana. Hernani kostaldetik gertu zegoen, Donostiatik, hiriburutik ere bai, eta Frantziaren muga ere ez zuen aparte. Beraz, bere kokapen geografikoa zela eta, immigrazio-mugimendu handia jaso izan du, bai eta bisitari ugari ere, mendeetan zehar. Halaber, tamalez, gerra nagusien eraginak pairatu zituen. 1521. urtean, esaterako, frantsesek herria erre zuten, eta Karlistaldi garaian ere, aurrerago ikusiko dugun bezala, gorriak eta bi pasatu behar izan zituzten hernaniarrek bonbardaketak zirela eta.

Urumea ibaia bere garaian herriko ardatza izan zen, eta garrantzi handia izan zuen Hernaniko ekonomian, haren inguruan kokatuta baitzeuden Erdi Aroan burdinolak, eta burdinolek egindako produktua ibaian barrena garraiatzen baitzen. Garai batean, Europa osorako aingurak egiten omen ziren han.

2.2. XIX. mendea eta Karlistaldiak

1850. urte aldean, Hernaniarren %56 inguru nekazaria zen, %24 bigarren sektorean ziharduen eta gainerako %20a hirugarrenean. Dena dela, hainbat faktore zirela eta, besteak beste bere kokapen geografikoa, Urumea ibaia gertu izatea (antzina burdinoletatik ateratako produktuak garraiatzen zituzten errekan barrena), Donostia eta Frantziarekiko muga gertu izatea eta trenbide sare garrantzitsua izatea, Hernanik industria-garapen handia bizi izan zuen, eta pixkanaka hernaniarrak nekazaritzan interesa galduz joan ziren eta industria bihurtu zen herriko ekonomia-iturri nagusia. Horren ondorioz, Hernani bera industriaren eskutik emanda hasi zen aldatzen.

Herri liberala zenez, gogor pairatu zuen Karlistaldien eragina. Lehen Karlistaldian hernaniarrek ihes egin behar izan zuten. Bigarren karlistaldian, miseria gorriak pasatu zituzten. Hernani Donostialdeko liberalismoaren gotorlekua izan zen. Karlistek herria setiatuta izan zuten, eta bonbardaketa latzak jasan zituen herriak, 1876ko irailaren 16an udaletxea eraisteraino. Ez dut garai hartako daturik euskararen erabileraren eta ezagueraren inguruan. Nahiz eta administrazio-agiri gehienak erderaz izan, Imanol Trebiñuk *Administrazio zibileko testu historikoak* liburuan jasotako agiri batzuen artean, Hernanin garai hartako administrazioak euskaraz idatzitako batzuk ageri dira, esaterako: *Hernani eta Lasarteko horniduren errentamendurako kondizioak*, *Korrespondentzia Lasarteko auzo-alkate eta Hernaniko alkatearen artean* eta *Hernaniko alkatearen bandoak kolera izurritea dela* eta. Horrek aditzera ematen dit herria euskalduna zela, eta herritarrek uler zezaten, horrelako gauza publikoak euskaraz egiten zirela, nahiz eta jakin oker egon naitekeela.

2. irudia: Hernaniko Udaletxearen hondakinak

Iturria: Archivos Estatales.

2.3. XX. mendearen hasiera

1900. urtean Hernanin 3.672 lagun bizi ziren, herri txikia zen, baina pixkanaka hazten ari zen industria zela eta. Fundizio lantegiak, almidoi fabrikak, larrugintzak, adreilu fabrikak, pospolo fabrikak eta abarrek osatzen zuten Hernaniko industria, eta horrek jendea ekarri zuen Hernanira lan egitera, jende liberala batez ere. Hernaniarrak

nekazaritza baztertzeko hasiak ziren, eta gero eta gehiagok egiten zuten lan industrian. 1910. urtean, gutxi gorabehera, biztanleriaren egonkortze bat egon zen, eta 1920an, berriz, igoera nabarmena izan zuen.

Bestalde, Gipuzkoako beste herritar askok bezala, oraindik XIX. mendeko ideologiarekin jarraitzen zuten, karlisten eta liberalen arteko dilema zen nagusi. Hernaniarren gehiengoak liberala zen, lehenago aipatu dugun bezala, 25 urte aurrerago II. Karlistaldian bonbardaketek Hernani ia guztiz suntsitu zuten, eta jendeak hori gogoan zuen. Dena dela, pixkanaka ideia berriak sortzen ari ziren eta sozialismoa eta nazionalismoa erabiltzen ari ziren.

Euskal Herrian irakasten zuten irakasle asko Espainia aldekoak ziren, eta Hernani ez zen salbuespena izan. Hasieran, abertzaleek kritikatu egiten zituzten, ez zutelako euskaraz irakasten eta gure kultura ulertzen ez zutelako. Eskola publikoa (Biteri) gaztelaniaz zen Kaxkoan, eta eskola erlijiosoak, fraileak eta mojak (gaur egungo La Inmaculada) ere bai. Azken hauetara nolabaiteko kaudimena zuten familietako haurrak joaten ziren. Auzoetan eskola txikiak ere ba omen zeuden. Hezkuntzak eragin handia izan zuen herrian. Familia euskaldunetako haur askok gaztelaniaz kostata ikasi ondoren, kalean gaztelaniaz eta etxean euskaraz egiteko ohitura hartu zuten.

Garai hartan, kalean euskaraz gaur baino gehiago entzuten zen arren, gaztelaniak bidea egina zuen. Administrazioan idatzizko lekukotasun guztiak gaztelaniazkoak ziren, eskolak, esan dugun bezala, batez ere gaztelaniaz ziren, eta herriko jende dirudunenek gaztelaniaz egiten zuten. Ordurako gaztelania prestigiozko hizkuntzat hartua zegoen, eta euskara baliorik gabeko hizkuntzat jotzen hasia zen, ez zen hizkuntza modernoa.

Industriak erakarritako kanpotarrak zenbait auzo jakinetan kokatu ziren bereziki, eta horren ondorioz, auzo horietan giroa eraldatzen hasia zen. Euskaldunak oraindik bazeuden, baita Kaxkoan eta inguruko auzoetan ere. XX. mendeak aurrera egin ahala, kalekume horiek hiritartzen joan ziren, kanpotarren eraginaren ondorioz, eta euskaldunak ez ziren beste ohitura batzuk hartzen, baina euskal ohiturak guztiz bazter utzi gabe. Baserritarrek baziren, eta horiek Hernaniren landa-inguruneetan bizi ziren, eta herrigunera etorritako baserritarrek ere baziren. Baserritarrek euskal ohiturei, hizkuntzari eta fedeari sendo eusten zioten.

Baserritarrek den-dena euskaraz egiten omen zuten, apenas ez baitzekiten erderaz. Kalera etortzen zitzairen baserritarrei kalekumeak iseka egiten hasiak ziren “casero tonto” eta horrelakoak esanez. Dena dela, atzerakada hortaz ohartuta, izan ziren euskarari eusteko asmo sendoa izan zituen euskal familiak ere. Helduenek ere euskaraz soilik egiten zuten, eta gazte batzuk oraindik ere bai.

Herri bizia zen, alaia eta mugimendu handikoa zen. Erdera prestigiozko hizkuntza bazen ere, euskal tradizioak eta kulturak bizirik jarraitzen zuten jendearengan. Igandero berbenak izaten ziren, eta Donostiatik eta inguruko herrietatik ere etortzen omen zen jendea. Hernaniarrek txikiteoan ibiltzeko ohitura zuten, Kaxkoan sagardotegiak zeuden (ez gaur ezagutzen ditugun sagardotegiak) eta festak. San Joan jaiak, Inauteriak, Santa Madalenak... primeran ospatzen ziren.

Garai hartan ere bertsogintza bizirik zen Hernanin, eta zaletasun handia zegoen. San Joan bezperan bertsolariak kalean gora eta behera ibiltzen ziren eta erronda egiten zuten. Egun garrantzitsua zen, ospakizun handia baitzen, eta hernaniar ugari biltzen ziren. Gaur egun, Ohitura Zaharrak abesbatzakoek egiten dute erronda.

2.4. Errepublika garaia

1931n apirilaren 14an, Errepublika iritsi zenean, Hernani izan zen Errepublikako bandera jarri zuen Euskal Herriko herrietako bat. Ez-ohiko bilera bat egin omen zuten, eta bilera horretan, nazionalistek Euskal Errepublika aldarrikatzeko mozioa aurkeztu. Urte bereko hauteskundeetan ezkertiarrek irabazi zuten, baina 1933koan, abertzaleek irabazi zuten, alde handiaz gainera.

Liberal eta karlisten ideologia hiltzen zihoan, adinekoak hil ahala, eta beste ideia batzuk zeuden jada Hernanin. Garai hartan, aipatutako joera errepublikarrak, sozialismoa eta nazionalismoa nabarmentzen ziren gehien herrian, batez ere azken biak, aktiboenak eta herriko bizitzan gehien eragiten zituztenak baitziren. Eskuineko jendea ere bazegoen, baina gutxiengo bat zen.

Ezkertiarren eta nazionalisten arteko desberdintasuna handia zen, batez ere erlijioari dagokionez: abertzale gehienak oso katolikoak ziren (bazeuden katolikoak ez zirenak ere, baina gutxiengoa ziren); eta ezkertiarrek, berriz, laikoak, nahiz eta militante

gehienak katoliko praktikanteak ziren. Beste leku batzuetan, ezkertiarrek oso muturrekoak izan ziren eta elizak eta erre omen zituzten. Hernanin ez zen halakorik pasatu, saiatu baziren ere. Hernaniar ia gehienak joaten omen ziren igandero mezetara.

2.5. Gerra Zibila eta gerra-ondoko garai ilunak

1936an, Espainiako eskuinak hauteskundeak galdu zituen, eta bide militarri heldu zion. Urte bereko uztailaren 17an Francoren tropak altxatu ziren Melillan, eta 18an jada hernaniarrek bazekiten gerra gainean zela. Ataka latza tokatu zitzaizen hernaniarrei, nazionalistek eta ezkertiarrek ezinikusiak alde batera utzi, eta Hernani gerrarako prestatzen hasi behar izan baitzuten. Abertzaleen artean, EAE-ANVkoak berehala egin zuten bat ezkertiarrekin, beraiek ere ezkerrekoak baitziren. EAJkoak duda-mudatan ibili eta gero, ordena publikoa zaintzeaz arduratu ziren, eta herriko zenbait eskuineko tradizionalista eta eraikin erlijioso babestu zituzten. Izan ere, Hernaniko EAJkoek Nafarroako erreketeez egindako sarraskien berri zuten, eta jokabide horren bidez, herritarren aurkako errepresioa arinagoa izatea nahi zuen.

Mola generalak zuzendu zuen Gipuzkoako kanpaina, eta 1936ko urrirako errepublikazaleak garaitu Gipuzkoa osoa matxinatuen esku geratu zen. Erreketeek Tolosa eta Andoain hartu ondoren Hernanirako bidea hartu zuten. 1936ko irailaren 12an sartu ziren Hernanin nafar erreketeez Onyi menditik eta Portu auzotik, eta haiei batu zitzaizkien galiziar falangistak Santa Barbaratik. Handik gutxira alemaniarrek eta italiarrak ere etorri omen ziren, hernaniarrek izu-ikarak jota utziz. Hernaniar askok ihes egin behar izan zuten, eta gutxi batzuk baino ez ziren geratu, eta etxean sartuta ateratzeko beldurrez. Kalkuluen arabera, herriak biztanleriaren laurden bat galdu zuen garai hartan.

Gerra-garaia iluna izan bazen ere, gerraondoa are zakarragoa izan zen Hernanin. Errepresioa eta zigorra etorri zen herrira. Jende asko fusilatu eta hil, eta beste asko kartzelara bidali zituzten. Ez zen ezer handirik egin behar fusilatua izateko, oso modu arbitrarioan hiltzen zuten jendea, eta maiz, arrazoi politikoengatik baino errebantxa edo mendeku kontuengatik zen. Hernani izan zen Euskal Herrian fusilamendu gehien jaso zuen herrietako bat. Zigor gogorrek ezarri zizkieten eta gosea pasarazi, batez ere emakumeei, gizon gehienak frontean baitzeuden.

Leku guztietan Francoren argazkia zintzilikarazi zuten, eta diktadorea gurtzera behartuta zituzten. Gerra bukatu zenean jende gehienak, garai batean abertzale, liberal edo errepublikazale izan arren, Falangearekin bat egin behar izan zuen beldurragatik.

Frankismoaren dotrina nagusitu zen. Pentsamendu bakarra eta jazarpen ekonomikoa, kulturala, identitarioa, langileena, generozkoa eta ideologikoa ezarri ziren. Elizak berebiziko garrantzia hartu zuen. Neska eta mutilen arteko bereizketa are gehiago nabarmenarazi zuten: etxeako andrea eta ama formalak izateko hezitzen zituzten neskatilak. Feminismoaren mugimendua guztiz eten zen. Askatasun falta nabarmena zen, eta euskal kultura atzera egiten hasi zen.

Gerra amaitu eta frontetik eta erbestetik itzuli ziren askok beren etxea itxita aurkitu zuten. Beraz, izan zen Gerra aurreko jabetzak berreskuratzeko diruz ordaindu behar izan zuenik. Alaitasuna herritik desagertu zen. Giro tristea zegoen Gerra ondoko lehen urteetan. Inauteriak ere debekatu zituzten, erregimenak ez baitzituen festa zoro horiek atsegin.

Ekonomiari dagokionez, Hernani dezente pobretu zen Gerraren eraginez Frankismoaren lehenengo urteetan. Erregimenak autarkia sustatu zuen, eta barneko ekonomiari eman zion indarra. Horrek Euskal Herrian kalteak eragin zituen, eta nola ez, Hernanin ere bai. Bestalde, Gipuzkoa eta Bizkaia traidoretzat jota zirenez, Francok ez zituen aintzat hartu bere sustapen-proiektuetan. Dena dela, egoera zaila bazen ere, Hernaniko industriaren zati txiki batek eutsi egin zion, eta garapen txiki bat izan zuen. Horren adibide da, gerra bukatu eta urte gutxira ireki zirela Zikuñagako paper-fabrika eta Papelera del Norte.

Euskal Herriaren ukazioa bultzatu zen. Kalean euskaraz hitz egitea debekaturik zegoen, eta inor euskaraz hitz egiten entzunez gero, gogor zigortua zen. Eskolan dena gaztelaniaz irakasten zitzairen haurrei. Euskaraz hitz egiten zuenari zigor fisiko larriak ezartzen zitzaizkion, hala nola makilarekin joz. Eraztuna jartzeko ohitura ere izan zen Hernaniko eskoletan. Euskara etxeko eremura mugatu zen, eta antzinako hizkuntzat hartu. Egoeragatik eta euskarak arazoak sor zitzakeela ikusita, familia askotan helduek haurrei euskara ikasteari utzi zioten, eta gazteek gaztelaniaz baino ez zuten hitz egiten. Dena dela, zenbait familiak euskara galtzear zela ikusita, etxean beren hizkuntzari eusteko premia ikusi zioten, eta zailtasunak gora behera, eutsi zioten.

Euskaldunentzat dena beltz zegoen arren, euskal kulturari eusteko gogoak bere horretan jarraitzen zuen, eta urteen joanean, hernaniarrek etsipenetik ere indarra harteari ekin zioten, eta itxaropen-izpiak azaltzen hasi ziren noizbehinka. Esaterako, meza gutxi batzuetan euskaraz ematen zen, baserritarrek uler zezaten, eta udaletxean ere euskaraz egiten omen zitzairen erderaz ez zekitelako. Hala, aitortzen zuen Tiburtzio Agirrek, garai hartako alkateak, *Aldaba joka* libururako egindako elkarrizketan.

Gure artian gutxi, baiño jendiarekin bai, zergatikan baserritarrak ez zakiten erderaz. (...) Nik ayuntamentuan alkatetza hartzeko ere, bi hiru hitz esan nituen euskaraz, eta gobernadoria aurrean zegoen eh! Nik euskeraz bi hiru hitz beti esan ditut, gogoratzeko gu euskaldunak gerala¹.

Iturria: Apaolaza, Urko: *Aldaba Joka*, Hernaniko historia txikia, Hernani: 2003

Euskara ekimen publikoetan erabiltzen zenean, kutsu folklorikoarekin izaten zen, ez hizkuntza suspertzeko asmoz, euskaldunak zirela gogoratzeko baino ez. Hemen ikus daiteke 1959ko Hernaniko San Joanetako programazioa (Fiestas euskaras esaten zieten). Txistularien deia euskaraz ageri da:

¹ Tiburtzio Agirreri egindako elkarrizketaren pasarteak. Hernaniko alkatea izan zen, eta euskal kulturari eusteko ekimenetan laguntzen ibili zen.

festetan, zapuztu nahian. Luistarren ondorioz sortu ziren euskalzaletasunaren eta euskararen alde egin zuten beste elkarte batzuk, kongregazioaren sekzio gisa, hala nola Mendi-gain eta antzerki taldea.

Mendi-gain Luistarren mendi-sekzio gisa sortu zen, baina hori baino zerbait gehiago izan zen. 1960. urtearen amaieran Luistarrek bere jardura utzi behar izan zuten, Elizaren babesa galdu baitzuten eta gazteek jada ere beste motibazio batzuk zituztelako eta beste adierazpen mota batzuk bilatzen zituztelako. Mendi-gain inoiz baino indartsuago zegoen garai hartan eta kongregazioaren erreleboa hartu zuen, parte-hartzeko eta kontzientziazio sozial eta abertzalerako bitarteko bilakatuz. Emakumeen integrazioari bide eman zien lehen elkarteetako ere izan zen. Garai hartan sortu zen Harri Burni elkarte ere, Hernaniko lehen euskal kultur taldeetatik har daitekeena. 1982ra arte egon zen bizirik.

Azeridantza, Hernaniko berez-bereko jaia ere berreskuratzea lortu zen. Frankismoaren aurretik Inauterietan egiten ziren, baina Inauteriak debekatuta zeudenez, gazte-koadrila batek ohitura hori berreskuratzea lortu zuten. 1941.-1942. urteen bueltan alkatearengana joan ziren, eta San Joanetan egiteko baimena eskatu zioten, bai eta lortu ere. Gaur egun, Hernanin izaten den ospakizunik esanguratsuenetako bat da, eta San Joanetan nahiz Inauterietan egiten da.

1950eko hamarkadan, Espainiako egoera aldatzen hasi zen, eta 1959an liberalizazio ekonomikoa izan zen. Atzerriko inbertsioari eta estatuaren kredituei esker, Euskal Herriko industria izugarri hazi zen. Horrek eragina izan zuen Hernanin. Industrializazioa indartsu garatu zen, eta berriz ere kanpotarrak erakarri zituen, inoiz Hernanik bizi izan duen etorkin multzorik handiena, eta herria goitik behera aldatu zen. Biztanleria ia bikoiztu egin zen oso denbora gutxian. Zentsuen arabera, 1940an 7.093 biztanle zituen Hernanik; 1950ean, 8.577; eta 1960an, 13.080. Aurreko urteetan, hau da, mende hasieran 1950. urtera arte, etorkin gehienak Gipuzkoatik eta beste euskal probintzietatik etorritakoak ziren, baina azken etorkin horiek Espainia aldetik etorritakoak ziren, Extremadura, Galizia, Andaluzia edo Gaztelatik gehienbat.

Etorkin horiei guztiei leku egiteko, etxeak eraiki eta auzoak sortu behar izan ziren. Garai hartan, ordea, Udalak dirurik ez zuenez, auzo berri horiek ez zuten inolako azpiegiturarik eta zerbitzurik. Beraz, izugarrizko auzoak zeuden, baina han bizi zirenek edozer gauzaren bila Kaxkora joan behar izaten zuten. Hasieran, batzuei ez zitzaion asko gustatu horrenbeste espainiar herrira etortzea. Hernani ordurako erdaldundua

zegoen, baina oraindik euskaldun asko bizi ziren herrian, eta euskal ohiturak, izaera eta kultura giroan sumatzen ziren. Kultura espainiarraren eta euskaldunaren arteko talka nabarmena izan zen hasieran. Herrian jarrera desberdinak izan ziren immigrazioaren inguruan. Batzuei ez zitzaien ongi iruditzen Espainiatik Hernanira horrenbeste jende etorri izana; beste batzuei ez zitzaien gaizki iruditzen; baina denek zuten kezka bat: herria are gehiago eralduntzen ari zen, eta horrek ez zien grazia handia egiten. Dena dela, zorionez, Hernanin ez zen guetto nabarmenik sortu beste herri batzuetan sortu zen bezala, eta etorritako batzuk ezin hobeto integratu ziren herrian. Hala ere, immigrazio-saldo horrek egungo hernaniarren hizkuntza-ohituretan eragina izan zuela ezin da ukatu.

2.6. Erregimenaren azken urteak eta Trantsizioa

1960ko hamarkadatik aurrera, gauzak aldatuz joan ziren, eta Euskal Herrian iraultzarako gogoia pizten hasi zen. Erregimenak Europarako ateak ireki zituen, eta ideia berriak iristen hasi ziren, jendearen bihotza berotuz.

1962an Hernanin lehen ikastola sortu zen, Urumea ikastola. Debekua zela eta, hasieran erdi ezkutuan ibili ziren eta gaztelaniazko izena jarri zioten, "Enseñanzas Urumea". Elbiria Zipitriarekin ikasitakoa izan zen Urumeako lehenengo andereñoa, Maritxu Mariezkurrena, aurrerago zuzendaria ere izango zena. Irakaskuntzan berebiziko garrantzia ematen zioten abertzaletasunari eta erlijioari, Elbirak egiten zuen bezala. Beste herri batzuetan, ikastolak sortzeko Elizaren babesa bilatu zuten, baina Hernanin Del Valle de Lersundi militarren laguntza izan zuten.

1970ean egoera korapilatsua zen, eta abertzaletasunaren baitan banaketa sortzen ari zen. Urumea Ikastolak ere pairatu zuen horren eragina. Hasieran abertzale guztiek sortu bazuten ere, denborarekin beraien artean liskarrak sortu ziren, kontserbadoreenen eta aurrerakoien artean. Aurrerakoienak Elizaren aurka zeuden eta ez zuten nahi ikastolan erlijioarekin zerikusia zuen ezer erakusterik. Horren ondorioz, Urumeatik joan eta 1970-1971 ikasturtean Langile ikastola jarri zuten martxan guraso batzuk.

Halaber, hamarkada horretan jarri ziren martxan Hernanin lehen gau-eskolak eta helduak euskalduntzeko lehen urratsak ematen hasi ziren.

Bien bitartean gizartea nahaspilatuta zegoen. ETA sortu berria zen, eta ideia politiko berriak sortu ziren. Gizarte tradizionalaren amaiera gertu zegoen, eta herriak aske bizitzeko gogoz zeuden. Hernanin ere gazteak beldurra galdu zuten eta ideia iraultzaile horiekin bat egiten hasi ziren. ETA bere lehen atentatuak egin zuen, eta Guardia Zibilaren eta Polizia Armatua esaten ziotenaren errepresioa areagotu egin zen berriz Euskal Herrian.

Estatuko segurtasun-indarrek gogor zigortu zuten Hernani, eta atxilotu asko izan ziren garai hartan. Hernanin garai hartan protestak ugariak ziren. Urte korapilatsuak ziren. Langileen borrokak berriz ere indartu ziren, eta sindikatuak indarra hartzen hasi. Dena pil-pilean zegoen.

1975. urtera arte jarraitu zuen Industria-garapena urte horretan eten egin zen Estatu osoa kolpatu zuen krisi ekonomikoa zela eta. Immigrazioa ere orduan eten zen. Urte horretan, 28.828 biztanle zituen Hernanik (urte hartan Lasarteko zati bat Hernaniren barruan zegoen).

Franco 1975. urtearen amaieran hil zen, eta hernaniarrek pozarren hartu zuten berria. Egoera zalantzazkoa zen, inork ez zekien zer gertatuko zen. Hernaniko Udalak foruen aldeko aldarrikapena egin zuen, eta euskara, ikurrina eta anmistiaren aldeko mozioak aurkeztu zituen, ordura arte debekatuak izan ziren elementuak berreskuratu nahian.

Jarrera aldarrikatzailea hartu zuten hernaniarrek, eta Erregimenaren garaian ezkutuan ibili behar izan zuten taldeak kalera ateratzen hasi ziren. Hala ere, kaleko ekintzak oraindik debekatuta zeudenez, segurtasun-indarrek diktaduraren garaian bezala zapaltzen zituzten eta errepresioa gogorra zen. Guardia Zibilak kontrolak areagotu zituen, establezimenduak erasotzen zituzten, atxiloketa masiboak izan ziren eta ultra eskuindarrek zenbait ekintza egin zituzten, besteak beste. Hernaniko Udalak ekintza horiek guztiak gaitzetsi zituen, eta harrituta zegoen Espainiako gobernua demokraziarako bidea egiten ari zen horretan horrelakoak gertatzen zirelako. Hernanin sortutako talde askok babestu zuten aldarrikapen hori.

Ikastolek ere ahalegin berezia egin zuten, euskal irakaskuntza bermatzearren, baina ez zuten erraza izan. Gogor aritu ziren lanean eta guraso-elkarteak ere ez ziren geldi egon, babes ekonomikoa lortze aldera. Hala ere, horrelako ahaleginetan ere Guardia Zibilak oztopoak baino ez zituen jartzen, esaterako, Hernaniko ikastola baten alde

dirua biltzeko jaialdi batean agertu ziren, jaialdia geldiarazi eta hiru lagun eraman zituzten atxilotuta.

1977an onartu zen Konstituzioa Espainian, baina abertzaleek ez zuten onartu, ez baitzituen asetzen. Hainbat erreferendum eta hauteskunde izan ziren Euskal Herrian, eta 1979an Autonomia Estatutua onartu zen, Andaluziarekin, Kataluniarekin eta Galiziarekin batera. Hernanin biztanleen % 67k egin zuen Autonomiaren alde. Gainerakoak abstenitu egin ziren. Halaber, urte horretan izan ziren udal hauteskundeak, eta Herri Batasuna alderdia izan zen garaile.

Ondoko urteak ez ziren samurrak izan, “Guda zikina” delakoa abiatu baitzen, eta euskaldunen aurkako erasoak eguneroko kontua izan baitziren. Egoera sozioekonomikoa ere ez zen batere ona. Krisiak bere horretan jarraitzen zuen, eta horretaz gain, Hernanin herriko fabrikarik garrantzitsuena, 1.400 langiletik gora zituen, ixtera behartuta egon zen, eta horrek familia asko halabeharraren mendean utzi zituen. Beraz, egoera politiko ezegonkorrari langileen borroka gehitu zitzaion, eta horren ondorioz, Hernanin protestak oso ohikoak ziren. Kaleko giroa eta aisialdia ere aldatuz zihoan, pubak, gaueko giroa... errebeldiarako bidea irekitzen hasia zen, Europako aire modernoak zetozen.

1980ko hamarkada eraldaketa-hamarkada izan zen, eta gazteak bizitzeko beste modu eta molde batzuk zeudela ohartu ziren, erlijiotik urrun, eta aisialdirako beste eredu bat nahi zuten. Orduan, ez zeuden antolatuta, baina oso politizatuta zeuden. Koadrilak itxiak ziren, eta ez zuten elkarren artean apenas ezagutzen. Testuinguru horretan, hainbat ekimen jarri ziren martxan, koadrilak batzeko eta gazteak antolatzeke asmoz.

Aipamen berezi gisa esan behar da 1986. urtean, Lasarte-Oriaren desanexioa onartu zela, eta Hernaniko auzoa izateari utzi ziola. Une hartan, 10.000 biztanle inguru galdu zituen Hernanik, baina horrexegatik izan zen.

Ikastolek eta AEK-k beren lanarekin jarraitu zuten, eta pixkanaka, euskararen ezagutza handitzen zihoan. Gurasoek gero eta haur gehiago matrikulatzen zituzten D ereduan, eta helduek ere euskara ikasteko grina zuten. Herri mugimenduak ugarituz zihoan. 1982an egin zen Kilometroak festa Hernanin, Langile ikastolaren alde, Laubidietako eraikina eraikitzeke.

1986an, Akelarrea jarri zen martxan, San Joan bezperan ohitura bihurtu den festa. Gazteek salaketa sozialerako tresna gisa hartu zuten, eta egun oraindik horrela izaten jarraitzen du. Gorabehera handiak izan dituen arren, azken urteetan indar handia hartu du eta jende askok parte hartzen du, eta emakumeen zapalketa, euskararen diskriminazioa, torturak edo sexu estandar inposatuak salatzen jarraitzen dute.

1988an, berriz, gazte talde batek Olinpiadak jarri zituen martxan, koadrilen arteko norgehiagoka. Helburua herriko gazteen arteko harremana estutzea, gazteen artean zenbait balio sustatzea, euskararen erabilera bultzatzea eta beste aisialdi-eredu bat planteatzea zen. Bederatzi hilabeteko programa prestatzen zuten, eta gazteen inplikazioa ziurtatzeko, talde bakoitzari proba bat prestatzeko lana ematen zitzaion. Kirol probak ziren batez ere. Koadrila guztiek herrian barrena proba horiek egin behar izaten zituzten. Ekimenak arrakasta izan zuen, eta umorea eta giro ona izaten zen nagusi. Hiru edizio egin ziren eta lehen etenaldia izan zuten.

1987an Molotoff irrati librea martxan jarri zen, hernaniarrei kontrainformazioa eman nahian. Iruñeako Eguzki Irratia eta Gasteizko HalaBedi izan zituzten erreferente garai hartan irratia sortu zutenek. Hasieran, irratsaioak batez ere gaztelaniz ziren, baina barne-bilera batzuk egin ondoren, 1990eko hamarkadan, lehentasuna euskarari ematea erabaki zen, irratia ere euskarari bultzada bat emateko bitarteko bikaina izango zelakoan.

1990eko hamarkada ere ez zen samurra izan. Espainiako gobernua berriz ere eskuineko alderdien alde geratu zen, eta errepresioa gogorra izan zen. Gobernuak ETaren aurkako borroka bere politikaren parte garrantzitsutzat hartu zuen, eta berez demokrazia zegoen arren, euskaldunen aurkako zapalkuntzak bere horretan jarraitzen zuen. Horren adierazle da hamarkadaren amaieran Egin egunkaria itxi izana, eta XXI. mendearen lehen urteetan ere Egunkaria eta Ardi Beltza aldizkaria itxi izana.

Ekonomiari dagokionez, azken krisiari buelta ematen hasi zitzaiola zirudien, eta egoera bere onera etortzen hasia zela. Hamarkadaren amaiera aldera, etxe berriak eraikitzen hasi ziren Hernanin, Estatu osoan eman zen higiezinaren booma zela eta.

Hernaniko Udalean 1991. urtean sortu zen Euskara Zerbitzua, eta Udal Euskaltegia ere urte horretakoa da. Euskara Zerbitzua profilen gaia lantzen hasi zen, lanpostu bakoitzari bere hizkuntza-eskakizuna esleitzen eta langileak euskaltegira bidaltzen. 10-

15 bat urtez aritu ziren horretan. Horren ondorioz, jendeak euskara ikasi eta hobetu zuen, eta herritarrek euskaraz atenditzeko gai ziren.

1993an apirilean, berriz, Dobera Euskara Elkarteak jarri zen martxan. Euskaletzan ziharduten hernaniar batzuk, batez ere gazteak, herrian euskara eta kultura mailan gauzak egin behar zirela ohartuta zeuden.

1998an, Herri Olinpiaden bigarren txanda abiatu zen. Giro soziala guztiz bestelakoa zen. Jende gehiagok zekien euskaraz, eta nolabaiteko antolaketa zegoen, gazte asanblada, gazte taldeak... Balio berriak zeuden, eta Olinpiada hauek balio horiek bere egin zituzten. Taldeak mistoak izan ziren, eta probetan ez zen emakumeen eta gizonen arteko bereizketarik egin. Horrez gainera, kirol-probez gain, beste proba ugari egin ziren. Olinpiada hauek ere bizitza motza izan zuten, eta bigarren edizioan amaitu ziren.

2. 7. XIX. mendea

XXI. mendeak aldaketa ugari ekarri zituen, ez Euskal Herrian soilik, mundu osoan baizik. Globalizazioa, teknologia berriak, Internet, mugikorra, sare sozialak... Mundua eta bizimoduak goitik behera aldatzen hasi ziren. Pentsamoldeak aldatuz zihoazen, eta bizitza ulertzeko modu berriak sortzen hasi ziren.

Ekonomiaren suspertzeak erakarrita, beste immigrazio-bolada bat etorri zen. Asko atzerritarrak izan ziren. Hernanin gatazka politikoa nabaria zen oraindik, baina pixkanaka arinduz zihoan.

Euskararen ezagutzak gora egiten jarraitzen zuen etengabe, eta kalean euskaraz zertxobait gehiago hitz egiten zela esan daiteke.

2008. urtean, gutxi gorabehera, Krisi Ekonomikoa etorri zen, eta Euskal Herrian ere eragina izan zuen eragina izan zuen. Gobernuak egindako erreformak ere lan-ezegonkortasuna areagotu zuen.

Azken hamarkadari dagokionez, aldaketak nabarmenak izan dira. Ekonomiari dagokionez, hernaniar gehienak zerbitzuen alorrean egiten dute lan, ondoren bigarren sektorean, eta gutxiengo batek lehen sektorean. Gatazka politikoa arindu egin da, eta

ez dago garai batean bizi zen errepresioa. Kalea lasaitu egin da, eta hernaniarrak lasai bizi dira.

Hernanik Udal aurrerakoia eta alternatiboa du, eta bide berriak urratzen saiatzen dena herritarren parte-hartzeari erabateko lehentasuna emanez. Horrez gainera, azken bi legegintzaldietan Udal barruko eta kanpoko harreman guztiak euskaraz izateko urrats sendoak eman ditu.

Aisialdiari dagokionez, ohiturak aldatu egin direla sumatzen da. Gazte jendea jada ez da ateratzen lehen ateratzen zen adina, beste ohitura batzuk dituzte eta gutxiago mobilizatzen dira. Beste kezka batzuk dituzte, lana lortzeko ezintasuna, emantzipaziorako zailtasunak, ingurumena, feminismoa, instagrama... Gaur egun, euskara ez da hernaniar gazteen kezka nagusia.

Dena dela, oro har, esan daiteke hernaniarrek euskararen aldeko oso jarrera ona dutela, eta azken hauteskundeetako emaitzei begiratzea ez dago hori ikusteko. Jarrera oso ona da, baina arazo handiena da askok jakitearekin nahikoa dela uste dutela, eta erabilera gaztelaniaren aldekoa dela oraindik.

3.- DATU SOZIOLOGIKOAK

Hernaniko euskara gipuzkeraren aldaera da Euskararen ezagutzari eta erabilerari buruzko datuak 2016koak dira, horiek baitira erabilgarri izan ditudan azkenak

Ohartxo bat, 2011. eta 2016. urteko kale-erabileraren artean ia 10 puntuko aldea dagoela ikusten da, euskararen erabileraren kaltetan. Nahiko susmagarria denez, Euskara Zerbitzukoekin kontsultatu eta gero, kasu gehiegirik ez egiteko aipatu zidaten, 2011ko datuak puztuegiak egotearen susmoa zutela. Susmoak gorabehera, datuei leiala izatearren, bere horretan jaso ditut.

3.1. BILAKAERA HISTORIKOA ETA DEMOGRAFIKOA

Hernanik, 2018an Euskal Estatistika Erakundearen (hemendik aurrera Eustat) arabera, 19.849 biztanle zituen. Informazio estatistikoari dagokionez, udalerriak distritu bakarra du, 16 sekziotan banatuta. Taula honetan ikus daiteke sekzio bakoitzaren 2011 eta 2016ko informazio demografikoa .

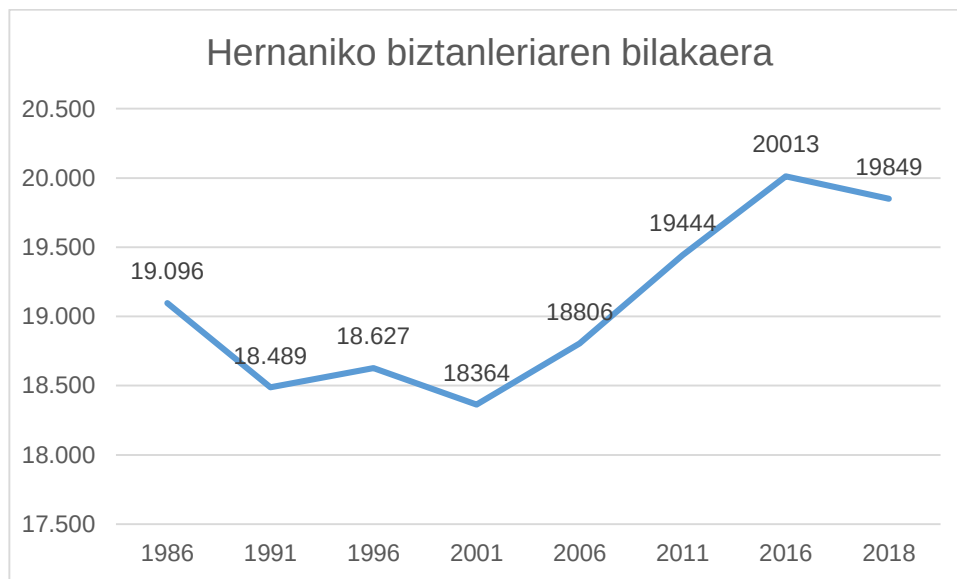
Taula: Hernaniko biztanleria sekzioka, 2011 eta 2016.

Sekzioa	Zonaldea	Biztanleak 2011	Biztanleak 2016
01	Karkabatik Plazara	715	680
02	Karkaba-Plaza Berri-Nafar Kalea-Oarso	1.325	1.515
03	Plaza Berri-Txirrita-Zinkoenea	910	1.084
04	Gartzia Goldaraz-Florida-Etxeberri	1.710	1.787
05	Zinkoenea-Antziola	1.470	1.697
06	Lizeaga-Larramendi	950	892
07	Karabel-Portu	1.355	1.112
08	Zikuñaga-Akarregi-Osinaga	1.310	1.163
09	Ereñotzu-Epele	590	594
10	Karobieta-Txantxila-St. Barbara	1.905	1.890
11	Orkolaga	725	926
12	Elizatxo-Hilerria	1.060	948

13	Mañe i Flaquer-Sagastialdeberri-Laiztia	1.505	1.864
14	Antziola-Galarreta	905	880
15	Oarso-Marieluts	1.120	907
16	Latsunbe-Latsunbeberri	1.665	2.074
Guztira	Hernani	19.480	20.013

Iturria: Udal Errolda, 2016.

Grafikoa: Hernaniko biztanleriaren bilakaera

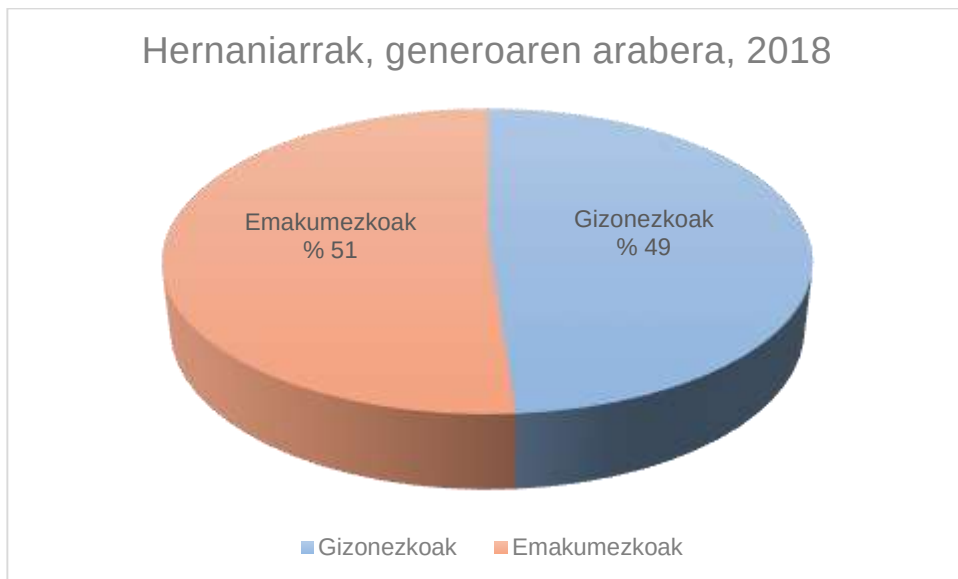

Iturria: Soziolinguistika Klusterra (2014) eta Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística.

Biztanleria-piramideari erreparatzen badiogu, argi ikusten da Hernani zahartze-prozesu bete-betean dagoela, mendebaldeko gizartearen joera orokorrari jarraituz. Duela 15 urte hasitako jaiotza-tasaren errekuaratze joerak geldialdia izan du azken urteetan.

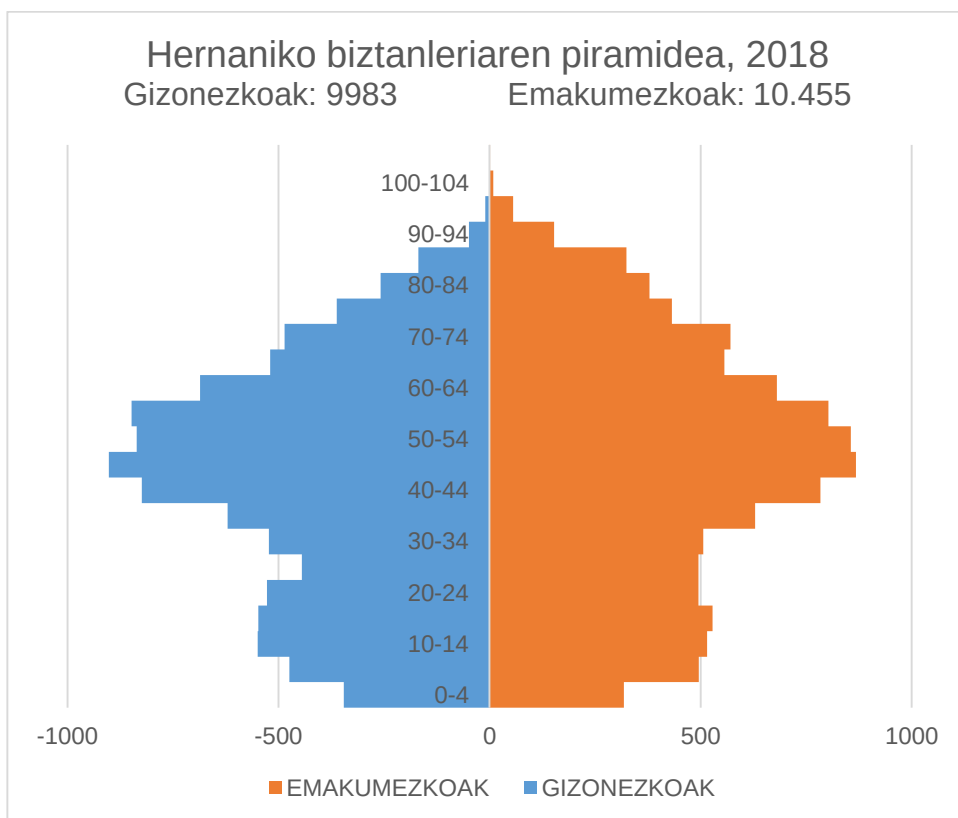
Gero eta ume gutxiago dago, eta gero eta adineko gehiago. Beraz, hirugarren adinak biztanleriaren pisu handia hartzen du. Barra-grafikoan ikus daiteke adinekoen kopurua areagotzen den bezala, gazteena txikituz doala. Generoari dagokionez, % 51 emakumezkoa da, eta %49 gizonezkoa. Emakumeak ugariagoak dira Hernanin.

Grafikoa: Hernaniarrak, generoaren arabera, 2018.

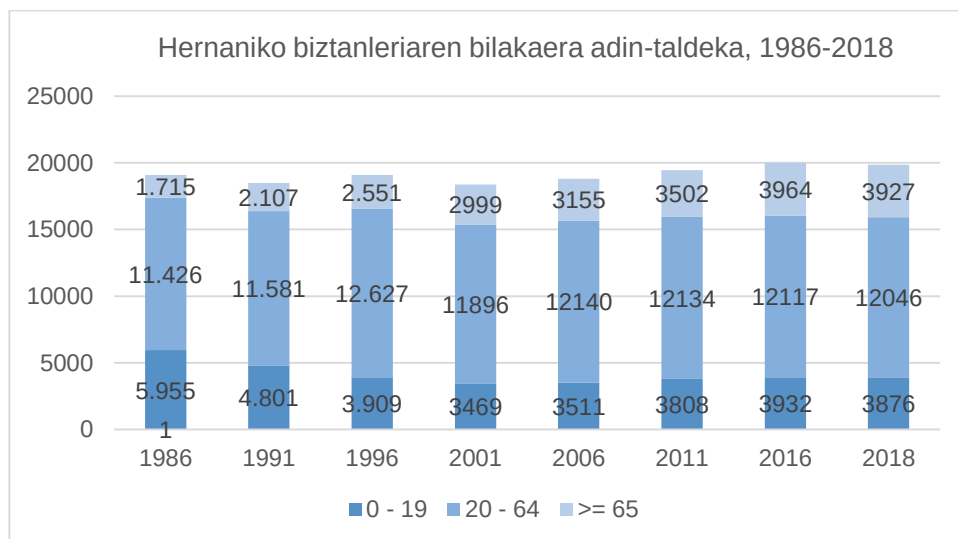
Iturria: Gipuzkoako Errolda, 2018.

Grafikoa: Hernaniko biztanleriaren piramidea, 2018

Iturria: Gipuzkoako Errolda, 2018.

Grafikoa: Hernaniko biztanleriaren bilakaera adin-taldeka, 1986-2018.

Iturria: Soziolinguistika Klusterra (2014) eta Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística.

Ezagutzari eta erabilerari buruzko datuak aipatzen hasi baino lehen, Hernaniko euskararen ezagutza eta erabilera berebiziko eragina izan duten datu batzuk aipatu gabe ez nituzke utzi nahi: immigrazioa eta Hezkuntza-eredua.

3.2. MIGRAZIO-MUGIMENDUAK

Historian zehar, Hernanik immigrazio handia jaso du, herriko industriak erakarrita. XX. mendearen hasieratik etorri zen jendea herrira, baina jende hori ondoko herritakoa edo Gipuzkoakoa zen batez ere. 1950etik 1975era, ordea, jende ugari etorri zen Espainiatik Hernaniko industriak erakarrita. Mugimendu demografiko horiek nabarmen eragin zuten euskararen ezagutza, transmisio eta erabilera. Are gehiago, oraindik, kontuan hartzen badugu ordurako jada Hernani nahiko erdaldunduta zegoela, eta debekuaren garaia zela.

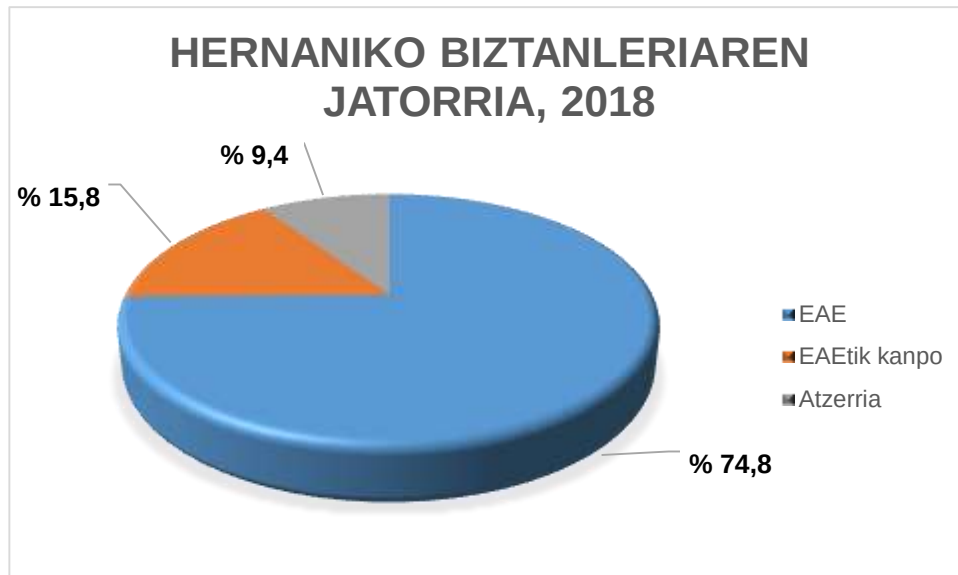
1975etik XXI. mendearen hasierara arte, migrazioa ere moteldu egin zen. Alabaina, XXI. mende hasieran immigrazio-mugimenduak hasi ziren berriz, nahiz eta ez izan aurrekoak bezain indartsuak. Azpimarragarria da atzerriko jende asko etorri dela azken bi hamarkadetan, batez ere Hego Ameriketakoa.

Taula: Hernaniko biztanleriaren jatorria, 2018.

Jaiotze lekua	Kopurua	%
Gipuzkoa	14.577	73,4
Bizkaia	208	1,1
Araba	66	0,3
Beste probintziak	3.137	15,8
Atzerria	1.861	9,4
Guztira	19.849	100,0

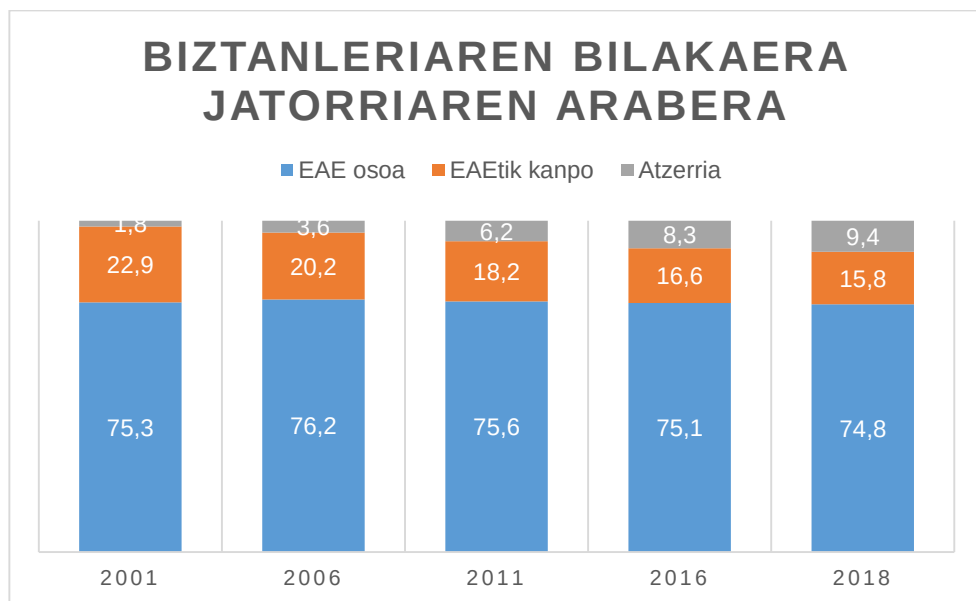
Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2018.

Grafikoa: Hernaniko biztanleriaren jatorria, 2018.

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2018

Grafikoa: Hernaniko biztanleriaren bilakaera, jatorriaren arabera

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2018

Euskararekiko jarrera desberdinak daude migrante bolada ezberdinetan Hernanira iritsi diren herritarren artean. Azken urteetan etorritakoek, eta beren seme-alabek nagusiki, euskararen ezagutza handiago dute 50eko eta 70eko hamarkadetan etorri zirenek baino. Halere, atzeritik etorri diren herritarren gehiengoak ez daki euskaraz.

Taula: Hizkuntza-gaitasuna jaioterriaren arabera. Hernani, 2016 (%)

Jaioterria	Euskaldunak	Ia Euskaldunak	Erdaldunak
Hernani eta Gipuzkoan	76,83	13,71	9,45
EAEko beste herrialde batean	55,83	26,27	17,88
Espainiako Estatuan (Nafarroa barne)	17,61	20,87	61,51
Espainiako Estatutik kanpo (Ipar Euskal Herria barne)	14,88	22,95	61,93

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística 2016

Bestalde, Eustateko datuei erreparatuz gero, ikusten da Hernanik 2007tik 2018ra batez ere atzerrian jaiotako biztanleria irabazi duela, eta horiei harrera euskaraz egin eta euskarara erakartzeko protokoloak sortu eta martxan jartzea komenigarria litzatekeela, orain arte beraiekin harremana beti gaztelaniaz sortu baita.

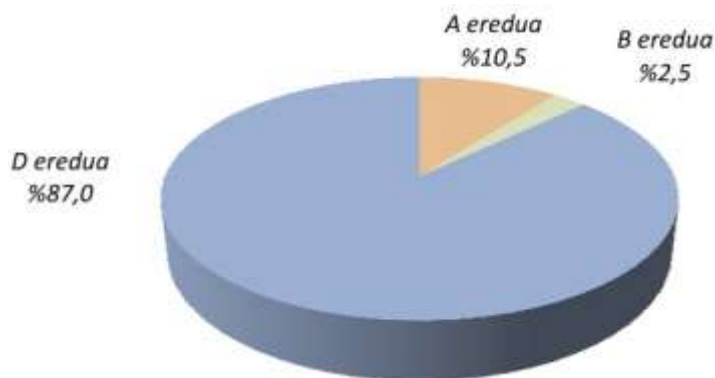
3.3. HEZKUNTZA-EREDUA

Garrantzitsua da hezkuntza-ereduari ataltxo bat eskaintzea, euskararen ezagutza areagotzen egindako lana txalotzekoa baita benetan.

Hernanin egun lehen hezkuntzako bost ikastetxe eta bigarren hezkuntzako ikastetxe bat dugu: Langile Ikastola, Elizatxo Ikastola, Urumea Elkano Ikastola, Txirrika Eskola Txikia, La Inmaculada Ikastetxea eta Agustin Iturria DHI. Langile, Elizatxo eta Urumea Elkano hasiera batean ikastolak izan baziren ere, 1990eko hamarkadan sare publikora atxiki ziren, laugarrena eskola txikia da, eta azkena ikastetxe kontzertatua. Denek D eredua eskaintzen dute, eta ikastetxe kontzertuak B eredua ere bai.

Soziolinguistika Klusterrak 1986-2011 arteko Hernaniko datu soziolinguistikoei buruz egindako txostenaren arabera, Hernanin haurren ia gehiengoak ikasten zuen D ereduan 2011. urtean, grafikoan ikus daitekeen bezala (Gipuzkoako joera orokorrari jarraituz, gaur egun gehiago izango dira segur aski).

Grafikoa: Hezkuntzako eredu-linguistikoak Hernanin, 2011

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2014

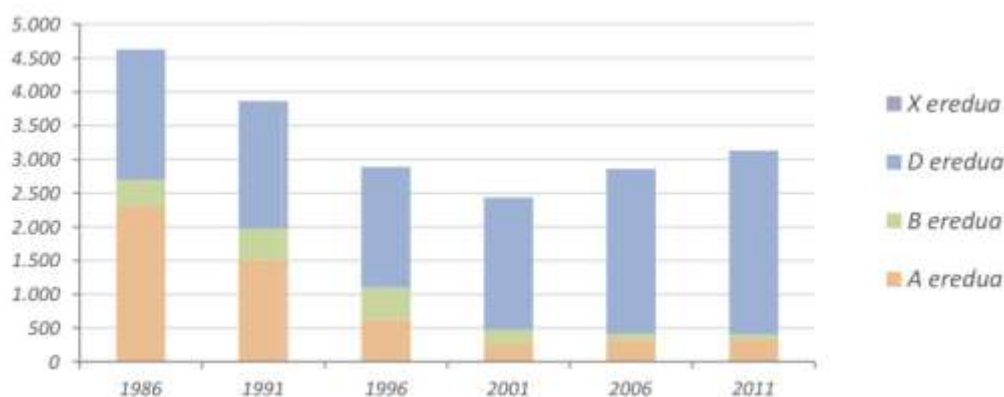
D ereduak pixkanaka irabazi ditu ikasleak 1986tik hona. 1986. urtean, matrikulazioen % 42 zen D ereduan; 1991n, % 49; 1996an, % 62; 2001ean, % 80; 2006an, %85; eta 2011n, % 87 (Ez dut datu gehiagorik lortu). Joera goranzkoa da, eta oso oker ez banago, gaur egun, haurren %90 inguru egongo da D ereduan matrikulatuta.

Taula: Hezkuntzako eredu linguistikoen bilakaera, Hernanin

	1986		1991		1996		2001		2006		2011	
<i>A eredu</i>	2.303	50%	1.511	39%	634	22%	254	10%	321	11%	328	10%
<i>B eredu</i>	395	9%	460	12%	467	16%	222	9%	95	3%	78	2%
<i>D eredu</i>	1.931	42%	1.892	49%	1.785	62%	1.959	80%	2.443	85%	2.726	87%
<i>X eredu</i>	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
<i>Guztira</i>	4.629	100%	3.863	100%	2.886	100%	2.435	100%	2.859	100%	3.132	100%

Iturri: Soziolinguistika Klusterra, 2014.

Grafikoa: Hernaniko hezkuntza ereduaren bilakaera, 1986-2011

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2014

Aipagarria da gaur egun Hernanin, beste zenbait lekutan bezala, segregazioaren fenomeno bizi dugula. Urumea Hernaniko lehen ikastola izan zen. 1970eko hamarkadan, desadostasun politikoak zirela eta, guraso talde batek Urumeatik atera eta Langile ikastola sortzeko erabakia hartu zuten. Bestalde, 1980ko hamarkadaren erdialdean, irakasle talde bat Urumeatik bereizi zen, eta Elizatxo ikastola sortu zuten. Txirrita eskola txikia Ereñozu auzoan dago, eta auzoko neska-mutilek eta Hernaniko haur batzuek ikasten dute han. La Inmaculada Hernaniko ikastetxerik zaharrena da, 1883an sortu zuten eta Karitateko Alabena da. Lehen A eredu ematen zuen batez ere, baina denborarekin D eredu nagusitu da ikastetxe horretan ere.

Langile da ikasle gehien dituen ikastola gaur egun, hiru adar ditu, eta atzetik du Elizatxo. Guraso euskaldunenak batez ere horietan eta Txirrita Eskola Txikian dituzte haurrak. Gaur egun, Urumea ikastolan eta La Inmaculada ikastetxean biltzen dira, aldiz, guraso erdaldun eta atzerritar ia gehien haurrak. Beraz, ikastolatik ikastolara aldea sumatzen da, Langile, Elizatxo eta Txirrita ikastetxeen inguruan hurrek euskaraz gehiago egiten dute, eta Urumearen eta Inmaculadaren inguruan erderaz

entzuten da batez ere. *Baietz Hernanik!* Ekimena egitean, banaketa hori nabarmen sumatu zen: Langile, Elizatxo eta Txiritak aktiboki hartu zuten parte, eta Urumeak eta Inmaculadak, aldiz, ez. Beren gurasoen profila ikusita, ez zuten bideragarria ikusten ekimena haien artean zabaltzea.

Bestalde, garai batean, ikastetxe horietako bakoitzak DBHren eskaintza propioa zuen. Hurrek Lehen Hezkuntza eta Bigarren Hezkuntza egin zezaketen bertan, eta ondoren, Batxillerra Hernanin egitea aukeratu zutenak Agustin Iturriaga Institutura, gaur egungo Agustin Iturriaga DBHra, joaten ziren. 2010. urtearen, Eusko Jaurlaritzak Hernanin DBHko eskaintza bakarra izan behar zela erabaki zuen, eta hala, 3 eskola publikoetako haur guztiak 12 urterekin Agustin Iturriagan biltzen dira. Ordutik, guraso askoren kezka da, bateratze horren ondorioz, gazteak gero eta goizago hasten direla gaztelaniaz, oso familia euskaldunetako haurrak ere bai. Hori arrazoitzeko beste faktore ugari daudela uste dut, baina herriko sektore batean kezka hori nabarmena da.

3.4. EUSKARAREN EZAGUTZA

Eustatek erabiltzen duen sailkapen bera erabiliko dut, hernaniarrak hizkuntza-gaitasunaren arabera sailkatzeko:

- **Elebidunak / euskaldunak:** euskara “ondo” ulertzen eta “ondo” hitz egiten dutenak.
- **Elebidun hartzaileak / ia euskaldunak:** euskara “ondo” edo “nekez” ulertzen eta “nekez” hitz egiten dutenak.
- **Erdaldun elebakarrak:** euskara ulertzen ez dutenak eta hitz egiten ez dutenak.

2016an, Eustaten arabera, Hernaniarren erdia baino gehiago (% 61,31) elebiduna zen; % 15,2 elebidun hartzailea, hau da, euskara ulertzen zuena, baina ondo hitz egiten ez duena; eta % 22,8 erdaldun elebakarra. Ikastolen eta euskaltegien lan txalogarriari esker, euskarak ezagutzen izugarri irabazi du urteetan zehar. 1986tik 2016. urtera 21 puntu pasatxo igo zen elebidunen kopurua. Era berean, elebidun hartzaileen kopuruak ere gora egin du, eta elebakarrenak, berriz, nabarmen behera.

Aipagarria da 2011tik 2016rako tarte horretan, aurreko urteetako joera apurtuz, elebidun hartzaileen kopuruak behera egin duela 6,24 puntuan, 2011n hernaniarren %

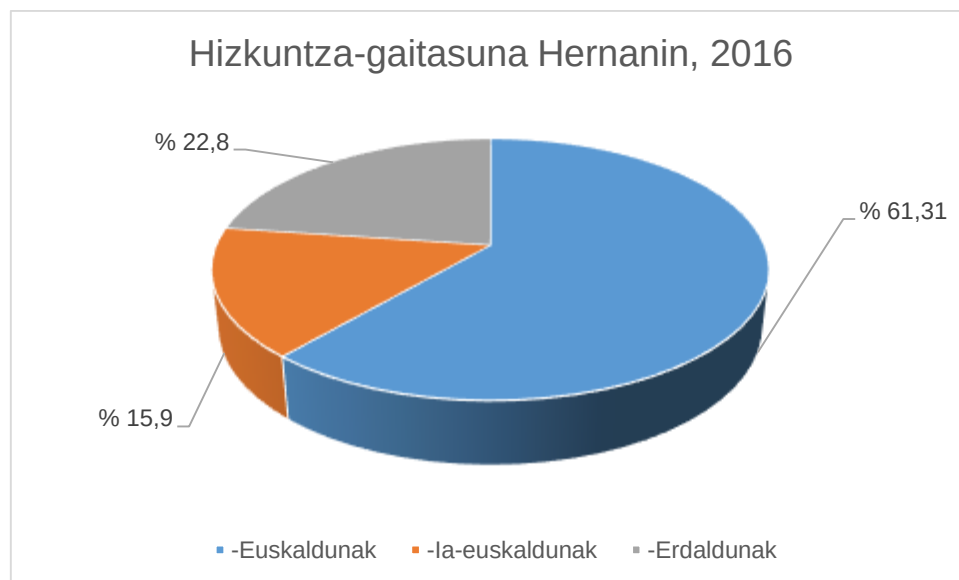
22,4 zen elebidun hartzailea, eta 2016an, berriz. % 15,9. Halaber, erdaldun elebakarren kopuruak bi puntu baino zertxobait gehiago igo dela aipatu behar da %20,51 izatetik %22,8 izatera. Biztanleriaren gorabehera horiek, esan bezala, neurri batean, immigrazioaren ondorio dira.

Taula: Hizkuntza-gaitasuna Hernanin, 2016 (>2urte)

Elebidunak	Elebidun hartzaileak	Erdaldun elebakarrak	Guztira
12.118	3.142	4.506	18.915
%61,31	%15,9	%22,8	%100

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2016ko Biztanleriaren eta Etxebizitzaren Estatistika.

Grafikoa: Hizkuntza-gaitasuna Hernanin, 2016 (>2 urte)

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2016ko Biztanleriaren eta Etxebizitzaren Estatistika.

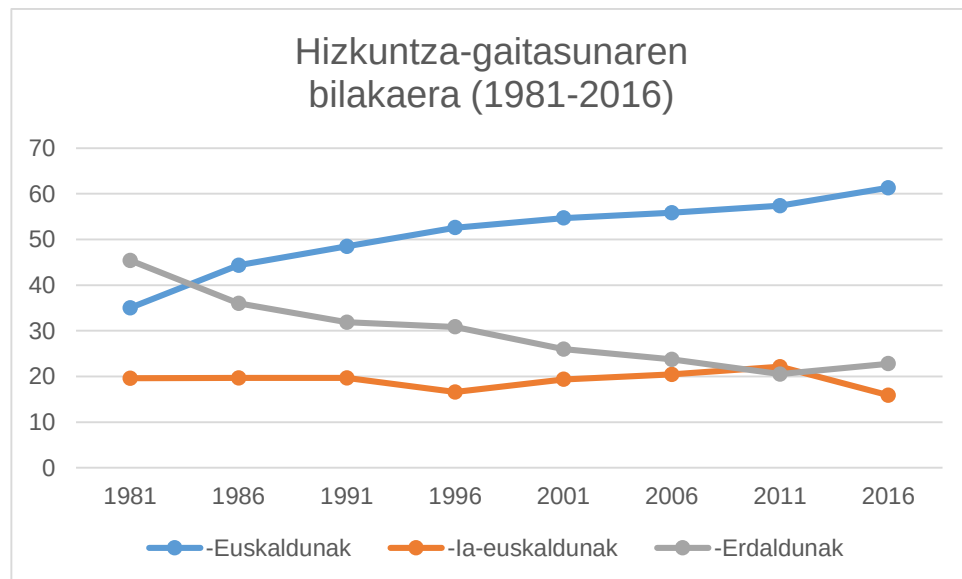
Taula: Hizkuntza-gaitasunaren bilakaera Hernanin, 1981-2016.

Urtea	Elebidunak (%)	Elebidun hartzaileak (%)	Erdaldun elebakarrak (%)
1981	39,8	18,9	41,4
1986	44,3	19,7	36,0
1991	48,5	19,7	31,9
1996	52,6	16,6	30,9

2001	54,7	19,3	26,0
2006	55,8	20,4	23,7
2011	57,4	22,1	20,5
2016	61,31	15,9	22,8

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2016ko Biztanleriaren eta Etxebizitzaren Estatistika.

Grafikoa: Hizkuntza-gaitasunaren bilakaera Hernanin, 1981-2016.

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2016ko Biztanleriaren eta Etxebizitzaren Estatistika.

Sexuaren arabera ez dago ezberdintasun handirik euskararen ezagutzari dagokionez, nahiz eta emakumezkoen artean elebidun gehiago izan (% 58,5) gizonezkoen artean baino (% 56,2).

2016ko zentsuaren arabera, belaunaldien artean euskararen ezagutza desberdin banatuta dago. Hala nola, 2 urtetik gorako biztanleriari dagokionez, honela banatzen da ezagutza adinka:

Taula: Hizkuntza-gaitasuna eta adina. 2016 (>2 urte)

Adin-tarteak	Elebidunak		Elebidun hartzaileak		Erdaldun elebakarrak		Guztira
	Kopurua	%	Kopurua	%	Kopurua	%	
2-19 urte	3.744	89,7	314	7,5	112	2,6	4.170
20-64 urte	6.953	56,66	2.401	19,56	2.916	23,76	12.270
>64 urte	1.766	46,37	494	12,97	1.548	40,65	3.808
Guztira	12.463	61,55	3.209	15,84	4.576	22,59	20.248

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2011ko zentsua

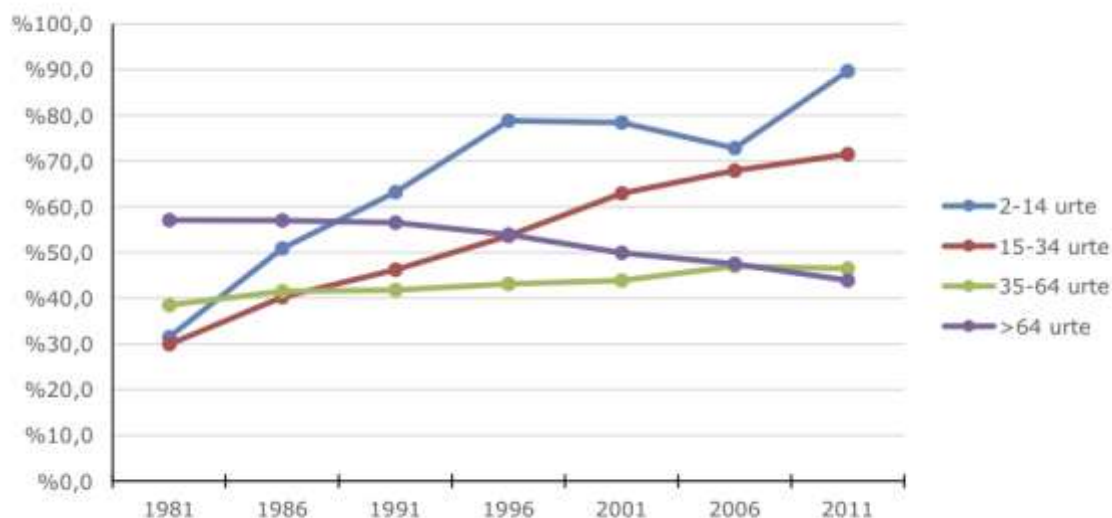
Aztikerrek (2017) zentsuaren 1981etik 2011ra arteko datuak aurkezten ditu, euskararen ezagutzak adinka zer bilakaera izan duen adieraziz. Lortu ditudan 2016ko datuetan, adin-tarteak desberdinak diren arren, argi ikusten da denbora-tarte horretan euskararen ezagutzak behera egin duela 65 urtetik gorakoen artean. 2011ra arte 35 urtetik beherakoen artean nabarmen igo zen, eta nahiz eta azken bost urtetako bilakaera ezin ikusi, goranzko joerari eutsiko zitzaiolakoan nago. Taula honetan euskararen ezagutzak adinka zer bilakaera izan duen ikus daiteke.

Taula: Elebidunak adinka. 30 urteko bilakaera (>2 urte)

	1981	1986	1991	1996	2001	2006	2011
2-14 urte	31,5	50,9	63,2	78,8	78,4	72,8	89,7
15-34 urte	29,9	40,2	46,2	53,6	62,9	67,9	71,5
35-64 urte	38,5	41,5	41,8	43,1	43,9	47	46,5
>64 urte	57,1	57,0	56,5	53,9	49,9	47,5	43,9

Iturria: Aztiker 2017.

Grafikoak: Elebidunak adinka, 30 urteko bilakaera (>2 urte)

Iturria: Aztiker 2017.

Herriko sekzio batetik bestera ere, ezagutzaren datuak nabarmen aldatzen dira, auzo batzuk euskaldunagoak dira eta beste batzuk erdaldunagoak. Datu horiek Aztikerrek (2017) bere txostenean jasotako udal eroldakoak dira. 2016ko urtarilaren 1ekoak dira, baina kontuan izan behar da eroldak ez dituela 21 urtetik beherakoen euskarari buruzko daturik jasotzen, beraz, ez da aurretik emandako datuekin alderagarria, Eustatek 2 urtetik gorako biztanleriaren euskararen inguruko ezagutzari buruzko datuak jasotzen baititu. Hala ere, Hernaniren argazki orokor bat ateratzeko baliagarria da.

Taula: Hizkuntza-gaitasuna sekzioka 2016.

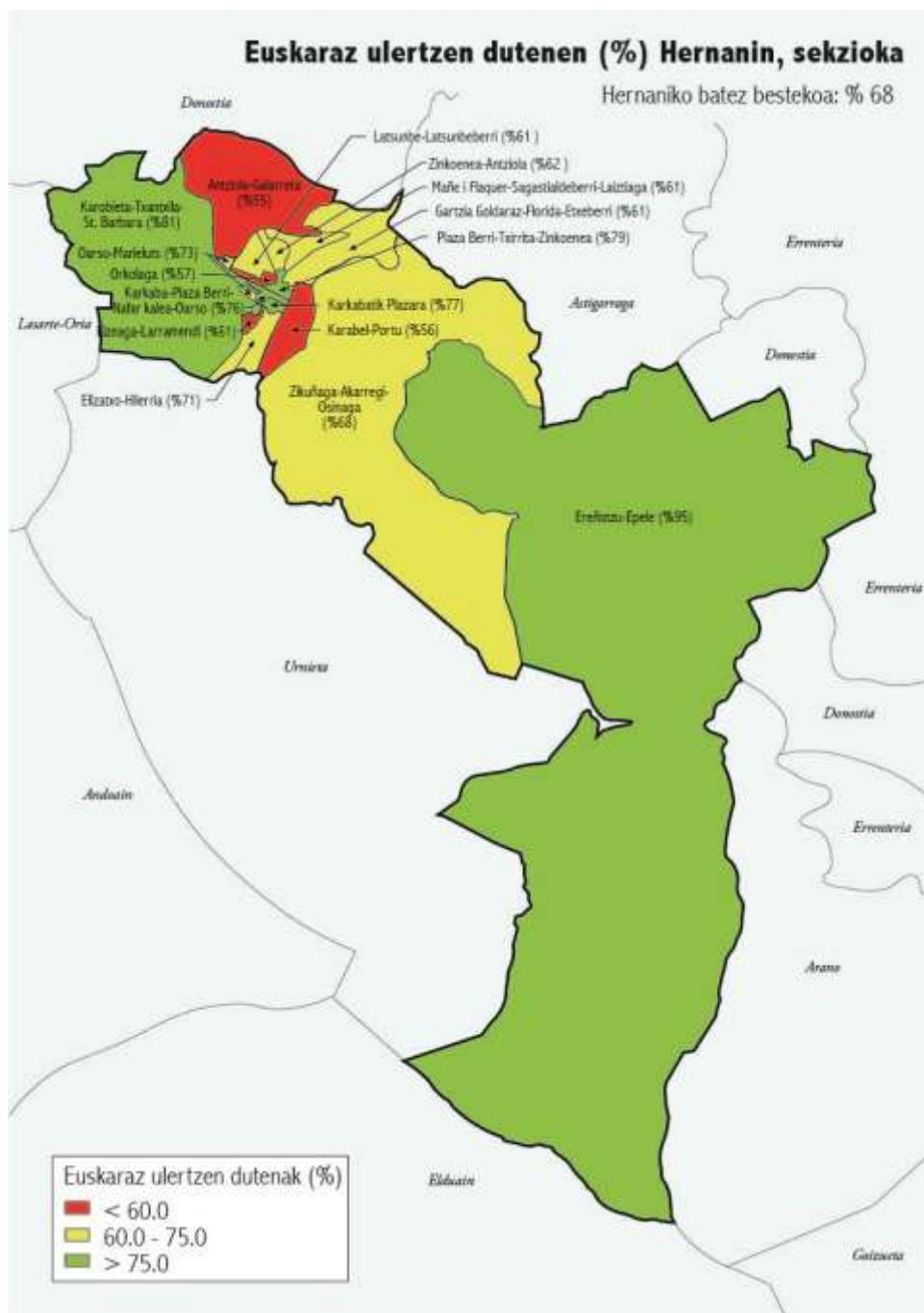
	Sekzioak	Elebidunak (%)	Elebidun hartzaileak (%)	Erdaldun elebakarrak (%)	Euskal Herritik kanpo jaioak (%)	65 urtetik gorakoak (%)
1	Karkabatik Plazara	64	13	23	24	25
2	Karkaba-Plaza Berri-Nafar Kalea-Oarso	63	13	24	22	27
3	Plaza Berri-Txirrita-Zinkoenea	67	12	20	24	30
4	Gartzia Goldaraz-Florida-Etxeberri	47	14	38	22	29
5	Zinkoenea-Antziola	46	16	38	16	15
6	Lizeaga-Larramendi	38	13	49	35	37
7	Karabel-Portu	44	12	45	26	24
8	Zikuñaga-Akarregi-Osinaga	61	7	32	28	26
9	Ereñotzu-Epele	91	4	5	6	29
10	Karobieta-Txantxila-St. Barbara	68	13	19	15	25
11	Orkolaga	45	12	43	35	31
12	Elizatxo-Hilerria	60	11	29	23	32
13	Mañe i Flaquer-Sagastialdeberri-Laiztiaga	47	14	38	23	19
14	Antziola-Galarreta	43	12	45	27	30
15	Oarso-Marieluts	58	15	27	19	30
16	Latsunbe-Latsunbeberri	48	13	39	22	21
	Guztira	55	13	33	24	25

Iturria: 2016ko Udal Errolda. Taula Aztikerren txostenetik hartua da.

Oharra: Erroldako datuak 21 urtetik gorakoenak dira. Zentsuko datuak hartuta, ulermen tasa altuagoa litzateke.

Hona hemen Hernaniko mapa sekziotan banatuta, eta sekzio bakoitza euskararen ezagutza mailaren arabera margotuta. Argi ikus daitekeen bezala, oro har, ezagutza-maila altua dago Hernanin. Auzorik erdaldunenak 1950etik 1975era bitartean etorkin gehien jaso zituzten auzoak dira bereziki. Elebidunen eta elebidun hartzaileen batura egiten badugu, eroldaren arabera, Hernanin euskaraz %68k ulertzen du, baina segur aski, errealitatean kopurua altuagoa izango da.

Irudia: Euskaraz ulertzen dutenen (%) Hernanin, sekzioka (2016)

Iturria: 2016ko Udal Erroldako datuak. Mapa nik egina.

Oharra: Ereñotzu-Epele sekzioaren erdia baino gehiago mendiz eta larrez osatuta dago, hau da, ez da inor bizi.

3.4.1. Lehen hizkuntza

Norberak umetatik garatu duen lehenengo hizkerari esaten zaio lehen hizkuntza.

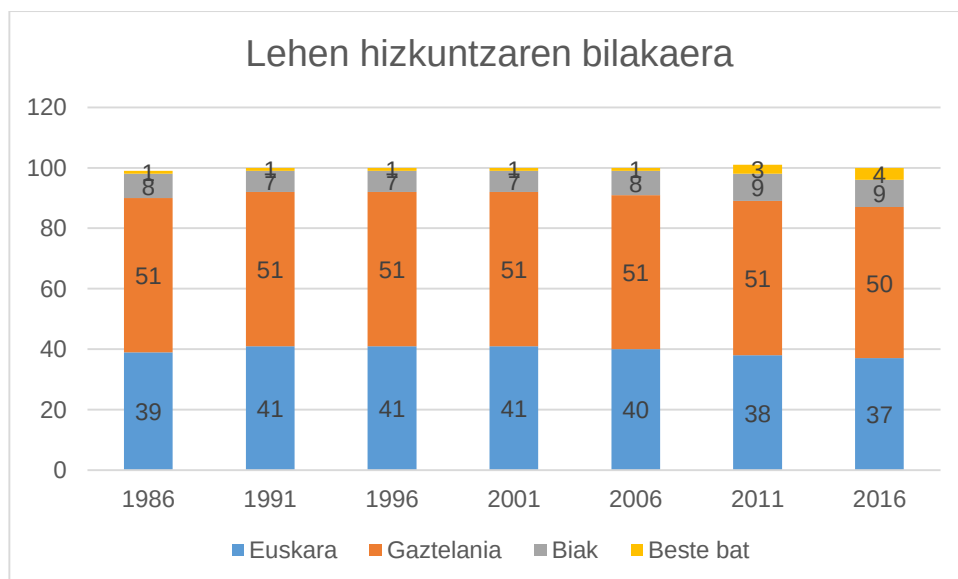
Hernanin, herritarren gehiengoak (%50) gaztelania izan du lehen hizkuntza. Lehen hizkuntza euskara biztanleriaren % 37k izan du; eta euskara eta gaztelania bi lehen hizkuntzat izan dituzte hernaniarren % 9k. Bestalde, hernaniarren %4k izan du beste hizkuntza bat lehen hizkuntzat. Aipagarria da lehen hizkuntzaren ehunekoari dagokionez ez dela gorabehera handirik izan azken 30 urteetan.

Taula: Lehen hizkuntzaren bilakaera Hernanin

	1986 (%)	1991 (%)	1996 (%)	2001 (%)	2006 (%)	2011 (%)	2016 (%)
Euskara	39	41	41	41	40	38	37
Gaztelania	51	51	51	51	51	51	50
Biak	8	7	7	7	8	9	9
Beste bat	1	1	1	1	1	3	4
Guztira	100	100	100	100	100	100	100

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística 2016 eta Aztiker 2017.

Grafikoa: Lehen hizkuntzaren bilakaera Hernanin

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística 2016 eta Aztiker 2017.

Lehen hizkuntza adinka aztertzen badugu, ordea, azpimarratu behar da 65 urtetik gorakoen % 41,17k euskara izan duela lehen hizkuntza, 2-19 eta 20-64 urte-tartekoetakoek baino gehiago. Zenbat eta gazteago izan, orduan eta ehuneko altuago batek jaso ditu bi hizkuntzak txikitatik, 2-14 urtekoen artean % 16,54 dira. Gazteenak dira, era berean, lehen hizkuntza bezala gaztelania bakarrik gutxien izan dutenak (% 40,71).

Taula: Lehen hizkuntza adinaren arabera. Hernani, 2016 (%)

Adina	Euskara	Gaztelania	Biak	Beste bat
2-19 urte	39,54	40,71	16,54	3,18
19-64 urte	34,79	52,11	8,4	4,6
>64 urte	41,17	53,46	3,65	1,7

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística 2016.

3.5. EUSKARAREN ERABILERA

Euskararen erabilaren azpiatal honetan, etxeko erabilera eta kaleko erabilera azalduko ditut labur-labur. Horretarako, 2016ko Zentsua eta Klusterrak egindako azken neurketak izango ditut oinarri.

3.5.1. Etxeko hizkuntza

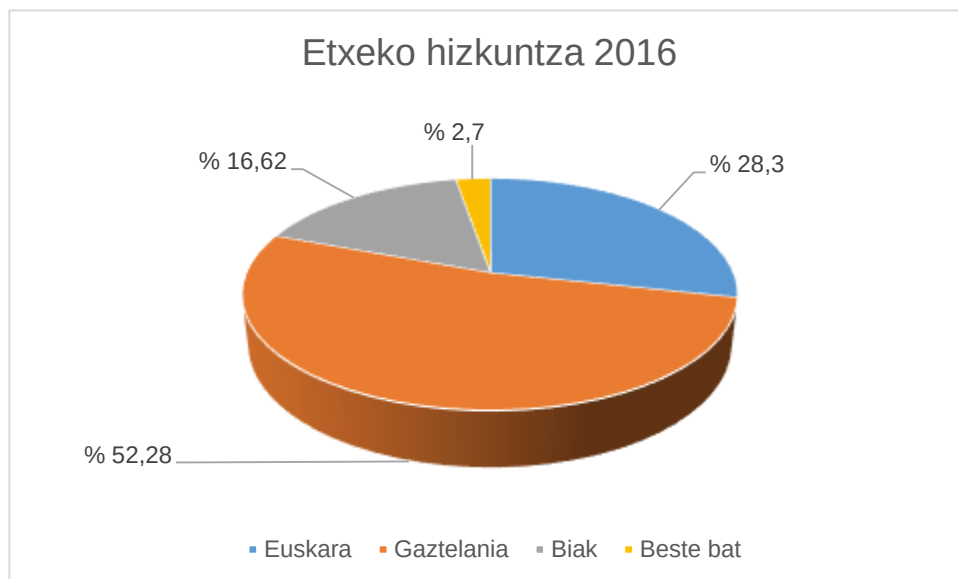
Etxeko hizkuntza esaten zaio etxean batez ere hitz egiten den hizkuntzari, eta lehen hizkuntzarako bezala, euskara, gaztelania, biak edo besteren bat aukerak hartzen dira kontuan. Hernaniko etxeetan gehien hitz egiten den hizkuntza gaztelania da, ia hamarretik seik (% 52,28) hala hitz egiten du normalean.

Taula: Etxeko hizkuntzaren erabilera 2016

	Euskara		Gaztelania		Biak		Beste	
Hernani	5.748	% 28,3	10.586	%52,28	3.367	%16,62	547	% 2,7

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística 2016.

Grafikoa: Etxeko hizkuntza, 2016

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística 2016.

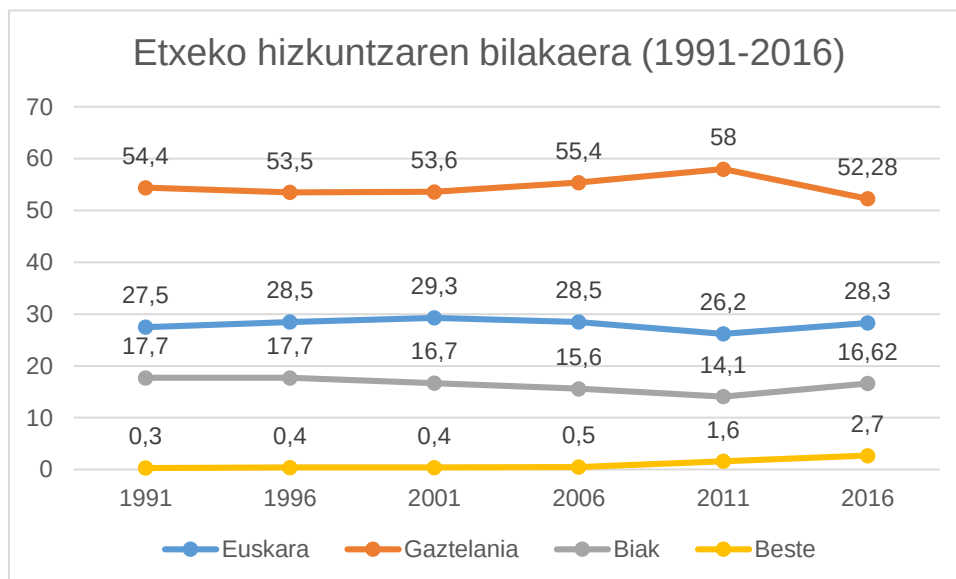
Bilakaerari dagokionez, etxeko hizkuntzan gaztelaniak duen nagusitasuna handitu egin zen 1991etik 2011ra, baina 2011tik 2016ra ia sei puntu jaitsi da. Euskararen erabilerak ez du gorabehera handirik izan. Etxean beste hizkuntza bat hitz egiten dutenen kopurua igo da.

Taula: Etxeko hizkuntzaren bilakaera, 1991 - 2016 (%)

Urtea	Euskara	Gaztelania	Biak	Beste
1991	27,5	54,4	17,7	0,3
1996	28,5	53,5	17,7	0,4
2001	29,3	53,6	16,7	0,4
2006	28,5	55,4	15,6	0,5
2011	26,2	58	14,1	1,6
2016	28,3	52,28	16,62	2,7

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística

Grafikoa: Etxeko hizkuntzaren bilakaera, 1991-2016

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística

3.5.2. Kale-erabilera

Hernanin zazpi aldiz neurtu da euskararen kaleko erabilera azken 30 urteotan. Neurketak, zehazki 1986, 1991, 1996, 2001, 2006, 2011 eta 2016 urteetan burutu dira.

Kale-erabileraren neurketan ahozko hizkuntza-erabilera behaketa bidez neurtzen da. Bere helburua praktikan hizkuntza bakoitza erabiltzearen ekintzak zenbateko maiztasun erreala duen kontrolatzea da. Neurketa burutu ahal izateko, azterketa-guneak ezinbesteko baldintza bat bete behar du: neurtu behar dugun gunean datuak diskrezio osoz jaso ahal izatea. Hitzunek ez dute jakin behar behatuak direnik, horrek ematen baitu aukera hitzunen berezko joera jasotzeko, hizkuntza-erabilerari dagokionez. (Altuna, Olatz eta Basurto Asier, 2013: *Hizkuntza-erabilera behaketa bidez neurtzeko GIDA METODOLOGIKOA*)

Datu-bilketa diskrezio osoz egiteko eta hitzuna behatua dela ez ohartzeko lagungarria da neurtzaileak binaka aritzea datuak jasotzen. Horrez gain, datu bilketarako euskarri egokiak izateko bi neurri hartu ditugu azken edizioetan. (Altuna, Olatz eta Basurto Asier, 2013: *Hizkuntza-erabilera behaketa bidez neurtzeko GIDA METODOLOGIKOA*)

Neurketetan, hernaniarren erabilera baino, Hernaniko kaleetan jasotakoa neurtzen da.

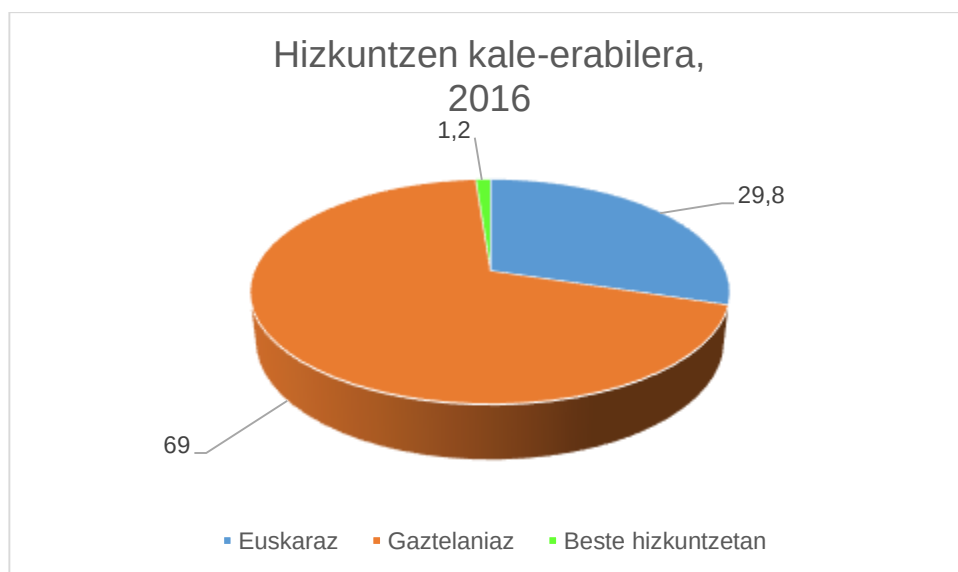
Ibilbideak:

Hernaniko hizkuntza-erabileraren kale-neurketa egiteko ibilbideak bederatzi zonatan antolatu dira. Hauxe izan da banaketa:

- 1. Erdigunea:** Gudarien plaza, Kardaberaz, Kale Nagusia Felipe Sagarnatik, Ezkiaga pasealekua, Elkano kalea, Nafar kalea, Izpizua kalea, Urbieta kalea. Pana parkea, Karkaba, Biteri, Tilos (Ezkiaga), Kiroldegiko parkea, Atsegindegi plaza.
- 2. Elizatxo-Portu:** Trenbidetik alde bietara dauden auzoak biak. Portun, Ibarrolaburu plaza kontuan hartu da.
- 3. Larramendi-Lizeaga:** Lizeaga kalea, Victor Hugo, Gay Murreko jolasgunea, Larramendi kalea.
- 4. Karabel-Zikuñaga:** Karabel kalea, Oleta plaza, Karabelgo parkea, Karabelgo futbol zelaia, Aingura kalea, Zikuñaga auzoa.
- 5. Marieluts-Latsunbeberri:** Bi auzoak zeharkatu: Marielutsen hasiz, Atarrabiyo parkea, tenis gunea, kiroldegia.
- 6. Gartzia Goldaraz-Karmelo Labaka:** Zinkoenea plaza, Gartzia Goldaraz kalea, Mañe i Flaquer plaza, Karmelo Labaka.
- 7. Antziola:** Antziola auzoa, Karmelo Labaka, atletismo pista eta Antziolako parkea, Sagastialdeberri auzoa, Mañe i Flaquer kale ondotik pasatu (LDL eta DIA inguruak), Perkaiztegi kalea, Antzolan amaitu.
- 8. Sagastialde-Florida-Etxeberri:** Sagastialde auzoan hasi, Florida auzoan sartu, eta Etxeberriko parketik eta frontoitik igarota, Etxeberrin bukatu.
- 9. Ereñotzu:** Auzoa zeharkatu eta futbol zelaian amaitu; bereziki parkean jarri da arreta, eta elizatik gora egin dituzten etxe berrien aurreko parkean.

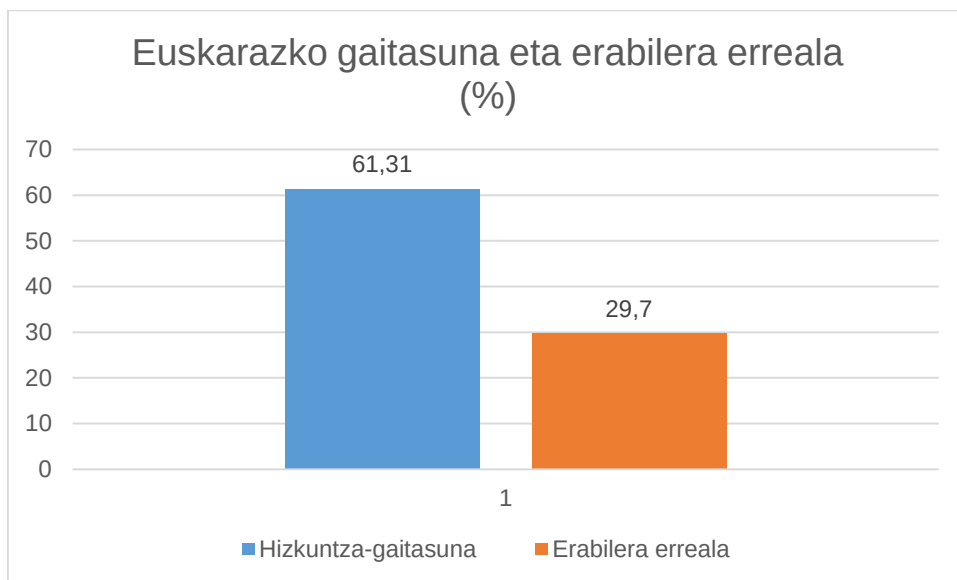
2016ko neurketan, elkarrizketen % 29,8 izan ziren euskaraz. Kontuan izanda erabilera isotropikoa % 25,8koa dela, erabilera erreala, beraz, esperotakoa baino 3,9 puntu altuagoa da. Gaztelaniaz % 69 izan ziren, eta beste hizkuntza batean % 1,2.

Grafikoa: Hernaniko hizkuntzen kale-erabilera, 2016

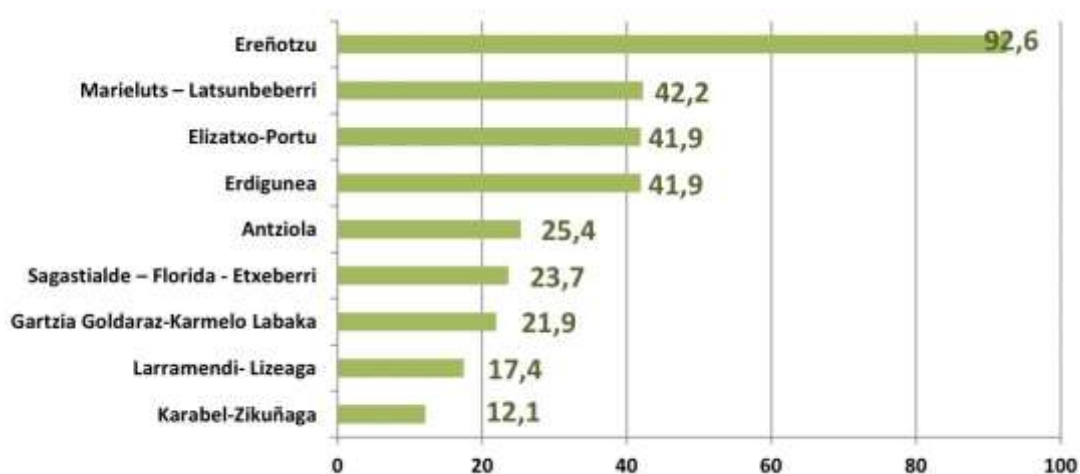
Erabilera erreal hori euskararen ezagutzarekin alderatzen badugu, bien arteko jauzia handia dela ikus daiteke. Izan ere, 2016ko zentsuaren arabera, hernaniarren % 61,31k daki euskaraz hitz egiten edo elebiduna da, eta erabilera, aldiz, %29,7koa baino ez da.

Grafikoa: Alderaketa: euskarazko gaitasuna eta erabilera erreala, 2016

Gaitasunari buruz hitz egin genuen bezala, **zonalde batetik bestera**, euskararen erabilera desberdina hauteman zen kale-erabileraren neurketan. Ereñotzun elkarriketen % 92,6 euskaraz diren bezalaxe, Karabel-Zikuñagan % 12,1 dira.

Grafikoa: Euskararen erabilera sekzioka, 2016

Iturria: Euskal Estatistika Erakundea/Instituto Vasco de Estadística, 2017.

Zonaldeen artean aldeak badaude ere, den-denak ez zaizkio ezagutzari zor. Izan ere, Aztikerrekoek (2017) bere txostenean adierazi zuten bezala, kalean dabiltzan pertsona asko ez dira neurtu zaien lekuan bizi. Eta bestalde, zonaldeak ez dira guztiz homogeneoak, hau da, zonalde berean ezagutza eta erabilera ezberdineko nukleoak egon daitezke. Zonaldean egindako neurketaibildideek eta informazioa jasotzeko aukeratutako puntuak erabat baldintzatu dezakete azterketa.

Karabel-Zikuñagaren kasuan eta Lizeagaren kasuan, esate baterako, ezagutzaren eta erabileraren arteko aldea oso handia da. Kontuan izan behar da auzo horietan bizi diren 65 urtetik gorakoen erdia baino gehiago 1950eko immigrazio-boometik aurrera etorritako etorkinak direla. Auzoko euskaldun gehienak gazteak dira, baina lehen hizkuntza, etxeko eta gertuko inguruneko hizkuntza gaztelania izan dutela askok. Bestalde, bertako euskaldunek ere, inguru erdaldun samarra izanda, auzoan gaztelaniaz egiteko ohitura hartua dute.

Sexuaren arabera, desberdintasunak daude erabileraren inguruan: emakumezkoek gizonezkoek baino 5 puntu gehiago hitz egiten dute euskaraz.

Taula: Hizkuntzaren erabilera, sexuaren arabera, 2016

	Emakumezkoak	Gizonezkoak
Euskaraz	32,0	27,1
Gaztelaniaz	66,8	71,3
Beste hizkuntzetan	1,2	1,6
GUZTIRA	100,0	100,0
Oinarria (behatutako solaskideak)	3.104	2.801

Iturria: Soziolinguistika klusterra.

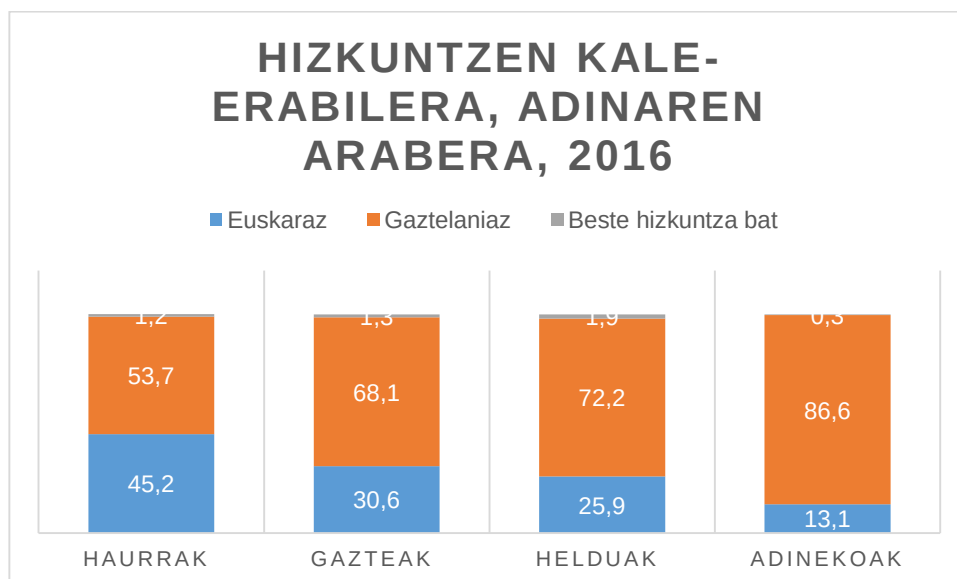
Desberdintasun handiak daude hizkuntzaren erabilera **adin-tarteei** dagokienez. Hernanin, Euskal Herri osoan gertatu ohi den bezala, hurrek hitz egiten dute gehien euskaraz: 14 urte azpikoaren artean, elkarriketen %45,2 izan dira euskaraz. Ondoren, gazteak izan dira euskaraz gehien hitz egin dutenak (%30,6 izan da 14-24 urte bitartekoaren artean); helduak ondoren(%25,9) eta, azkenik, adinekoak (%13,1). Kasu batzuetan, esaterako, adineko herritarrek hurrekin hitz egiten dutenean, euskararen erabilera erreala “erabilera isotropiko”aren gainetik dago. Adinez txikikoaren edo hurren artean euskararen erabilera askoz altuagoa da adineko herritarren artean baino.

Taula: Hizkuntzen kale-erabilera, adinaren arabera (2016) (%)

Erabilera	Haurrak	Gazteak	Helduak	Adinekoak
Euskaraz	45,2	30,6	25,9	13,1
Gaztelaniaz	53,7	68,1	72,2	86,6
Beste hizkuntza bat	1,2	1,3	1,9	0,3
Guztira	100	100	100	100

Iturria: Soziolinguistika klusterra, 2016.

Grafikoa: Hizkuntzen kale-erabilera, adinaren arabera (2016)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2016.

Adin-tartearen arteko ezberdintasunez dagokienez, neurtuta taldearen osakerari bereziki erreparatu die, taldearen haurren bat edo gaztearen bat badago, normalean, euskararen erabilera gora egiten duela.

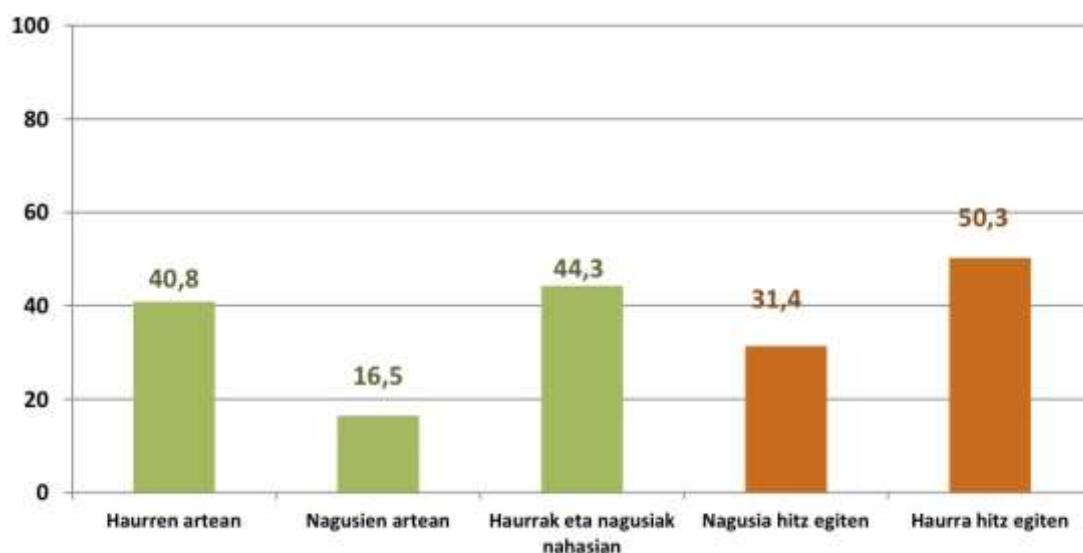
Hiru egoera mota ezberdin dira: haurren arteko elkarriketak, helduen arteko elkarriketak eta bi adin-tarteak nahastuta daudenean elkarriketak. Azken egoera honen barruan, gainera, bi egoera bereizten dira, hizlaria haurra ala nagusia den.

Taula: Kale-erabilera eta haurren presentzia (2016) (%)

	Haurren artean	Nagusien artean	Haurrak eta nagusiak nahastuta	Haurra hitz egiten	Nagusia hitz egiten
Euskaraz	40,8	16,5	44,3	50,3	31,4
Gaztelaniaz	59,2	84,5	55,7	49,7	68,6
Guztira	100	100	100	100	100

Iturria: Soziolinguistika Klusterra (2017)

Grafikoa: Kale-erabilera eta haurren presentzia (2016) (%)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2017.

Haurren artean euskararen erabilera (% 41) askoz ere altuagoa da nagusien artean baino (% 16). Bestetik, ehunekoak gora egiten du bi adin-tarteak nahasten direnean (% 44). Haurra hitz egiten ari denean, elkarriketen erdiak (% 50) euskaraz dira eta nagusia hizketan ari denean hamarretik hiru pasatxo (% 31).

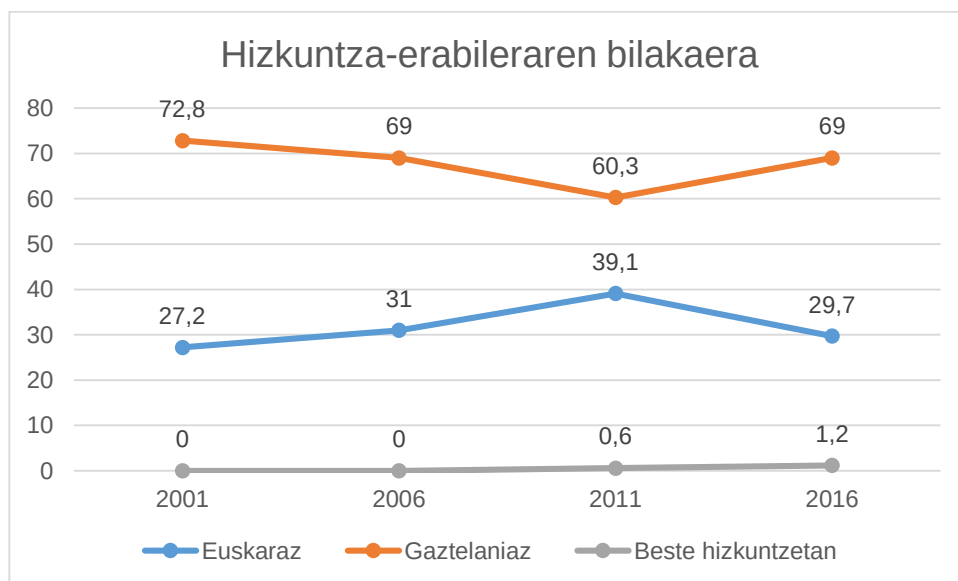
Erabileraren bilakaerari dagokionez, 2001. urteko 2011. urtera euskararen erabilera nabarmen hazi zela neurtu zen, baina azken neurketan, erabilerak behera egin duela hauteman zen. Lehen esan dudan bezala, Hernaniko Euskara Zerbitzuak 2011ko neurketa puztuegia ote zegoen susmoa zuen, eta 2016koa izan zitekeela errealena. Nik datuak jasota bezala emango ditut.

Taula: Kale-erabileraren bilakaera (%)

Hizkuntza erabilia	2001	2006	2011	2016
Euskaraz	27,2	31,0	39,1	29,7
Gaztelaniaz	72,8	69,0	60,3	69,0
Beste hizkuntzetan	0,0	0,0	0,6	1,2

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2016.

Grafikoa: Kale-erabileraren bilakaera (%)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2017.

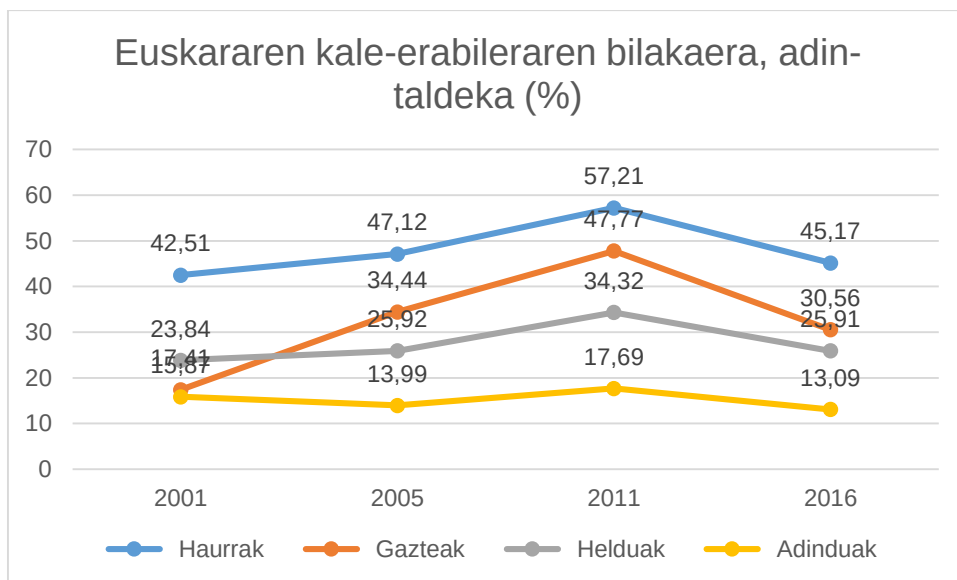
Datu horien arabera, euskarak 2,5 puntu baino ez ditu irabazi 15 urtean. Gaztelania berriz, 3,8 puntu jaitsi da. Taula honetan, erabilerak adinen arabera zer bilakaera izan duen ikus daiteke. Bistakoa da erabileraren eta ezagutzaren artean jauzia handia dela.

Taula: Euskararen kale-erabileraren bilakaera adinka (%)

Urtea	Guztiak	Adin-tarteak			
		Haurrak	Gazteak	Helduak	Adinduak
2001	27,22	42,51	17,41	23,84	15,87
2005	31,03	47,12	34,44	25,92	13,99
2011	39,14	57,21	47,77	34,32	17,69
2016	29,65	45,17	30,56	25,91	13,09

Iturria: Soziolinguistika Klustera, 2017.

Grafikoa: Euskararen kale-erabileraren bilakaera, adin-taldeka (%)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2017.

4. EUSKARA ARI DU, Baietz Hernanik!

Baietz hernanik! ekimena 2018an Euskara Ari Du Kultur Elkartean Hernanin antolatutako urte osoko aktibazio-ekimena izan zen. Otsailaren 3an abiatu zen eta abenduaren 23an amaitu, eta Hernanin euskararen erabileran beste urrats bat ematea izan zuen xede, eta horretarako, herritarrei hizkuntza-ohitura bat aldatzeko ariketa egiteko eskatu zitzaien. Ohitura-aldaketa erronka gisa planteatu zen, jolas-erara, eta parte hartu nahi zutenek gutxienez bakarra aldatu behar zuten.

4. irudia: Euskara ari duren identifikatzailea

Argazkia: Xabier Arnaiz

4.1. AURREKARIAK

Donostiako Egia auzoan egindako esperientziari jarraituz, 2016an, indar probaren bidez, 6 astean euskaraz bizitzeko deia egin zen Hernanin. Hernanin euskaraz bizitzeko aukera uste baino handiagoa dela ikusarazi eta ohartarazi nahi izan zitzaien elebidunei. Bide batez, euskaraz ulertu bai baina euskaraz hitz egiteko zailtasunak

dituenari ikusarazi nahi zitzaion berak ulertzen badu, besteek euskaraz egin diezaioketela, eta horrela bere euskara ere hobetu egingo duela, nahiz eta berak erdaraz hitz egin. Elkarrikeria elebidunen edo asimetrikoen kontzeptua barneratzen hasi zen herritarren artean.

Ekimenak arrakasta izan zuen, eta harrera ona. 1.800 lagun inguruk hartu zuen parte, astebetez batzuek, aste gehiagoz beste batzuek. Askok elkarte bidez hartu zuten parte, eta izan ziren partikularrak ere, beren kabuz parte hartu zutenak. Jendea gehiagorako gogoz geratu zen, eta talde eragilea ere pozik, baina aldi berean kezkatuta, kanpaina baten behin-behinekotasunak ez baitzuen bermatzen aldaketak iraunkorrak izatea. Beraz, nola egin jendeak ohiturak aldatu eta ohitura horiek betikotzeko?

Gauzak horrela, ohitura-aldaketen iraunkortasuna lortzera bideratutako egitasmo bat planteatu zuen talde eragileak 2017an, urtebeteko aktibazio-egitasmo bat.

Kanpainaren etiketa gainetik kendu eta asmo handiagoko zerbait, jendea euskararen alde egotetik, alde egitera bultzatu asmoz.

Proposamena zenbait eragiletako ordezkariekin eta hainbat pertsonarekin kontrastatzeko saioak antolatu zituzten, eta balekotzat jo zutenez, proposamena erredaktatu eta Udalari aurkeztu zitzaion. Udal talde guztiek onartu zuten *Baietz Hernanik!* egitasmoa aurrera eramatea.

4.2. EKIMENAREN EZAUGARRI NAGUSIAK

16 urtetik gorakoak izan ziren ekimenaren xede. Printzipioz hernaniarrentzat zuzendua zegoen, baina beste herri batzuetako pertsona batzuek parte hartu nahi izan zutenean, ez zitzairen oztoporik jarri.

Egitasmoaren oinarri ideologikoa Gemma Sanginesek eta Ferran Suayk proposatutako asertibitatean zautzan. Euskaldunok beti izan dugu “besteak” euskaraz egiten ez dutenez, besteak euskaraz hizketan jartzeko tema, nolabait esatearren. Oraingoan besteak egiten duenari horrenbeste begiratu norberak egiten duenari erreparatzea proposatzen zen, eta aukeratutako harremanetan norberak euskarari eustea, bestearen hizkuntza-hautua gorabehera. Ia-euskaldunari, berriz, hartu-eman horretan aktiboagoa izateko eskatzen zitzaion, eta inguruko euskaldunei berari euskaraz egiteko eskatzeko. Elkarrikeria asimetrikoen kontzeptua atera zen plazara, eta horretan

trebatzeko proposamena luzatu zitzairen hernaniarrei. Asertibitatea eta mendekotasun-linguistikoak ere inplizituki landu ziren, baina kontzeptuak guztiz esplizitatu gabe.

Bi parte-hartzaile profil izan ziren: alde batetik, euskaraz hitz egiteko gaitasun osoa zutenak (euskaldunak edo elebidunak); eta bestetik, ulertu bai, baina hitz egiteko zailtasunak zituztenak (ia euskaldunak edo elebidun hartzaileak).

Denei, gutxienez, hizkuntza-ohitura bat aldatzeko eskatu zitzairen bere bizitzako edozein arlotan, bakoitzak nahi zuen esparruan: bizitzako eremu guztietan, bikotekidearekin, familian, lan munduan, komertzioetan, kirol taldean...). Pertsona bakarrarekin nahiz talde batekin hartzeko aukera zuten.

Ekimena otsailean hasi zen, hilabeteko aurrekanpaina indartsuaren ostean, eta hilero izena emateko aukera zegoen. Hilabetero erronkalari berriak hasten ziren erronkarekin, eta aurretik izena emanda zutenak, nahi bazuten, beste erronka bat hartzeko aukera zuten, aurrekoa gainditu zutelako edo beste bat hartu nahi zutelako. Beraz, erronkalari batzuek 11 hilabetez egin zuten erronka, eta beste batzuk lau edo bakarraz, denetarik izan zen.

Ekimenaren bereizgarri handienetako bat egindako gertuko lana izan zen, ekimena zuzenean azaldu zitzairen herritar askori, nahiz eta komunikabideak eta sare sozialak ere baliatu. Horretarako, herriko elkarteetara, taldeetara, eragileetara eta ikastetxeetara jo zen, bitartekariak izan zitezten. Horrez gainera, beste baliabide batzuk ere erabili ziren jendea ekimenera biltzeko: kaleko mahaiak, diptikoak buzoiratzea, komunikabideak, sare sozialak...

Horrez gainera, azpimarratu behar da ahalik eta irudirik neutroena adierazteko ahalegina egin zela, politizatu gabeko irudi bat, denentzat atsegina izan zitekeen irudi bat, helburua hernaniar guzti-guztiengana iristea baitzen. Horretarako, ur tanta izan zen gure “marka”, eta kartelgintzarako Ainara Azpiazu “Axi” hernaniar artistak guretzat espreski egindako tantak erabili genituen. Beraz, ordura arteko ezerrekin lotura ez zuen zerbait sortu zen.

4.3. IZEN-EMATEA, JARRAIPENA ETA SAIOAK

Parte hartu ahal izateko izena emateko eskatu zitzaaien erronkalariei (Ikusi 1. eranskina). Guztira 1.117 erronkalarik eman zuten izena, hasieran ezarritako helburua aise betez. Izen-emate orrian gutxieneko datu batzuk eskatu ziren, erronkalariarekin harremanetan jarri eta jarraipen-inkesta bidaltzeko, eta bere profila zer-nolakoa zen jakiteko: hizkuntza-gaitasuna, sexua, adina eta zer auzotan bizi zen, eta harremanetarako telefonoa eta helbide elektronikoa. Halaber, zer erronka hartzen zuten, norekin, zer hizkuntza-gaitasun zuen hizketakideak, harreman hori zer hizkuntzatan zen... ere galdetzen zitzaaien.

Aipatzekoa da jende dezenteri errezelo handia sortu ziola izena eman behar izateak, eta izena eman behar izate horrengatik ez zutela ekimenean ofizialki parte hartu. Dena dela, jakin badakigu izena emanda egon ez arren, beren aldetik beren erronka pertsonala egiten ari zirela batzuk. Beraz, esan daiteke gure proposamenak jendearen arreta piztu zuela eta harrera ona izan zuela.

Webgunearen bidez eta inprimaki bidez eman zitekeen izena. Teknologia eskaintzen duen erraztasuna eta azkartasuna, ordea, ez genituen oso lagun izan, ekimenaren erdialderako ohartu baikin jende askok eta askok nahiago zutela izena paperean eman, Internetez etxean izena emateko lan hori hartu behar gabe.

Hilero, saioak antolatu genituen Biteri Kultur Etxean, erronkan hasten zirenei ohiturak aldatzeko aholkuak eskaintzeko, egitasmoa diseinatzean premiazkoak izango zirela iritzi baitzen. Saio labur-laburrak ziren, non ekimenaren nondik norakoak azaltzeaz gain, egoera oso praktikoak aurkeztu eta taldean komentatzen genituen. Helburua zen ikustea askotan euskaldunok gurela gaztelaniara pasatzen garenak, euskaraz ez dakienak edo hitz egiten ez duenak ezer esan behar gabe. Modu horretan, hizkuntza-mendekotasunaren kontzeptua plazaratu genuen, baina espreski izen horrekin esplizitatu gabe. Era berean, egoera horietan jokatzeko baliabide xumeak eskaini genizkien, asertibitatearen bidetik, baina lehen esan bezala, esplizituki adierazi gabe proposatzen genien portaera asertiboa zela. Halaber, ez dakiten horiei irakastea eta ikasten laguntzea gure ardura ere badela adierazi genien, hizkuntza txiki baten hiztun garen aldetik. Aholku-saioak esan genien. Biterikoez gain, Institutuko irakasleei, Langile ikastolako irakasleei, Elizatxo eta Urumea ikastoletako begiraleei eta beste zenbait eragileri ere eskaini genizkien, berariaz eskatu baitzizkiguten. Horrez gainera, aholkuen liburuxka bat ere banatu genion parte-hartzaile bakoitzari.

Jada erronkan zebiltzan erronkalariekin, berriz, jarraipen-saioak egin genituen hilero, erronkaren emaitza kualitatiboak biltze aldera, eta era berean, erronkarekin jarraitzeko hauspoa emateko. Erronkalariak saioetara biltzeak lan handia eman zigun, eta berariaz deitu behar izan genien.

Iturria: Euskara ari du, 2018.

Horrez gainera, hilero inkesta bat bidaltzen zitzairen erronkalariei beren erronka zenbateraino betetzen ari ziren jakiteko eta beste erronka bat hartu nahi zuten edo berarekin jarraitu behar zuten jakiteko. Aztiker Soziologia ikergunea arduratu zen jarraipen horiek kudeatu eta ustiatzeaz, bai eta izen-emateak erregistratzeaz ere.

4.4. KOMUNIKAZIOA

Sare sozialek (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube) eta webguneak garrantzi handia izan zuten ekimenean. Egunero-egunero elikatzen ziren ekimenaren inguruko berriak eta euskararen inguruko Euskal Herri osoko berriak argitaratuz. Posta elektronikoa eta

whatsapp erabili genituen erronkalariei jakinarazpenak bidaltzeko, baina oso neurritz erabili genituen azken horiek parte-hartzaileak ez saturatzeko.

Horrez gainera, urtebeteko ekimena izanik, herrian ere islatu behar zela iritzi zen, eta girotzeko ahalegin berezia egin zen, hernaniarren artean ekimena hizpide izan zedin. Halaber, ekimenaren parte-hartzaileek babes soziala zutela sentitzea garrantzitsutzat jo zen, babes kolektibo baten bidez, norbanako bakoitzaren gaitasuna aktibatzeko. Bide batez, erronkalari berriak erakartzeko ere baliatu nahi zen.

Horretarako, kalean eta komertzioetan kartelak eta pankartak jarri ziren, gure irudiarekin eta mezuarekin. Herriaren erdigunean, Biteri Kultur Etxeko balkoian ere erronkalari-markagailua jarri zen, eta hilero eguneratu zen, jendeak zenbat erronkalari ziren jakin zezan. Halaber, irailaren bueltan, uda ondotik ekimena indarrez hasteko, beste bost markagailu jarri ziren herriko beste auzo batzuetan, bai eta beste pankarta batzuk ere.

Halaber, markagailuari laguntzeko Biteri Kultur Etxeko plaza hilero-hilero banderatzoz apaintzen joan ginen, erronkalariko banderatz bat (Tibeten jartzen dituztenen tankerakoak geratu ziren). Urte hasieran bi zerrenda jarri genituen, eta urtea amaitu zenerako plaza beteta zegoen.

Bestalde, helburu horri begira hainbat ekitaldi antolatu ziren herrian hamaika hilabeteotan. Jarduera horietan, ahal zen neurrian, herriko beste eragile batzuen elkarlana bilatu zen: hitzaldiak, poesia irakurraldiak, antzerkiak, kultur ekitaldiak, etab. Hauexek izan ziren nabarmenenak:

- 2018ko urtarrila: Aurrekanpainako kartelak jarri genituen herri osoan barrena. Leloa *Zaparrada badator* izan zen. Herritarren jakinmina piztea zen helburua.
- Otsailaren 3an: ekimena abiatu zen Biterin Hasiera Ekitaldiaren bidez. 30 minutu inguruko ekitaldi labur eta alaia izan zen. Antzerkia, musika eta dantza tartekatu ziren. Miren Gojenola izan zen zuzendaria, eta aurkezleak Eli Pagola bertsolaria eta Mikel Laskurain aktorea. Ekimenaren muina azaldu zuten tonu alaian, eta tartean dantza eta txalaparta ikuskizunak izan ziren. Halaber, hasierako erronkalari batzuk beren testigantza ematera igo ziren. Bereziki

zaindu zen generoen arteko parekidetasuna, bai eta euskaldun berriak nahiz zaharrak igotzea oholtzara, bi parte-hartzaile profilen ordezkariak izateko.

- Otsailean barrena: dendetan urte osorako karteltxoak jarri ziren. Dendarien aldetik arreta bereziki ona izan zela azpimarratu behar da, oso jarrera ona izan zuten gurekin
- Martxoaren 15ean: Petra Elser, Banaiz Bagera taldeko zuzendaria eta dinamizatzailea, “Nik zugatik, Zuk nigitik” hitzaldia ematen izan genuen Biterin.
- Apirilaren 11n: Garikoitz Goikoetxea kazetariak “Euskara, irabazteko bidean?” hitzaldia eman zigun Biteri Kultur Etxean, izen bereko liburua oinarri hartuta. Euskaingintzako zenbait zenbait eragileren testigantzak jasotzen ditu liburuak.
- Maiatzaren 5ean: Argazkia egin genuen Biteri aurrean, eta Hernaniko kale-poesia taldearekin lankidetzan
- Maiatzaren 5ean: Argazkia egin genuen Biteri aurrean, eta Hernaniko kale-poesia taldearekin lankidetzan poesia-irakurraldia egin genuen. Ura izan zen irakurraldiaren gaia, eta gaiarekin lotuta, Hernaniko bost iturritan egin genituen geldialdiak.
- Maiatzaren 9an: “Euskara App: Aplikazio bat” hitzaldia izan genuen Biterin, Maialen Lujanbioren eskutik. Euskara aplikazio baten pare jarri zuen, eta hernaniarren gehiengoarentzat horixe bera dela aipatu, aplikazio bat, hernaniarrek ez zutela euskara sistema eragilean txertatuta (Korrika amaierako mezuaren muina ere hortik joan zen). Horren inguruan jardun zen.
- Ekainaren 26an (Sanjoanetan): “Euskara ari du” poteo musikatua. Andoni Tolosa “Morau” izan genuen musika-jartzaile lanetan.
- Abuztuaren 10ean: Bideokliperako irudiak grabatzeko deialdia egin genuen Tilosetan (irudiak baditugu, baina azkenean ez dugu muntatu).

- Irailaren 13an. “Bakean dagoena bakean utzi” antzezlan antolatu genuen Biterin, Udaleko Berdintasun sailarekin elkarlanean. Mirari Martiarena eta Idoia Torregarai izan genituen oholztan.
- Irailaren 22an: “Kale-erronka” ginkana egin genuen Hernaniko kaleetan barrena. Oraingoan ere Miren Gojenola eta Mikel Laskurain izan genituen animatzaile-lanak egiten, Ttarlaren, Iraulio Pantalone bertso-eskolaren eta Hatzi Klinbers eskalatzaile-taldearen laguntzarekin. Antzerkia eta jolasak uztartuz, Miren eta Mikelek ekialdeko Europan bizi diren euskal jatorriko ijito-familia bat irudikatu zuten, eta urrutiko bizi izan arren euskal kulturari eusteko gai izan zirela adierazi. Geldialdietan hainbat proba egin zizkieten gerturatu ziren parte-hartzaileei. Amaieran, pankarta bat bota zen Tilosetako frontoitik behera.
- Irailaren 27an: mahai-ingurua “Kirola eta euskara”. David Zurutuza futbolaria, Izaskun Zubizarreta mendi-eskiatzailea eta Joxe Elozegi, Hernaniko Club Rugby Elkarteko kirol-zuzendaria, izan ziren gurekin, Iñigo Txintxurretak gidatuta.
- Urriaren 7an: Ari du kantaren aurkezpen ofiziala Milagrosan. Elkarriketa musikatu formatua aukeratu zen. Idurre Lekuonak Andoni Tolosa “Morau” eta Maite Larburu elkarriketatu zituen, eta bakoitzak beren abesti batzuk jo, amaitzeko Ari du elkarrekin joz.
- Urriaren 22an: “Immigrazioa, Hezkuntza eta Euskara” hitzaldia eman zuen Amelia Barquinek.
- Azaroaren 23an: Euskaraldia abiatzen zela, eta Euskara ari duk nazio-mailako ekimen hori Hernanin kudeatzeko ardura bere gain hartu zuela probestuz, Baietz Hernanik! ekimeneko eta Euskaraldiko partehartzaileekin argazki bat deitu zuen herriko plazan.
- Azaroaren 29an: Mintzodromoa egin zen Biterin Euskaltegiekin elkarlanean.
- Azaroaren 30ean: Ari du kantaren koreografia dantzatu zuten Atsegindien Hernaniko eskoletako hurrek. Hernaniko Hezkuntza Plataformarekin lankidetzan egin zen ekitaldi hau. Ttarlakoek sortu zuten koreografia, eta

ikastetxetara bidali zen, Euskararen Eguna elkarrekin ospatzeko deia eginez. Inplikazioa erabatekoa izan zen ikastetxeen aldetik. Akzioa bideoz grabatzeaz arduratu zen Birak Produzio Etxea.

- Abenduaren 23an: Amaiera festa egin genuen Biterin. Irati Sarasola kazetari hernaniarra eta Aitor Etxabe Altuna izan genituen aurkezleak. Oraingoan ere Miren Gojenola izan zen zuzendaria. Kilimak taldea, Nahia Valle abeslari gaztea eta Kidam magoa izan genituen ikuskizun gisa.

Erronkalariekin bideoak ere grabatu ziren, erronkalariek zer erronka zuten esaten. Bideo horien xedea jendeari ereduak eskaintzea zen, eta erronkak hartzera animatzea. Erronkalarien bideoez gain, hitzaldienak eta egindako jarduerenak ere editatu eta zintzilikatu genituen elkartearen youtubeko kanalean.

Komunikabideetan informazioa eta elkarriketak egin ditugu, bai herri mailako komunikabideetan (Hernaniko Kronika, DV kronika eta Noticias de Gipuzkoako kronikan) eta bai herriz gairikotan ere (Argia, Berria, Info 7, Segura irratia...).

4.5. EMAITZAK

4.5.1. Erronkalarien ezaugarri soziodemografikoak

Profil guztietako erronkalariak lortzen saiatu gara, ahalik eta multzorik anitzena lortzeko.

Generoari dagokionez, %63,9 emakumezkoak izan dira; %35,4 gizonezkoak; eta %0,6k beste bat aukera hautatu zuen.

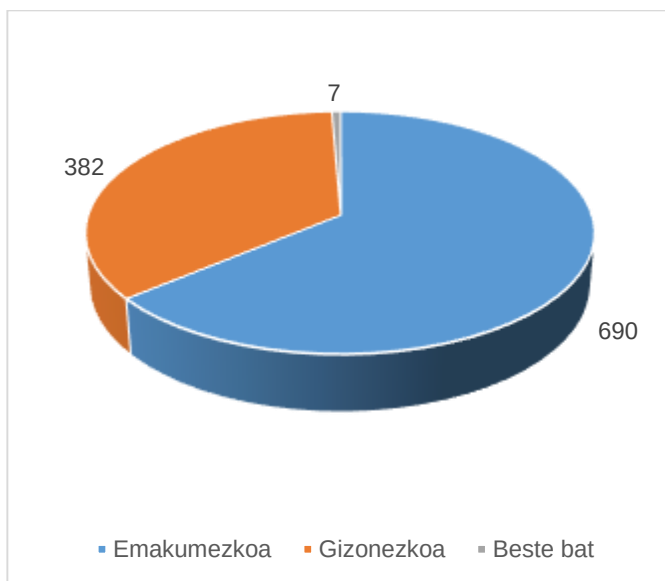
Taula: Erronkalariak, generoaren arabera

	Erronkalari kopurua	Ehuneko (%)
Emakumezkoa	690	63,9
Gizonezkoa	382	35,4
Beste bat	7	0,6
Guztira*	1.079	100,0

Iturria: Aztikerren txostena.

* Generoari buruzko eremua betetzea derrigorrezkoa ez zenez, izan zen bete ez zuenik.

Grafikoa: Erronkalariak, generoaren arabera

Iturria: Aztikerren txostena.

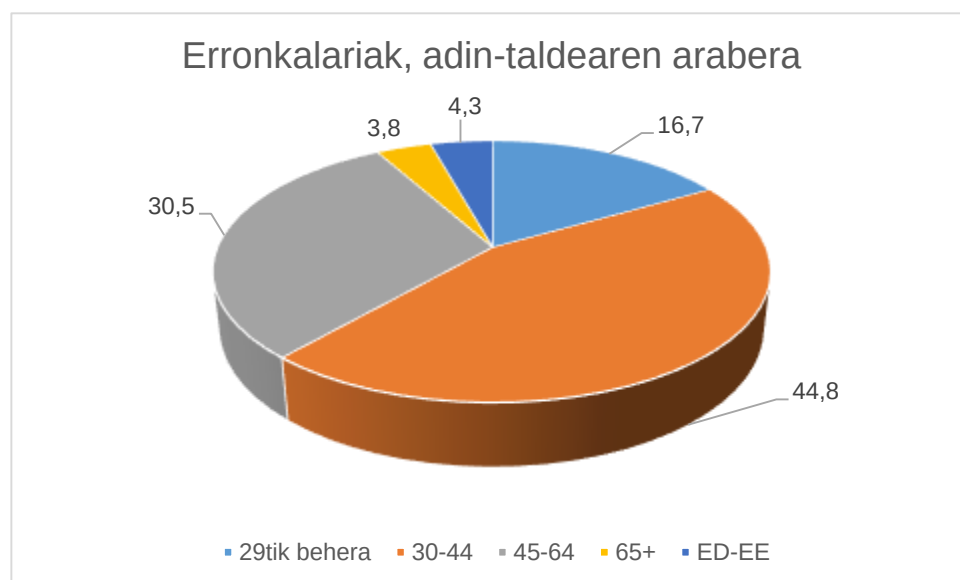
Adinari erreparatuta, %16,7k 29 urte edo gutxiago ditu, %44,8k 30-44 urte bitartean, %30,5ek 45-64 bitartean eta %3,8k 65etik gora. Beraz, talderik jendetsuena 30-44 urte bitartekoena izan da, batez ere guraso gazteak. Alde horretatik, oso balorazio positiboa egin zen, txikienei eredu egokia emateko kezka zutela adierazi baitzigun.

Taula: Erronkalariak, adin-taldearen arabera

	Erronkalari kopurua	Ehuneko (%)
29tik behera	186	16,7
30-44	500	44,8
45-64	341	30,5
65+	42	3,8
ED-EE	48	4,3
Guztira	1.117	100,0

Iturria: Aztiker 2019.

Grafikoa: Erronkalariak, adin-taldearen arabera

Iturria: Aztiker, 2019.

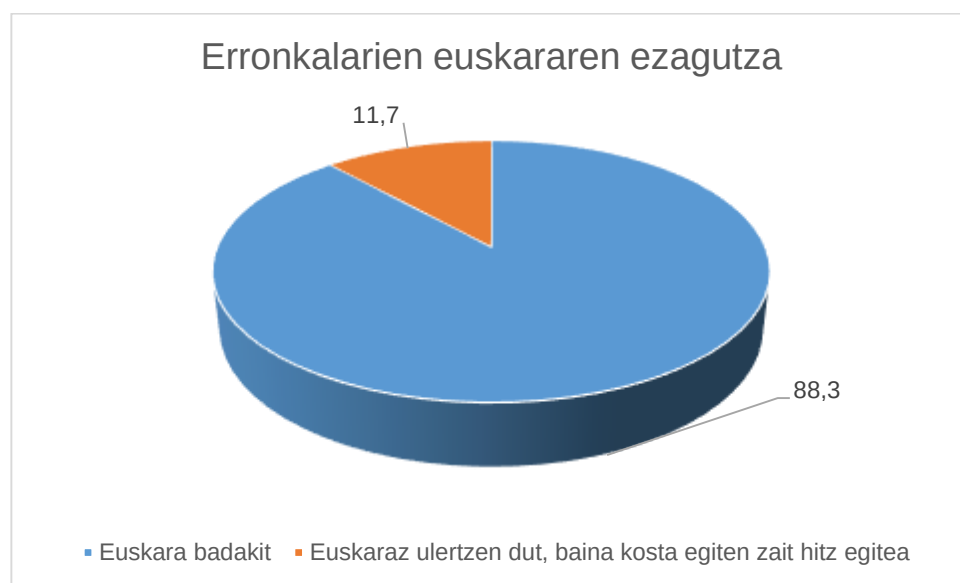
Parte-hartzaileen hizkuntza ezagutzari dagokionez, %88,3 euskaraz badakiena izan zen, eta %11,7 ulertu bai baina hitz egitea kosta egiten zitzaion

Taula: Erronkalarien euskararen ezagutza

	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Euskara badakit	986	88,3
Euskaraz ulertzen dut, baina kosta egiten zait hitz egitea	131	11,7
Guztira	1.117	100,0

Iturria: Aztiker

Grafikoa: Erronkalarien euskararen ezagutza

Iturria: Aztiker

Auzotik auzora ere aldea egon zen parte-hartzeari dagokionez. Erronkalari gehieneko auzoak izan ziren Kaxkoa, Antziola, Florida/Etxeberri, Txantxila eta Ereñozu. Esan beharra dago irailean Orona enpresarekin lanean hasi ginela, eta ordutik Orona auzotzat hartu genuela, haiek eskatuta. Urteko azken lau hilabeteetan zenbait prestakuntza-saio eman genizkien bertako langileei, eta saio horien ondorioz, Oronatik ere jende dezente etorri zitzaigun.

Taula: Erronkalariak sekzioka

	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Kaxkoa	191	17,4
Orona	109	9,9
Antziola	100	9,1
Florida / Etxeberri	91	8,3
Txantxila / Karobieta	69	6,3
Ereñotzu / Pagoaga	62	5,6
Latsunbe / Latsunbeberri	48	4,4
Larramendi - Lizeaga	35	3,2
Santa Barbara	35	3,2
Marieluts / Sorgintxulo	34	3,1
Karabel	33	3,0
Mañe y Flaquer / Karmelo Labaka	32	2,9
Orkolaga / Kiroldegi ingurua	30	2,7
Sagastialde / Sagastialdeberri	30	2,7
Elizatzxo	26	2,4
Portu	21	1,9
Epele	13	1,2
Osinaga	11	1,0
Zikuñaga	10	0,9
Jauregi / Galarreta	9	0,8
Martindegi	9	0,8
Hernanitik kanpo	48	4,4

ED-EE	54	4,9
Guztira	1100	100,0

Iturria: Aztiker, 2019.

Aipagarria da auzo batzuetako parte-hartzea eta euskara ulertzen dutenen kopurua ez dela “proportzionala” nolabait esatearren. Antziola eta Etxeberri erronkalari gehieneko auzoetako batzuk izan dira, baina euskara ulertzen dutenen ehuneko baxuko auzoak dira, hau da, auzo “erdaldunak”. Auzo handiak dira, aldirietakoak, eta kanpotik Hernanira bizitzera etorri direnek batez ere auzo horietara jo dute. Auzo horietan, euskararekiko motibazioa badela agerikoa da, ekimenaren emaitzak ikusita, baina euskal gune bat sortzea faltako litzaieke.

Grafikoa: Erronkalariak sekzioka

Iturria: Aztiker, 2019

4.5.2. Jarraipenen-inkesten emaitzak

Erronkalariak hilean behin jasotzen zuten jarraipen inkesta beren erronkaren betetze maila adierazteko. Posta elektronikoz bidez eta whatsapppean jasotzen zuten, eta posta elektronikorik ez zuten batzuei ere telefonoz egin zitzaizkien. Denek ez zuten inkesta bete, baina kopuruak ez ziren txarrak izan: batez beste, hileroko 133 inkesta jaso dira; eta erronkalari bakoitzak batez beste 2,3 inkesta bete ditu, izen-emate inkesta kontuan hartuta. Erronkalarien erdiek baino gehiagok egitasmoan izena eman egin zuten soilik, jarraipen inkesta bat bera ere bete gabe (634k, %56,8k). Hala ere, erronkalarien %13,5ek bost inkesta edo gehiago erantzun dituzte. Nabarmena zen

askok inkesta jaso eta berehala betetzen zutela. Gerorako uzten zuten gehieneri betetzea ahazten zitzairen.

Taula: Jasotako jarraipen-inkestak

	Jasotako jarraipenak	Jarraipena bete zezaketenak, guztira	Ehunekoak (%)
Urtarrila	0	0	0,0
Otsaila	98	126	77,8
Martxoa	146	242	60,3
Apirila	121	289	41,9
Maiatza	163	333	48,9
Ekaina	133	702	18,9
Uztaila	80	709	11,3
Abuztua	109	714	15,3
Iraila	101	715	14,1
Urria	101	776	13,0
Azaroa	200	920	21,7
Abendua	213	1.117	19,1

Iturria: Aztiker 2019

Erronkak

Erronkalariek 15 arlo zituzten aukeran erronkak aukeratzeko (Ikusi I. eranskina). Euskaraz “eremu guztietan”, hau da, norbere bizitzaren ahalik eta esparru guztietan, egiteko erronka hautatu zen gehien (%30,1ek). Haren atzetik erronka “lankideekin” egitea erabaki zutenak zeuden (%18,3k). Oronarekin egindako lanketak eragin zuen arlo horretan erronkak ugaritzea. Horiez gain, hurrengo erronka aukeratuenak gertuko harreman-sareetan aukeratu zituzten erronkalariek: “bikotekidearekin” (%7,5), “lagunartean, kuadrillan” (%7,2) eta “familiakoekin” (%6,9).

Erronka erraz batekin hastea gomendatzen genien erronkalariei, eta ahal zela, ahalik eta zehatzena izatea, gero baloratzeko garaian errazagoa izan baitzitekeen. Gure azalpenari entzungor eginez, gure ustez zailenak izan zitezkeen arloetan hartu ziren

batez ere erronkak, nahiz eta jakin zailtasun hori oso subjektiboa dela. Lan honetan aurkeztuko ditudan emaitzak, erronkalari bakoitzaren erronka eguneratuei² buruzkoak dira.

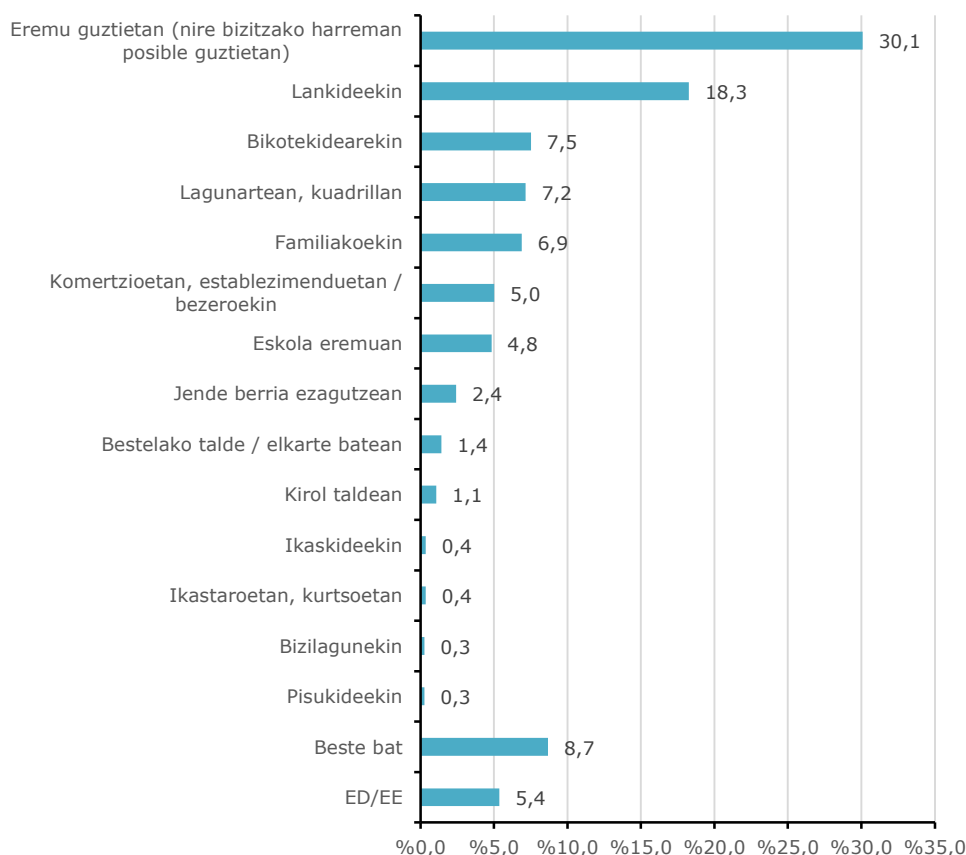
Taula: Erronka eguneratuak

	Erronkalari kopurua	Ehuneko (%)
Eremu guztietan (nire bizitzako harreman posible guztietan)	336	30,1
Lankideekin	204	18,3
Bikotekidearekin	84	7,5
Lagunartean, kuadrillan	80	7,2
Familiakoekin	77	6,9
Komertzioetan, establezimenduetan / bezeroekin	56	5,0
Eskola eremuan	54	4,8
Jende berria ezagutzean	27	2,4
Bestelako talde / elkarte batean	16	1,4
Kirol taldean	12	1,1
Ikaskideekin	4	0,4
Ikastaroetan, kurtsoetan	4	0,4
Bizilagunekin	3	0,3
Pisukideekin	3	0,3
Beste bat	97	8,7
ED/EE	60	5,4
Guztira	1.117	100,0

Iturria: Aztiker, 2019

² Erronka eguneratuak esaten zaio pertsona bakoitzak hartu duen azken erronka edo erronka berrienari. Batzuetan lehenengo erronka izango da, azaroan izena eman zutenena, esaterako, eta erronkaz aldatu zutenen kasuan, berriena

Taula: Erronka eguneratuak

Iturria: Aztiker, 2019.

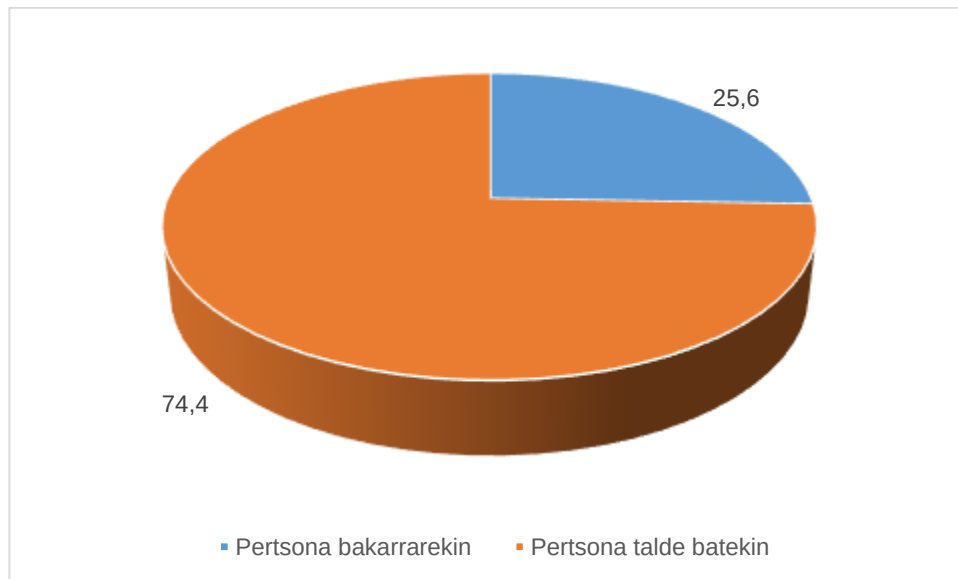
Hartutako erronken bestelako ezaugarri batzuei dagokienez, erronkalariak batez ere pertsona talde batekin ohitura aldatzeko erronka hartu zuten (%74,4), eta beste laurdenak pertsona bakarrarekin (%25,6). Kasu gehienetan, aukeratutako pertsona (edo talde) horrek euskaraz zekien (%35,8) edo taldeen kasuan denetik zegoen (%39,4). Gutxiago izan ziren ulertu bai baina hitz egitea kostatzen zitzaizaienak (%16,7), eta bazeuden ezezagunak ziren xede-talde batzuk ere (%8,1en kasuan ez zekiten beren erronkako hartzaileen euskara-gaitasuna).

Taula: Erronka eguneratua: Zeinekin da erronka, pertsona bakar batekin ala pertsona talde batekin?

	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Pertsona bakarrarekin	261	25,6
Pertsona talde batekin	757	74,4
Guztira	1.018	100,0

Iturria: Aztiker, 2019.

Grafikoa: Zeinekin da erronka, pertsona bakar batekin ala pertsona talde batekin?

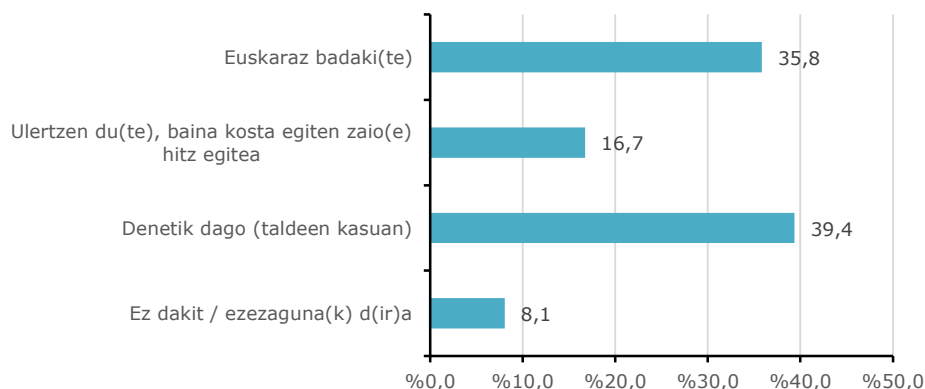
Iturria: Aztiker, 2019.

Taula: Erronka eguneratua: Aukeratu dudana pertsona (talde) horrek...

	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Euskaraz badaki(te)	364	35,8
Ulertzen du(te), baina kosta egiten zaio(e) hitz egitea	170	16,7
Denetik dago (taldeen kasuan)	400	39,4
Ez dakit / ezezaguna(k) d(ir)a	82	8,1
Guztira	1.016	100,0

Iturria: Aztiker, 2019.

Grafikoa: Erronka eguneratua: Aukeratu dudana pertsona (talde) horrek...

Iturria: Aztiker, 2019.

Erronka hartu aurreko hizkuntza-ohitura

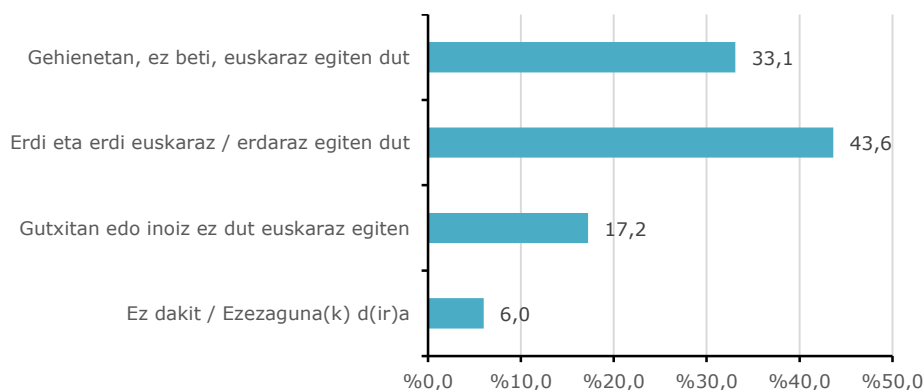
Erronka hartu aurretik hautatutako harreman hori zer hizkuntzatan egiten zuten galdetu zitzaizen erronkalariei: %33,1ek esan zuen “gehienetan, ez beti, euskaraz egiten zuela” pertsona edo talde horrekin. Gehienek “erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egiten dut” aukera hautatzen zuten (%43,6), eta beste %17,2k gutxitan edo inoiz ez omen zuen euskaraz egiten. Hautatutako solaskidearen kasuan, alegia, erronkaren hartzailearen/hartzaileen kasuan, euskaraz mintzatzeko joera txikiagoa zela ikusi zen: %22,6k egiten zuen “beti edo gehienetan euskaraz” erronkalariarekin, %46,1ek “erdi eta erdi”, eta ia laurdenak (%24,4) “gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egiten”.

Taula: Erronka eguneratua: Gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrekin, NIK...

	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Gehienetan, ez beti, euskaraz egiten dut	336	33,1
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egiten dut	443	43,6
Gutxitan edo inoiz ez dut euskaraz egiten	175	17,2
Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a	61	6,0
Guztira	1.015	100,0

Iturria: Aztiker, 2019.

Grafikoa: Erronka eguneratua: Gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrekin, NIK...

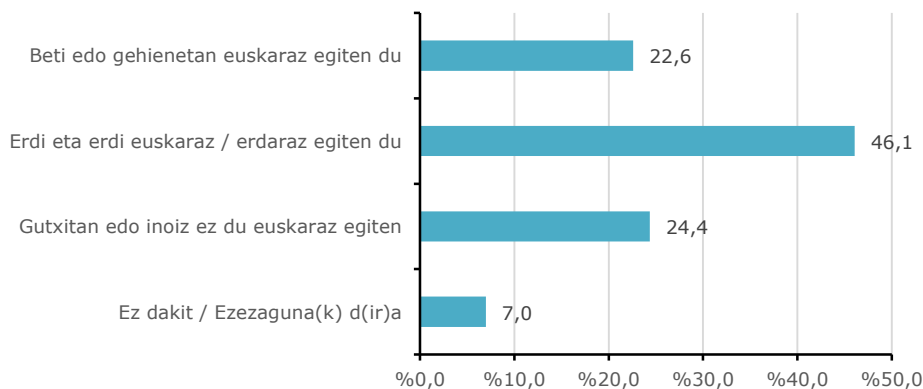
Iturria: Aztiker, 2019.

Taula: Erronka eguneratua: Eta gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrek, NIREKIN...

	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Beti edo gehienetan euskaraz egiten du	230	22,6
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egiten du	469	46,1
Gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egiten	248	24,4
Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a	71	7,0
Guztira	1.018	100,0

Iturria: Aztiker 2019.

Grafikoa: Erronka eguneratua: Eta gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrek, NIREKIN...

Iturria: Aztiker 2019.

Bestalde, nahiz eta hilero erronkaz aldatzeko aukera izan, erronkalari gehienek, hain zuzen, 948 erronkalarik (%84,9k), hasieran hartutako erronkari eutsi zioten. Hau da, parte-hartzaileak leialak izan dira beren erronkarekiko. 108 lagun izan dira erronka bat baino gehiago hartu dutenak, eta 61, berriz, hasierako izen-ematean erronka zehaztu gabe utzi dutenak. Beraz, batez beste erronkalari bakoitzak 1,1 erronka hartu zuen. Horrek pentsarazten dit ohitura aldatzeko ariketa ez dela horren erraza, eta behin aldatzen hasita, aldaketa finkatu behar izateko denbora bat behar dela.

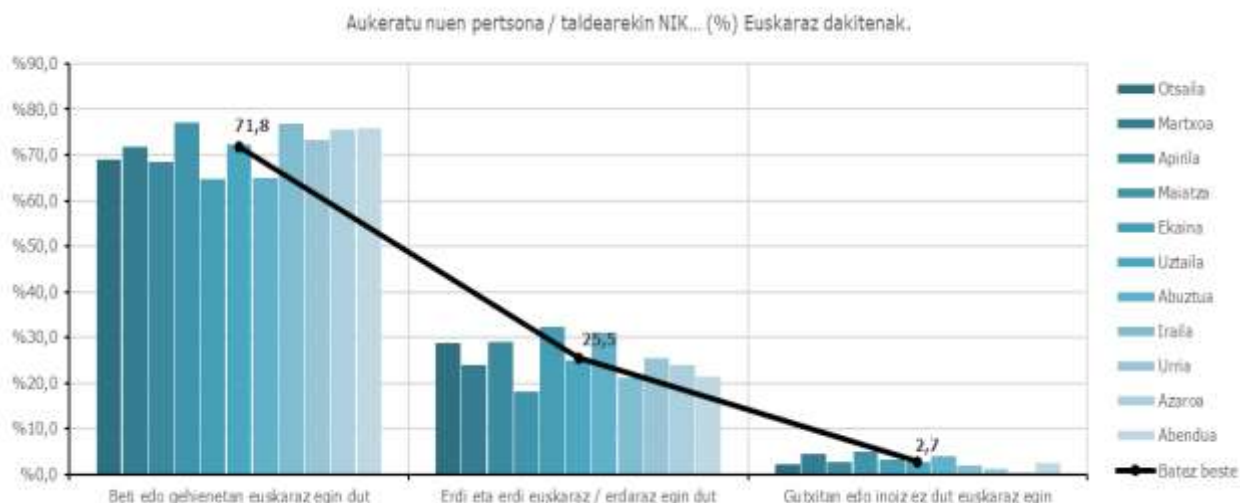
Aldatu al ziren hizkuntza-ohiturak?

Ekimenaren xede nagusia hizkuntza-ohiturak aldatzea izan zen, eta bide batez, hernaniarrak euskararen erabileraren sustapenean eragile aktibo bihurtzea, alegia.

Ekimenaren bidez helburu hori lortu zen jakiteko, jarraipen-inkestako lau galderei emandako erantzunak baliatu ziren. Lehenengo bi galderak erronka hartu aurretik parte-hartzaileek zituzten ohiturei buruzkoak dira, bai beraiek erronkako xede-taldearekin hitz egitean zituztenak eta baita xede-taldeak beraiekiko zituztenak ere (euskaraz gehienetan, ez beti, egin; erdi eta erdi egin; gutxi edo batere ez egin). Beste bi galderak aurreko berberak dira, baina erronka egiten hasi ondorengo egoeraz galdetuta: hau da, erronka egin zuen hilabete horretan, nolakoak izan ziren harremanak bere eta xede taldearen artean?

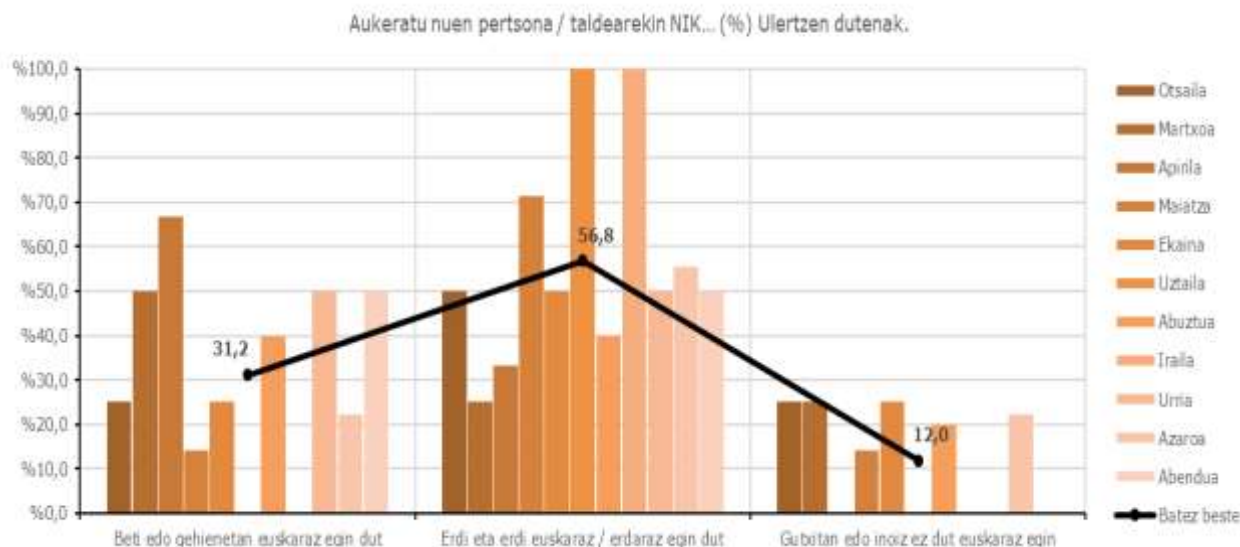
Ondoko bi grafikoetan ikusten den bezala, euskaraz dakitenen artean, gehiengoak “Betri edo gehienetan euskaraz egiten dut” erantzun dute, eta euskaraz ulertu baina zailtasunak dituztenen artean, gehiengoak solaskidearekin erdi eta erdi egiten duela esan du (Ikus 2. eta 3. eranskinetako taulan hilabetekako emaitza guztiak).

Grafikoa: Aukeratu nuen pertsona/taldearekin NIK... (%) EUSKARAZ DAKITENAK

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

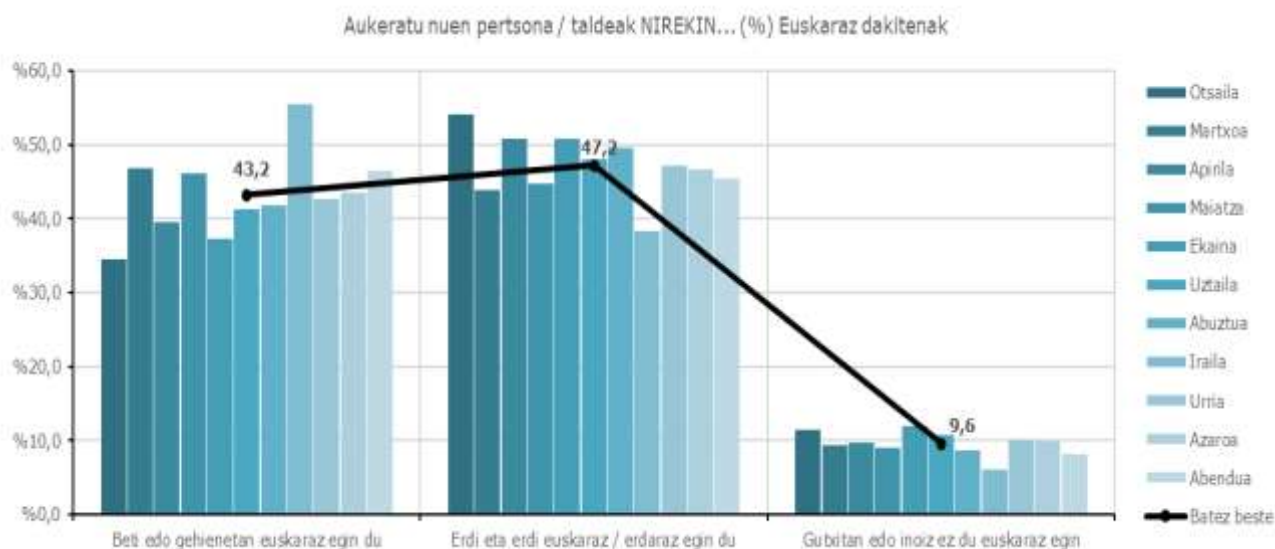
Grafikoa: Aukeratu nuen pertsona/taldearekin NIK... (%) ULERTZEN DUTENAK

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

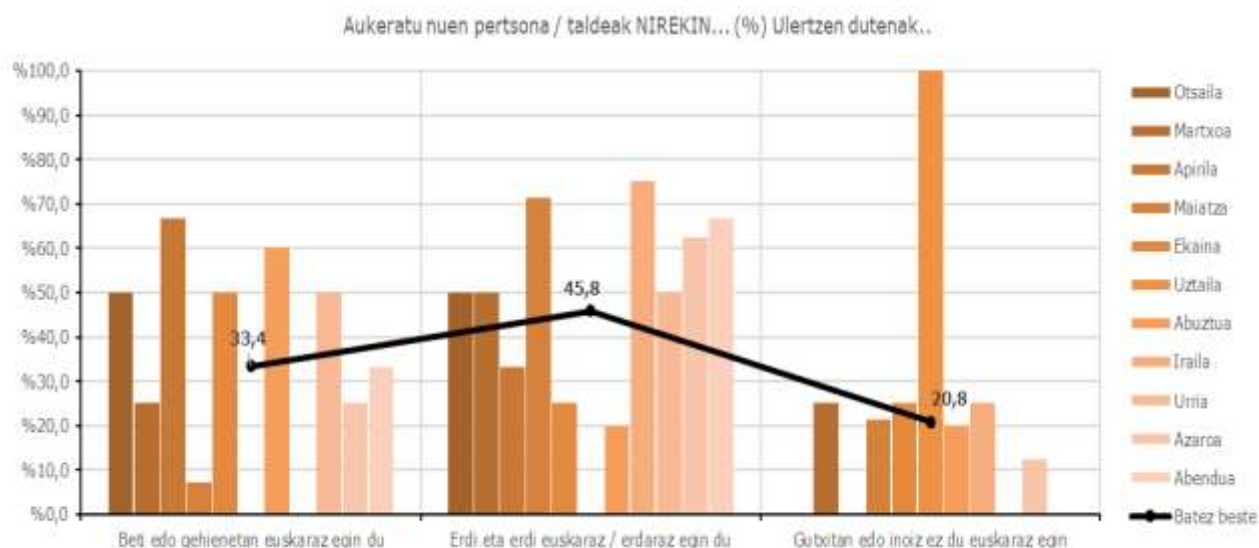
Solaskideari dagokionez, euskaraz dakitenek eta ulertzen dutenek erantzundakoa grafiko honetan ageri da (Ikusi 4. eta 5. eranskinak). Euskaraz dakitenen kasuan, solaskideak "Beti edo gehienetan" eta "Erdi eta erdi" egiten zutela erantzun zuten batez ere, gutxiengoak izan ziren "Gutxietan edo inoiz ez dut euskaraz egin" adierazi zutenak. Ulertzen zutenen kasuan, solaskideari buruzko galderaren erantzunak banatuagoak egon ziren aukera guztien artean.

Grafikoa: Aukeratu nuen pertsona / TALDEAK NIREKIN... (%) EUSKARAZ DAKITENAK.

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

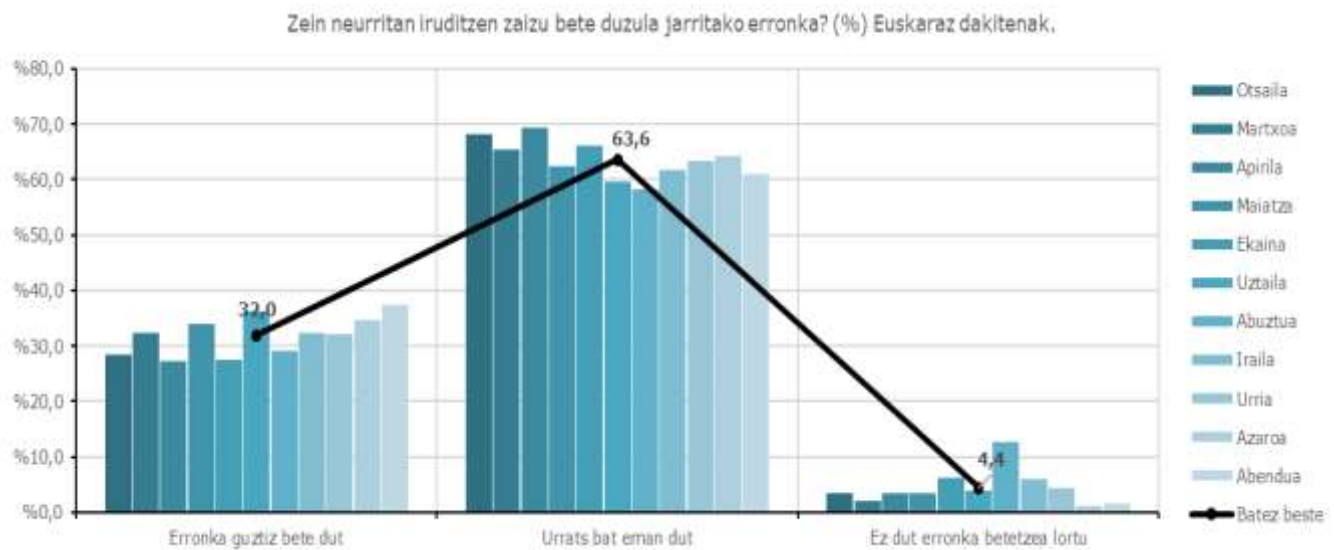
Grafikoa: Aukeratu nuen pertsona / TALDEAK NIREKIN... (%) ULERTZEN DUTENAK.

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

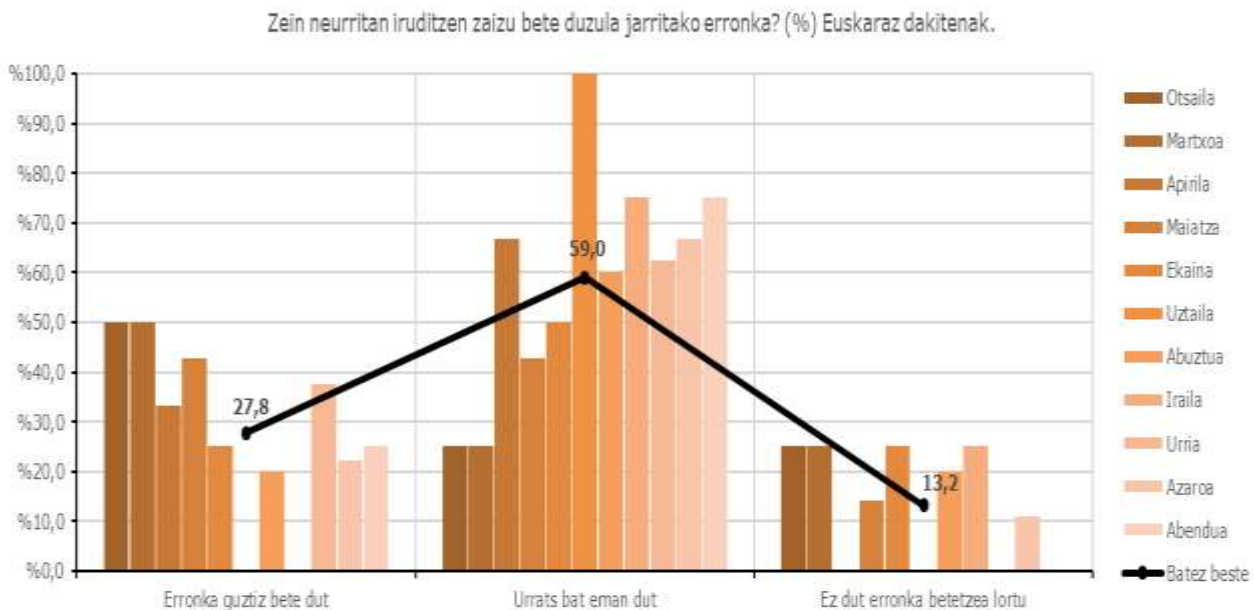
Bestalde, erronka zenbateraino bete zuten ere galdetu zitzairen erronkalariei. Emandako datuei erreparatuz, erronkalarien artean pertzepzio orokortuena izan zen "urrats bat eman dutela": elebidunen %63,6k eta elebidun hartzaileen %59k iritzi hori izan zuten, hilabete guztietako emaitzen batezbestekoari erreparatuta. Beste ia heren batek "erronka guztiz bete duela" aitortu zuen, elebidunen %32k eta elebidun hartzaileen %27,8k hain justu. Batez beste elebidunen %4,4k ez omen zuen erronka betetzea lortu, eta ia-elebidunen %13,2k (Ikusi 6. eta 7. eranskinak).

Grafikoa: Erronkaren betetze-maila (%) EUSKARAZ DAKITENAK

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

Grafikoa: Erronkaren betetze-maila (%) ULERTZEN DUTENAK

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

Taula: Erronkaren betetze-maila (elebidunak + elebidun hartzaileak)

	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Erronka guztiz bete dut	127	30,3
Urrats bat eman dut	278	66,3
Ez dut erronka betetzea lortu	14	3,3
Guztira	419	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

Erronka hasi baino lehen erronkalariak beren xede-taldearekin zuten ohitura eta erronkaren ondoren zutena alderatzeko, bi aldagai mota erabili ziren: alde batetik, **erronka eguneratua**, norbanako bakoitzak egitasmoaren amaieran duen azken erronka da hori; eta bestetik, **balorazio eguneratua**, hau da, jarraipenak bete dituzten erronkalariak hilabete horretan egindako erronkaren inguruko balorazioa. Eguneratua da erronkalari batzuk balorazio bat baino gehiago bete dutelako, eta horien kasuan azken balorazioa erabili da alderaketa egiteko. Aldagai eguneratueta elebidunak eta elebidun hartzaileak bateratuta daude.

Hala ere, alderaketa egiteko erronkalari guztiek ez zuten balio izan. Izan ere, balekoa izateko bi baldintza bete behar zituen: jarraipen inkesta bat behintzat bete izana, eta balorazio eguneratuaren kasuan aurrera begira lehenengo erronkarekin jarraituko dutela adierazi izana. Horrela, jarraipenak bete dituzten pertsonak hartzen ziren kontuan eta ziurtatu zen emandako balorazioa erronka eguneratuaren eremuko erronkari zegokiola. Baldintza horiek aintzat hartuz, guztira 420 pertsonaren informazioa izan genuen.

Informazio hori kontuan hartuta, "gehienetan, ez beti, euskaraz" %38,5ek egiten zuen erronka aurretik eta erronka ondoren %67,6k adierazi du beti edo gehienetan hala egiten zuela. Beste bi aukeretan jaitsi egin ziren ehunekoak: "erdi eta erdi" egiten dutenak %42,3 izatetik %29,8ra pasa dira, eta "gutxitan edo inoiz euskaraz egiten ez dutenak" %19,1etik %2,6ra. Beraz, esan daiteke erronkaren amaieran euskaraz gehiago egiten zutela erronkalari hauek, adierazi dutenaren arabera.

Bukatzeko, aipatu behar da nahiz eta erronka pertsonala izan eta aldaketa norberarengan eman behar zen, aitortutako datuen arabera, erronkak xede-taldean ere eragina izan zuela. Hala, erronkako xede-taldearen edo hartzaileen kasuan ere antzeman da euskara gehiago erabiltzearen aldeko joera, nahiz eta hauen kasuan abiapuntua apalagoa zen eta bilakaera ere hala izan den. Erronkalariei “beti edo gehienetan euskaraz” egin dietenen kasuan 16,5 puntuko igoera izan da (%25,2tik %41,7ra), “erdi eta erdi egiten dietenen” taldea ere 5,9 puntu igo da (%42,7tik %48,7ra) eta “gutxitan edo inoiz euskaraz hitz egiten ez dietenak” nabarmen jaitsi dira, 22,5 puntu (%32,1etik %9,6ra). Beraz, ondoriozta daiteke erronkaren hartzaileek ere euskaraz gehiago egiten zutela erronkaren amaieran.

Taula: Alderaketa: Aukeratutako pertsona/taldearekin NIK...(elebidunak+elebidun hartzaileak)

	Erronka aurretik		Erronka ondoren	
	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Beti edo gehienetan euskaraz egin*	141	38,5	284	67,6
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin	155	42,3	125	29,8
Gutxitan edo inoiz ez euskaraz egin	70	19,1	11	2,6
Guztira	366	100,0	420	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

*Oharra: Erronka hasi aurreko egoeran "gehienetan, ez beti, euskaraz egin" galdegaia hartu da kontuan.

Taula: Alderaketa: Aukeratutako pertsona/taldeak NIREKIN... (elebidunak + elebidun hartzaileak)

	Erronka aurretik		Erronka ondoren	
	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)	Erronkalari kopurua	Ehunekoak (%)
Beti edo gehienetan euskaraz egin	92	25,2	174	41,7
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin	156	42,7	203	48,7
Gutxitan edo inoiz ez euskaraz egin	117	32,1	40	9,6
Guztira	365	100,0	417	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

4.6. Azken hitzak

Bukatzeko, adierazi behar da erronkalarien artean ahalduz-maila desberdineko jendea izan zela. Bazegoen jada bide bat egin zuen jendea, baita euskaraz bizitzeko grina izan arren zailtasunak zituen eta euskararen inguruan horrelako hausnarketarik inoiz egin ez zuena. Era askotako jendea zegoen, hain zuzen, horixe bilatu baitzen.

Dena dela, azpimarratu behar da batzuei ohiturak aldatzeko balio izan badie ere, beste askori adi egoten hasteko baliagarria gertatu zaiola, eta bati baino gehiago zer pentsatua eman diela, bai eta gogoeta eginarazi ere bai. Beraz, denen hizkuntza-ohiturak aldatzea lortu ez bada ere, askori lehen urratsak egiten lagundu die, eta hori jada aurrerapen bat da.

5. ETA ORAIN ZER?

Atal honetan, Baietz Hernanik! ekimenaren ondoren, hernaniarrei ahalduztze-prozesuan laguntzeko nire proposamena azalduko dut.

Iturria: Badu Bada elkarteak Estres linguistikoari buruz egindako bideotik ateratako fotograma.

Sakontze-egitasmoa gai honen inguruan egitea pentsatu nuenean, hasiera batean, nire helburua *Baietz Hernanik!* ekimenaren ondoko urrats edo ekimen osoa diseinatzea izan zen, baina denboraren joanean asmoz aldatu dut.

Hernanin, gaur egun, ahalduztze-bideari ekin dion masa euskaldun bat dugu, eta euskararen berreskuratze-prozesuan eragile aktiboak izatea erabaki dute. Ohiturak aldatzea lortu zutenen ustez, ekimena baliagarria izan zen, eta ohiturak aldatzeari esker, beren buruarekin asebetetze handia sentitu zuten. Halaber, ordea, azpimarratu

zuten ariketa ez zela erraza, eta pertsona batzuekin zailagoa izaten dela besteekin baino.

Gauzak horrela, proposamen honetan, *Baietz Hernanik!* ekimenaren bidez aktibatu ziren euskaldunei eta euskaraz bizitzeko grina duten euskaldunei beren ahalduntze-prozesuan laguntzeko saio batzuk proposatzen ditugu, eta saio horien bidez, hizkuntza-egoera gatazkatsuei jokabide asertiboa baliatuz nola aurre egin landuko da, eta bide batez, parte-hartzaileei gai horren inguruan beren barrenak husteko espazio edo gune babestu bat eskainiko diegu.

Izan ere, une hauetan lehentasunezkoztat jotzen dut ahalduntze-bidea hartu duten horiengan jartzea arreta osoa, eta bidean laguntzeko baliabideak ematen jarraitzea jarraitzea, beraiegana heltzea errazagoa delako oraindik aktibatu gabe dagoen jendea martxan jartzea baino. Jada aktibatuta dagoen masa bati ahalduntzen laguntzen badiogu, euskaldun-masa indartsu bat sortzeko bidea egingo dugu, eta epe ertain-luzera, gune euskaldun indartsu horri esker, besteengan eragitea errazagoa izango da. Horrez gainera, oraindik aktibatu gabeko jendea pizteko ahaleginak lan eta desgaste handiagoa eskatzen digu.

Horretarako, lehenik eta behin, marko teorikoari tarte bat utziko diot, testuinguruan jartzeko. Asertibitateari tarte berezi bat eskainiko diogu, giza harremanak hobetzeko laguntzeko tresna ezin hobe den heinean, euskaldunak ahalduntzeko prozesuan ere oso lagungarria izan baitaiteke. Ondoren, tailerren justifikazioa eta metodologia azalduko ditut, eta egindako simulakroetan jasotako emaitza kualitatiboei helduko diet.

5.1. MARKO TEORIKOA

5.1.1. Hizkuntza-mendekotasuna

Tilosetan, ostiral arratsaldea.

X: Azkenik, ostirala! Bazan garaya!

Y: Bai, hoixe. Desiatzen neon ya!

X: Zer, hartuko deu pote bat?

Y: Bale, nik zurito bat.

X: Nik e beste bat, eskatzea nijua.

Y: Itxoin, V dator hortikan. Ea beak zerbait nahi dun.

V iritsi da lagunengana.

V: Qué pasaaa! Por fin viernes, ya era hora!!

X: Ya te digo, se hace la semana dura.

Y: Yo ya no podía con mi vida.

X: Ibamos a pedir un trago. ¿Quieres algo?

V: Sí, sí. Pa mi un zurito, mese.

...

Hernanin, Euskal Herriko beste leku askotan bezala, ohikoa da elkarriketetan norbait gaztelaniaz hasten bada, euskaldunek gaztelaniari heltzea. Ez da Hernaniko aparteko kasua, ez gara “espezialak”. Euskal Herria osoan pasatzen da, eta askoren ustez, “normala” da.

Baina, ongi pentsatzen jarritz gero, benetan normala al da? Frantzian horrelakorik gertatzen al da? Edo Alemanian? Zer dago horren guztiaren atzean? Planteatu al dizkiogu inoiz horrelakoak gure buruari? Tristeia bada ere, oraindik gutxi batzuk baino ez dira beren buruari galdera horiek egiten dizkietenak. Nahiz eta pixkanaka aktibazio-ekimenak egin eta Euskaraldiak ere pertsona andana ariketan jarri, oraindik bere inguruko testuingurua zalantzan jartzen ez duen masa handi bat dugu.

Hizkuntza handien hiztunek ez dute portaera hori, gurea bezalako hizkuntza gutxituen hiztunek baizik, hala nola valentziarrek, bretoiek, galiziarrek, eta kortzegatarrek, batzuk aipatzearen. Euskal Herrian egoera diglosikoa bizi dugu; hemen, Hego Euskal Herrian euskarak gaztelaniarekin elkarbizi behar du, eta Iparraldean, berriz, frantsesarekin. Elkarbizitza hori, ordea, ez da orekatua. Horrez gainera, lurralde-administrazioen artean desberdintasunak daude euskararen aitortzaren inguruan, eta horrek are gehiago zailtzen du denok batera gure hizkuntzaren aldeko urratsak elkarrekin ematea. Euskaraz bizitzea erabaki dutenak gutxiengo bat dira, eta EAEn (gure esparruan) euskarak ia erabateko aitortza izan arren, euskaldunek zenbait gatazka-egoera bizitzen dituzte hizkuntza dela eta, beste euskal eremuetan bezala.

Arrazoi historiko, politiko eta ekonomiko ugari direla eta, euskara galtzeko arrisku larrian egon zen; batzuk borondatez utzi zioten euskaraz hitz egiteari eta seme-alabei ez zieten erakutsi, beldurragatik, arazoak ekiditearren... Egoera latzak bizi izan ziren, eta askoren hautua gaztelania euskararen aurretik jartzea izan zen. Gaur egun, aurrekoak zer hizkuntza dakien ziurtasunik ez zenean, gaztelaniarako hautua egiten dute askok, gatazka saihestearren. Sistematikoki euskara baztertu eta gaztelania mesedetzeko joera horri hizkuntz mendekotasuna esaten zaio. Honela definitzen dute Suayk eta Sanginesek (2008):

Gure kultura minorizazio sistematikora makurtuta egoteak, analisi mailan, norbanakoaren ongizateari eragiten dio, eta neurri berean, identitate pertsonalari. Pertsonak identitate pertsonala erreferentziazko inguruarekin, familiarekin, taldeekin edo kolektiboekin duten harremanetan oinarrituz eraikitzen dute. Hizkuntza-mendekotasun jarrera ikasi egiten da, eta jarrera horrek eragiten dituen ondorioen arabera eutsi egiten zaio. Komunitate baten ezaugarri bereizgarri batek

kontsiderazio baxua edo gutxiespena jasotzen badu, pertsonak propioak diren ezaugarriak baztertzeko joera izaten dute, eta horrek, noski, ondoeza eragiten du. Hizkuntza ez dela soilik komunikazio bitartekoa, baizik eta identitate zeinua ere badela barneratzen dugu (Marino 1996), eta auto-estimua maila asegarria lortzeko, besteak beste, pertsonak gure identitatea argitu eta konplexurik gabe erakutsi behar dugula. Identitatearen adierazpen hori, sistematikoki, beste identitate baten mesedetan (beste ezaugarri batzuekin, beste hizkuntza batekoa...) baztertu eta zapuzten denean, zaila da auto-estimua maila osasungarriak mantentzea (Suay eta Sangines, 2008, 204 or.).

Debekuaren garaia bukatu bazen ere, gaur egun, guk gure arbasoek bizitako guztiaren karga gainean daramagu inkontzienteki. Ez dugu ikasi euskarari eusten, ez baitigute hori egiten inoiz irakatsi. Izan ere, euskarari eustea edukazio txarrekoa, errespetu falta izatearen pertzepzioa oso errotuta dago euskaldunengan. Euskarari eustea egoera biolentoa suertatzen da batzuentzat. Aurreiritzi ugari ditugu, eta aurrean duguna ezagutu ezean, estres linguistikoa saihestearren, zuzenean gaztelaniaz egiteko joera dugu.

Ezagunen arteko elkarriketan ere tartean euskaraz egiten ez duen bat sartzen bada, denok gaztelaniara pasatzen gara. *Total*, denok gaztelaniaz elkar ulertzen badugu, zer arazo dago bada? Tamalez, euskal hiztunen gehiengoa ez da hizkuntza-mendekotasun horren jakitun. Aitzitik, adeitsua izatearekin nahasten dute, eta euskaltzale porrokatuenek ere bizitzaren esparru askotan oharkabea gaztelania lehenesten dute. Dena dela, ezin da esan portaera hori errespetuzkoa, ez eta adeitsua izatearen adierazle denik ere. Suay eta Sanginesek (2005) dioten bezala, adeitasuna aldebikoa da, hau da, elkarrenganakoa. Adibidez, zurito bat hartzera gonbidatzea adeitasunezkoa izan daiteke, baina beti gu baldin bagara gonbidatzen dugunak, ezin esan portaera hori adeitasunezkoa denik. Euskaldunon kasuan, gu gara beti hizkuntza nagusiaren aurrean makurtzen garenak. Alderantziz gertatzen al da? Beraz, portaera hori adeitasunezkoa dela esatea zilegi al da?

Mendekotasun honen arazo nagusienak dira, batetik, askorentzat inkontzientea dela; eta bestetik, euskararen erabilerari eta biziraupenari kalte egiten diola. Horrez gainera, inkontzientzia horren ondorioz, ez dugu mendekotasun horren aurka borroka egiten edo ez gara matxinatzen, eta gaztelaniaz egiten diguten horiek ez dakite gatazka hori bizi dugunik (Suay eta Sangines, 2005); hau da, arazoa ikusezin bihurtzen da eta behin betikotu.

Hernaniren kasua bitxia da, kanpokoentzat oso euskalduna izatearen fama baitu, edo, behinik behin, uste hori dute Hernanikoak ez direnek. Kontua da Hernanin euskararen aldeko jarrera oso ona dagoela, baina ez euskaldun asko ez dela ohartzen hizkuntza-mendekotasun jarreraren praktika horrek zenbaterainoko kaltea eragiten dion euskararen biziraupenari.

Dena dela, Sanginesek eta Suayk (2007) dioten bezala, hizkuntza-mendekotasuna ikasitako portaera bat da, eta zalantzan apenas jartzen den testuinguru batean gertatzen da. Hala ere, portaera bat den aldetik, alda daiteke, baina horretarako, hiztunak mendekotasun horren edo portaera jakin horren kontzientzia izan behar du, eta aldatzeko hautua egin. Behin hautu hori eginda, baliabideak eskaini behar zaizkio aldaketa hori aurrera eramaten laguntzeko.

5.1.2. Portaeraren sekuentzia funtzionala

Hizkuntza-mendekotasunaren portaera psikologiaren ikuspuntutik aztertuz gero, hiztunak hizkuntza bat edo bestea hautatzea edo hautu hori behin betikotzea eragin dezaketen hainbat faktore bereiz ditzakegu.

Portaera ebaluatzeko Portaeraren azterketa funtzionala izeneko eredua erabiliko dugu (Segura, Sánchez eta Barbado, 1995), portaera jakin bati zergatik eusten zaion jakiteko baliagarria baita. Suayk eta Sanginesen aburuz (2008):

Azterketa funtzionalak eredu zientifikoaren metodologiari jarraitzen dio, eta ebaluazio-tresna horrek funtsezko gakoak ematen ditu jokabidea nahiz jokabide jakin bat izateko aukera aldatzen duten aldagaien estimulu- eta indartze-funtzioak behatzeko (Suay eta Sangines, 2008).

Hizkuntza bat edo bestea erabiltzearen hautua ez da ekintza soil bat. Elkarreraginean dauden beste aldagai batzuen eraginpean dago etengabe, eta ekintzak berak ondorioak dakartza, eta ondorio horiek, era berean, aurrerago gerta daitezkeen antzeko egoera bat baldintza dezakete. Hau da, portaera baten ondoko ondorioak, hurrengo egoera batean aurrekari jakin batzuk eragin ditzakete. Azterketa funtzionalari esker, portaera baten bereizgarri diren harremanak edo sekuentziak zehatz daitezke, portaera hori izatea eragiten duten eta behin betikotzen duten aurrekariak eta ondorioak identifikatuz. Hau da, azterketa funtzionala ez da mugatzen portaera horren, gure

kasuan, hizkuntza-mendekotasunaren portaeraren, ezaugarriak soilik aztertzea, testuingurua eta egoera bera ere aztertzen ditu.

Beraz, portaera ulertu eta zer portaera izan daitekeen aurreikusteko, testuingurua derrigorrez aztertu behar da. Portaera zehazteko, testuinguruaren nahiz organismoaren aldagaiak identifikatu dira. Guk portaeraren sekuentzia hau hartuko dugu aintzat:

Aurrekariak $\leftrightarrow$ Portaera $\leftrightarrow$ Ondorioak

Sekuentzia horren bidez, osagai bakoitzak zer funtzio duen hautemateko aukera dugu, bai eta osagaien elkarrekin ere zer funtzio duen ere. Hala, portaera baten ondorioek eragin dezakete hurrengo egoera batean portaera bera mantentzea edo ez, gizakiok horrela ikasten baitugu.

Aldagai funtzionaletan aurreko estimuluak edo aurrekariak edo ondorengo estimuluak edo ondorioak bereiz ditzakegu. Aurrekarien artean maila kognitibokoak eta maila fisiologikokoak bereiz daitezke. Maila kognitiboa egoera jakin baten aurrean gure buruari esaten dizkiogun horiei dagozkie. Maila fisiologikokoak, berriz, gure organismoak igortzen dituen mezuei dagozkie; hau da, gure gorputzak igortzen dituen mezuei edo sentsazioei.

Ondorioak portaeraren ondoren berehala gertatzen diren horiek dira, eta indargarriak/errefortzuak, positiboak eta negatiboak, eta zigorak, positiboak eta negatiboak bereiz daitezke. Batzuetan ondorio horiek ez dute inolako eraginik norbanakoarengan, baina beste batzuetan, ordea, izugarri eragiten dute. Norbanakoak esanguratsuak zaizkion estimuluei soilik erantzun die. Indargarriak portaera bat errepikatzei aukerak areagotzen dituzte, eta zigorrek, aldiz, murrizten. Jarraian zehaztasunez azaltzen saiatuko naiz.

Indartze/errefortzu positiboa: kanpotik datorkigun edozein erantzun atsegin da, norbanakoak atsegintzat jotzen duena, alegia, eta pentsarazten dute izandako portaera egokia dela. Esan daiteke indartze positiboa sari bat ematearen modukoa dela. Hala, zenbat eta errefortzu positibo gehiago jaso, orduan eta gehiagotan errepikatuko du norbanakoak portaera bera. Errefortzu positiboak izan daitezke, besteak beste, irribarre bat, erantzun goxo bat, norberarengan arreta jartzea, eskerrak ematea, ondo egin duzula esatea... Halaber, norberak bere buruari esaten dizkion mezuak ere

indargarri positiboak izan daitezke. Esaterako: ongi egin duzu, primeran aritu zara... (autoindartzeak).

Indartze/errefortzu negatiboa, berriz, gustagarria ez zaigun estimulu bat kentzea da. Hau da, portaera zehatz bat izatea, ondoren zigorra saihesteko. Horrela ere, portaera bat indartzen da, baina modu negatiboan, jakinda portaera horrek berekin ekarriko duela zigorra edo gustagarri ez zaigun hori desagertzea. Beraz, indartze negatiboak ingurunean dauden baldintza negatiboak kentzen erakusten digu. Asertibitatea lantzean, interesgarria da kontzeptu honi erreparatu eta ulertzea, zenbait egoera deserosoetatik ihes egiteko joera hori indartzen baitu. Euskaldunon artean oso ohikoa da.

Zigor positiboa: zigorrek portaera zehatz bat berriz gertatzeko probabilitateak murrizten dituzte. Zigor positiboa portaera bat ahultzen duen estimulu desatsegin bat jasotzea litzateke. Estimulu negatibo horren aplikazioak portaeraren maiztasuna murrizten du. Zigor positiboak izan daitezke, aurpegi txarrak, isekak, erantzun motzak, ahozko erasoak nahiz fisikoak... Nork bere burua ere zigor dezake, gaizki aritu dela esanez (autozigorra).

Zigor negatiboa: zigor negatiboa gustagarria zaigun zerbait edo estimulu positibo bat kentzean datza. Beraz, portaeraren maiztasuna murrizten du zigor negatiboak, baina estimulu positiboak kenduz.

Dena dela, oso kontuan izan behar da indargarriak eta zigorrak oso subjektiboak direla. Litekeena dela egoera batean pertsona bat indartuta edo errefortzatuta sentitzea, eta beste bat, aldiz, zigortuta. Horregatik, kasuan kasu aztertu eta lantzeko kontua da.

Hizkuntza-mendekotasunaren portaera are gehiago ulertze aldera, portaeraren azterketa funtzionala gureru ekarriko dut adibide baten bidez.

Demagun euskararekiko kontzientzia duen euskaldun bat, denda ezezagun batera sartzeru doala gauza bat eskatzera. Lehenengo aldia da, eta ez du denda horren berri, erakusleioa erakargarria iruditu zaiolako sartuko da. Sartu aurretik fisiologikoki nahiz psikologikoki aktibatu egingo da: eskuak izerdituko zaizkio, ahoa lehortzen hasi, bihotza azkartu, itolarria, urduri jartzen has daiteke, baliteke pixka bat uzkuratzen hastea ere... Aldi berean, burua lanean hasiko da mezuak igorritz: *Ulertuko al nau?*

Euskalduna izango da? Haserretu egingo da euskaraz egiten badiot? Ez dut ikusten euskarazko errotulurik... Hori guztia bizpahiru segundoko tartean. Gure gorputzak bizi dituenak maila fisiologikoari dagozkion aurrekariak lirake, eta gure buruari esaten dizkiogunak, aldiz, maila kognitiboari.

Euskalduna barrura sartu da eta neskatxa beltzaran bat dago mostradorearen atzean. Une horretan, erabaki behar du, eta kasu honetan, bere hautua gaztelaniaz egitea izan da, erantzun txar posible bat edo deserosoa gerta dakioken une bat saiheste aldera. Neskatxak erderaz erantzun dio, eta elkarriketa osoa erderaz egin dute. Euskaldunak jada ez du zalantzarik, deserosotasuna desagertu da eta lasaitu egin da. Kasu horretan, esango genuke euskaldunak aurrekarietatik zekarren deserosotasun hori gainetik kendu duela, bai eta espero zezakeen zigor bat ere. Ondorio hori edo ondorengo estimulu hori **errefortzu negatibo** bat izan da, eta ezinegona gainetik kentzeak ugaritu egin ditu antzeko egoera batean berriz ere gaztelaniaz egiteko aukerak.

Demagun, ordea, euskaldun berak kasu berean euskaraz egiteko hautua egin duela. Aurrekariak gorabehera, arnasa hartu du eta euskaraz galdetzera ausartu da. Dendariak euskaraz erantzungo balio, aurpegi ona jarritz gainera, aurreko deserosotasun guztiak desagertuko lirake, eta horrez gainera, euskalduna pozik, goxo eta harro sentituko litzateke, saritua. Sentsazio on horrek, gainera, hurrengo batean berdin jokatzeko ausardia emango lioke; hau da, portaera hori gertatzeko probabilitateak are handiagoak izango lirake. Kasu horretan, euskaldunak **errefortzu positiboa** izan duela esango genuke.

Aitzitik, euskaldunak euskaraz egin, eta dendariak “*en castellano por favor*” erantzungo balio, modu txarrean, ordura arteko ezinegona areagotu egingo litzateke, eta portaera hori berriz gertatzeko aukerak murriztuko lirake. Zenbat eta gehiagotan jaso erantzun desatsegin bat, orduan eta aukera gutxiago izango dira erantzun hori eragin duen portaera errepikatzeko. Kasu horretan, **zigor positiboa** izan dela esango genuke, euskaldunari espero zuen edo espero ez zuen gauza desatsegin bat eragin diolako.

Azpimarratu behar da azterketa hau ez dela inolaz ere finkoa, oso dinamikoa da eta pertsona bakoitzari egokitzen zaio. Egoera horietan, euskararekiko kontzientziarik ez duen euskaldun batek, esaterako, beste modu batean pertzibituko litzake bere portaeraren ondorioak.

Dena dela, eskema hori ulertzea oso lagungarria gerta daitekeela norbanakoaren portaerak ulertzeko, eta portaera horietan aldaketa lortzea xede duen esku-hartze bat egiteko. Portaera baldintzatzen duten aldagai horren kontzientzia hartzeak, aldaketa egiten lagun dezake.

5.1.3. Portaeraren aldagai disposizionalak

Era berean, portaera bat aztertzeke garaian, norbanakoaren barruko munduari eta kanpokoari ere erreparatu behar zaio, eta baldintzatzaile horiei aldagai disposizionalak esaten zaie. Labur-labur azalduko ditut.

Aldagai disposizionalek portaera bat gertatzeko aukerak areagotzen dituzte edo txikitzen; hau da, portaera bat gertatzea probableago egiten dute edo alderantziz.

Gure kasuan, inguruneko aldagai disposizionalak izan daitezke “hizketakidearen edo taldearen hizkuntza; erreferentzia-taldearen hizkuntza-erabilerak; edo hizkuntza bat ala bestea aukeratuz gero aurreikus daitezkeen ondorioak” (Suay eta Sangines, 2008). Gizarte-balioek ere zeresana dute. Gizarte-balio esaten zaie gizarte-talde batek partekatutako aurreiritziei eta orokortzat jotzen direnei. Gurera ekarrita, testuinguru jakin batean euskaraz hitz egitea egokia den edo ez erreferentzia egiten dioten balioak hartuko genituzke kontuan.

Norbanakoen aldagai disposizionalak, berriz, hiztunaren hainbat alderdiri egiten diote erreferentzia: euskararen ezagutza-mailari, gaitasun erlatiboari, gizarte-komunikaziorako abileziei, norberaren hizkuntza-ibilbideari edo –historiari, trebetasun psikologikoei...

5.1.4. Asertibitatea

Asertibitatea lantzeak izugarri lagun diezaieke euskaldunei ahalduztze-prozesuan, komunikazio-trebetasun bat den aldetik, gure harremanak hobetzeko eta gatazka-egoerak kudeatzeko tresna ezin hobeia baita. Lehenik eta behin, ordea, asertibitateari guztiz heldu aurretik, gizakien hartu-emanetan izan daitezkeen portaera motak aipatuko ditut, eta horietako bi azaletik azalduko, bakoitzaren hasierako argazki bat emate aldera.

Lasak, Madinabeitiak eta Sanginesek (2014) dioten bezala, hartu-emanetan portaerak pasiboak, oldarkorrak edo asertiboak izan daitezke:

• **Portaera pasiboa:** “sarri, nork bere buruarekiko konfiantza faltaren eta bestea norbera baino garrantzitsuagotzat hartzearen ondorioz gertatzen da” (Lasa, Madinabeitia eta Sangines, 2014). Portaera pasiboa praktikatzeko duenak ez ditu bere eskubideak eta interesak defendatzen. Besteak errespetatzen ditu, baina ez bere burua. Ahots tonu baxua, herabea izan ohi du, eta jario gutxi hizketan, hitz egitearen beldur izango balitz bezala. Ihes egiten diote hizketakideari zuzenean begiratzeari, beherantz begiratzeko joera dute, aurpegi eta gorpuzkera tentsoa, oro har, deserosoa. Zer egin eta zer esan jakiteko segurtasuna falta zaie. Lasaren, Madinabeitiaren eta Sanginesen (2014) esanetan, euskaldunek portaera hori praktikatzeko dutenean, “zailtasunen bat sumatzen dutenean, gazteleraren alde egiten dute”. Portaera hori praktikatzeko duenaren ustez, hala ez du inor iraintzen.

• **Portaera agresiboa:** “ezaugarri nagusia iritziak era oldarkorrean adieraztea da, besteak errespetatu gabe, ondokoa gutxiesten eta bestea menperatzeko nahiarekin” (Lasa, Madinabeitia eta Sangines, 2014). Portaera hori praktikatzeko duenak, neurri gain defendatzen ditu bere interesak, besteak kontuan izan gabe, eta zenbait egoerari aurre egiteko trebetasuna falta zaio. Ahots-tonu ozena du, oldarkorra, baina batzuetan azkarregi hitz egiten duenez, ez du hizketa garbia. Zorrotza da hitz egiteko garaian, besteak eteten ditu. Irainak eta mehatxuak ohikoak dira. Begirada desafiatazalea izaten dute, aurpegikera tentsoa, eta bestearen espazio pertsonala inbaditzeko joera. Erasotua dagoela uste duenean, bere estrategia kontraerasoa da. Irabazi-galdu dikotomia dute buruan. Euskaldunen kasuan, Lasa, Madinabeitia eta Sanginesen ustez, portaera agresiboa dutenen ezaugarria da “euskaraz hitz egitea solaskidea kontuan hartu gabe”.

Aurrera egin aurretik, argi utzi behar da inork ez duela guztiz portaera agresiboa edo pasiboa. Pertsonak portaera horienganako joerak ditugu, batzuetan nabarmenagoak besteetan baino. Beraz, zailak egiten zaizkigun zenbait egoeratan portaera mota bat izan dezakegu, eta beste batean, berriz, guztiz desberdina. Arazoaren, egoeraren, eta bakoitzarentzat, ordura arte izandako bizipenak direla-eta, duen zailtasunaren arabera izango da. Dena dela, asertiboak izateko entrenatu gaitezke, aurrerago ikusiko dugun bezala.

Baina, orduan, zer da asertibitatea? Zer da portaera asertiboa? Lasak, Madinabeitiak eta Sanginesek portaera asertiboaren definizio hau ematen digute (2014):

Portaera asertiboa erakusteak esan nahi du esaten jakitea, ezetz esaten, negoziatzen... eta malgua izaten nahi dena lortzeko, besteen eskubideak errespetatuaz eta gure sentimenduak era argian adieraziz. Euskararen alde egitea, eta zailtasunen aurrean, solaskidea errespetatuz, konponbideak proposatzea. (Lasa, Madinabeitia eta Sangines, 2014).

Asertibitatea gizarte-abilezia bat da, eta horri esker, gure iritzia eta sentimenduak, zer pentsatzen dugun, modu egokian eta une egokian esan ditzakegu, gure eskubideak defendatuz, besteenak ukatu gabe (Salmurri, 2004). Beraz, asertibitatea autoestimutik oso gertu dago, nor bere buruarenganako errespetuari eta maitasunari oso lotua, eta horrenbestez, besteekiko errespetuari ere bai.

Hartu-eman batean pozik geratzeko, baloratuak eta errespetatuak sentitu behar dugu, baina hori ez dago gure hizketakidearen mende, baizik eta guk egoki erantzuteko abilezia multzo bat eta gure buruarekin ongi sentiarazten gaituzten uste sendo edo eskema mental batzuk izatearen mende.

Autoestimua handia duenak, bere burua maite duenak eta baloratzen duenak soilik izan ditzake harremanak besteekin maila berean, bere burua hizketakidearen azpitik edo gainetik dagoela sentitu gabe.

Sentimendu negatiboak nahiz positiboak eraginkortasunez adierazten dituzte, eraso gabe defendatzen dute, lotsarik gabe. Beren zaletasunei eta interesei buruz hitz egiteko gaitasuna dute. Iritzi desberdina zintzoki adierazteko gai dira. Azalpenak eskatzen dituzte.

Beraz, norberaren eskubideak bere buruari aitortzeko gaitasunari esaten zaio asertibitatea, gainerakoak manipulatu gabe eta besteek gu manipulatzeko utzi gabe. Portaera asertiboren helburua ez da irabaztea, baizik eta norberaren burua azaltzea eta lasai sentitzea.

Uste oso arrazionalak dituzte batez ere. Beren emozioak kontrolatzen dituzte. Autoestimua ona dute. Ez dira besteak baino gutxiago edo gehiago sentitzen. Pozik daude beren harremanekin. Beren burua errespetatzen dute. Erasotzen dituzten pertsonak geldiarazten dituzte, eta gaizki-ulertzeak argitzen.

Euskaldunon kasuan, portaera asertiboak gure mezua argi eta garbi adierazten lagun diezaguke, gure buruarengan segurtasun handiagoa izaten eta estres-egoerak hobeto kudeatzen. Hizkuntza-gatazkako egoeretan, pixkanaka, gero eta erosoago sentitzea lortzea bidera dezake.

Beraz, laburbilduz, honako ezaugarri hauek ditu portaera asertiboa duenak:

1. Enpatikoa da, besteen jarrera, sentimenduak eta eskariak ulertzen ditu.
2. Gai jakin batean duen jarrera, sentimenduak, eskaerak sendotasunez, argi eta garbi, zalantzarik gabe, adierazten ditu.
3. Ezetz esaten daki.
4. Ez da besteak gaizki ikusiko ote duten edo beldur.
5. Mesedeak eskatzen daki, eta eraso batean aurrean, defendatuz erantzuten du.
6. Arazo bat baldin badago, adierazi egiten du, bai eta aldatzeko beharra dagoela ere.
7. Beharrezkoa bada, laguntza eskatzen du.
8. Zerbait argi geratu ez bazaio, azalpenak eskatzen ditu.
9. Esker ona, afektua, mirespena... adierazten ditu.
10. Nahigabea, oinazea, nahasmena... adierazten ditu.

Komunikazioan ahozko osagaiek, ez-ahozkoek eta paralinguistikoek parte hartzen dute, eta komunikazioa eraginkorra izatea nahi badugu, eta era berean, portaera asertiboan trebatu nahi badugu, ezagutu egin behar ditugu, eta kontrolatzen jakin.

Ahozko komunikazioko osagaiek

Portaera bat asertibotzat jotzeko garaian erabakiorrak izan daitezke. Hitz egiten dugunean, gure komunikazio-jardunak helburu bat izan ohi du: informazioa ematea, nola sentitzen garen esatea, aholku bat ematea, besteren bati kargu hartzea... Egoera guztiak ez dira berdinak, ez eta aurrean dugun/ditugun pertsona/pertsonak ere. Horregatik, gure jarduna egoerara eta lortu nahi dugunera egokitzen jakin behar dugu.

Elkarriketan egoki jarduteko, beharrezkoa da ahozko komunikazioko baliabideak, bidalitakoak nahiz jasotakoak, eta ez-ahozkoak txertatzen jakitea. Elkarriketetan edo hartu-emanetan ahozko komunikazioko elementu azpimarragarri hauek daude:

HIZKETAREN IRAUPENA: Hizketaren iraupenak badu lotura asertibitatearekin, bai eta egoera gatazkatsuei aurre egiten jakiteko gaitasunarekin ere.

Elkarriketetan gutxiegia hitz egiten dutenak hotzegitza joak izan daitezke, bai eta lotsatitza ere. Hizketaldia monopolizatzen dutenak, berriz, dominatzailetzat, egoistatzat, adeitasunik gabekotzat... joak izan daitezke. Gehiegizko antsietatearen adierazle ere izan daiteke gehiegia hitz egitea. Egokiena elkarriketan solaskide bakoitzak denbora-tarte berdintsuan hitz egitea da; hau da, informazio-trukea parekatua izatea.

Pertsona batzuei errazagoa zaie hitz egitea entzutea baino. Kasu horretan, solaskide asertiboak ez-ahozko komunikazio baliabideak egoki erabiltzen jakin beharko du, hala nola begiradaren bidez.

FEEDBACKA: Elkarriketetan feed-backa ematen nahiz jasotzen jakitea lagungarria da. Hizketan ari garenean, besteen erreazioaren berri izan behar dugu, eta besteak gurea ere bai, hartu-emana arrakastatsua izan dadin. Ulertzen gaituzten, entzuten ari diren, ados dauden... Besteen feedbackak gure burua hobetzen laguntzen digu, eta gurea ere besteentzat lagungarria izan daiteke. Hala, jasotako feed-backaren arabera, gure jarduna egokitzeko gaitasuna ere izan behar dugu. Pertsona asertiboak hizketakideak dionari arretaz entzuten daki, eta egoeraren araberako feedbackak ematen daki, egoera egoki azalduz, hobetu daitezkeen alderdi horiek zer ondorio izan ditzaketen esanez eta alternatibak edo irtenbideak eskainiz.

GALDERAK: Ezinbestekoak dira elkarriketetan, elkarriketari eusteko, informazioa lortzeko eta beste pertsonarengan interesa dugula adierazteko balio baitute. Galderak ez badira egiten, elkarriketak eten daitezke, eta hizketakideak pentsa dezake ez dugula interesik. Portaera asertiboko pertsonen hizketakideari galderak egiten dizkiote, haren interesa dutela adierazten dute.

Komunikazioaren ez-ahozko osagaiak

Ahazko osagaiak bezain garrantzitsuak dira edozein elkarriketetan, eta kontuan izan behar dira. Litekeena da osagai horiek bazter uztea, baina ezin dugu ahaztu horrek ere baldintzatzen gaituela, hau da begiradak, gorputz-jarrerak, keinuak... garrantzitsuak dira. Portaera asertiboa izan nahi badugu, eta gure mezuak asertiboki adierazi, ez-ahazko komunikazioak bat etorri behar du ahazko edukiarekin. Adituen arabera, portaera asertiboa ebaluatzeko garaian, gorputz-jarrera, begirada, aurpegiaren adierazpena eta entonazioa dira ez-ahazko portaera esanguratsuenak.

BEGIRADA: Asertibitatean berebiziko garrantzi handia du. Pentsa dezagun nola sentitzen garen gure hizketakideak ez digunean begiratzen, edo gure begiradari ihes egiten dionean; edo aitzitik, zuzen-zuzen begiratzen digunean, begiak gure gainetik kendu gabe. Begiradek pertsonarteko jarrerari buruzko informazioa ematen digute. Beraz, pertsona batek begietara ez badigu begiratu nahi, ondoriozta dezakegu, besteak beste, urduri dagoela eta ez duela konfiantzarik bere buruarengan. Portaera asertiboa duten pertsonen begietara zuzenago begiratzen dute asertibotasuna gutxi praktikatzen dutenek baino. Horregatik, begirada asertiboki erabiltzeak adierazten du mezuaren igorlearen eta hartzailearen artean elkarrekikotasun orekatu bat dagoela.

AURPEGI-ADIERAZPENAK: Aurpegikerak etengabe ematen digu informazioa giza elkarriketaren sozialaren baitan. Gure hizketakidearen aurpegiari begiratzen badiogu, triste dagoen, pozik dagoen, harrituta dagoen, gurekin bat datorren, haserretu egin den... suma dezakegu. Emozioak, poza, harridura, haserrea, tristezia eta beldurra, aurpegiko hiru eremu nagusien bidez adierazten dira: kopeta/bekainak, begiak/betazalak eta aurpegiaren beheko aldeak. Gerta daiteke parean duen pertsonak benetan sentitzen duena ez transmititu nahi izatea, eta unean ez dagozkion aurpegikerak hartzea, edo inolako gogo-aldarterik transmititu nahi ez izatea. Pertsona asertiboak transmititu nahi duen mezuarekin bat datorren aurpegikera jarriko du; hau da, ez du aurpegikera kontraesankorrik adieraziko. Halaber, lasai agertuko da, aurpegiaren tentsiorik adierazi gabe. Portaera sumisuko pertsonak, adibidez, barruan

darama dena, ez du transmititzen ezinegon normalen, baina aurpegikera atsegina izan dezake.

GORPUTZ-JARRERA: Gorputz-jarrerak eta gure gorputz-atalak kokatzeko moduak besteekiko zer jarrera dugun eta gure buruari buruz zer iritzi dugun adieraz dezakete, bai eta zer gogo-aldarerekin gabiltzan ere. Esaterako, ez da gauza bera besteen aurrean uzurtuta eta gogortuta agertzea eta lasai eta zuzen agertzea.

Lau oinarritzko gorputz-jarrera daude, baina kontuan izan behar da, egoera eta hizketakidea kontuan hartuz interpretatu behar direla. Hauek dira:

- Gertukoa: arreta adieraz dezake, baina kutsu positiboa edo negatiboa izan dezake hartzailearentzat, egoeraren eta jarrera hori igortzen duenaren arabera. Hizketakidea laguna eta gertukoa bada, portaera jatorrat har dezake, baina hizketakidea ez bada laguna edo ez badugu behar adina konfiantza, gure espazioaren inbasiorat ere har dezakegu.
- Urruntzekoa: gaitzespena eta hoztasuna adieraz ditzake besteak beste.
- Jarrera zuzena: segurtasuna, sendotasuna adieraz ditzake, baina baita harrotasuna eta arbuioa ere zenbait kasutan.
- Jarrera uzurtua: depresioa, lotsa adieraz ditzakete, baina baita jarrera hori hartzen duena fisikoki edo psikikoki lur-jota dagoela ere.

Oro har, pertsona asertiboak jarrera zuzena eta sendoa adieraziko du, eta era berean, lasaia. Bere buruarengan konfiantza du, eta aldi berean, gertukoa izango da, jator agertuko da, eta begietara zuzen begiratuko du.

KEINUAK: Keinuak ahozko jarduna berrets dezakete, edo pertsonak benetan sentitzen duena disimulatzeke erabil daitezke. Castanyerrek (1996) dio azterketa batean subjektu asertiboak eta asertiboak ez zirenak alderatu zirela, eta erreparatu zela asertiboek elkarreragin osoak irauteen zuen denboraren % 10ean keinuak egiten zituztela, eta asertiboak ez zirenek, % 5ean. Keinu asertiboek zintzotasuna, naturaltasuna eta berehalakotasuna adierazten dute.

Osagai paralinguistikoak

Mezua transmititzeko moduari dagozkio osagai paralinguistikoak, hau da, mezuak nola transmititzen diren, eta elementu hauek aintzat hartzen dituzte:

OZENTASUNA: elkarrizketa batean portaera asertiboa duenak ozentasun egokiaz hitz egiten du, ez ozenegi, ez baxuegi. Ozenegi hitz eginez gero, besteen gainetik jarri nahi dela adieraz daiteke, asaldura, haserrea... Baxuegi hitz eginez gero, beldurra, segurtasun-falta... adieraz daiteke, baina baita arreta osoa nahi izatea ere. Ozenegi edo baxuegi hitz egiteak solaskidea deseroso sentiaraz dezake. Unean uneko egoeraren arabera ozentasunaz hitz egiten jakin behar da, neurtzen.

TONUA: Pertsona asertiboaren ahots-tonuak uniformeak izan behar du, beti berdina, eta egoki modulatuak egon behar du, nork bere buruarenganako segurtasuna oinarri hartuta. Ez du solaskidea beldurtu behar. Grazia gabe hitz eginez gero, tonu monotonoan, segurtasun-gabezia adieraz daiteke.

JARIOA: Duda-mudatan ibiltzeak, gauzak behin eta berriz esateak, muletilla asko erabiltzeak, gehiegizko etenek, behar ez diren azalpenak emateak, behin eta berriz desenkusatzeko aritzeak... segurtasun-gabezia adieraz dezakete, antsietatea, eta solaskidea etsitzea eragin dezakete. Pertsona asertiboak etorri egokia du, eta gauzak erritmo egokian esaten ditu, behar ez diren azalpenak saihestuz.

ARGITASUNA ETA ABIADURA: Pertsona asertiboak argi eta garbi hitz egiten du, hizketakideak behin entzunda ulertzeko moduan. Abiadurak egokia izan behar du, ez motelegia, ez azkarregia.

ESKUBIDE ASERTIBOAK

Pertsona orok eskubide batzuk ditu, eta eskubide horiek defendatu behar ditugu, eta nola ez, besteenak errespetatu. Horretarako, zer eskubide diren jakin behar dugu, batzuetan ahaztu egiten baitaizkigu edo ez baititugu aintzat hartzen, eta horrek

asertiboa izatea eragozten du. Hona hemen eskubide asertiboen zerrenda (Castanyer, 1996; Almurri, 2004, Sangines eta Suay, 2014):

- Errespetuz eta duintasunez tratatua izateko eskubidea.
- Nork bere sentimendua izateko eta adierazteko eskubidea.
- Iritziz eta ideiez aldatzeko eskubidea.
- Entzuna izatekoa eta aintzat hartua izateko eskubidea.
- Nork bere erabakiak hartzeko eskubidea.
- Nork bere lehentasunak ezartzeko eskubidea, bere premien arabera.
- Ezetz esateko eskubidea, errudun sentitu gabe.
- Hanka sartzeko eskubidea, eta hanka sartu arren, zer egin erabakitzeko eskubidea.
- Nahi dudana eskatzeko eskubidea, kontuan izanda solaskideak ezetz esateko eskubidea duela.
- Betetzen ez zaituena aldatzeko eskubidea.
- Informazioa eskatzeko eskubidea, eta informazioa jasotzekoa.
- Independentea izateko eskubidea.
- Begirunez tratatua izateko eskubidea.
- Arrakasta izateko eskubidea.
- Asertiboa ez izateko eskubidea.

- Nork bere jabetzekin, gorputzarekin, denborarekin... zer egin erabakitzeko eskubidea, beste pertsona batzuen eskubideak urratzen ez diren bitartean.
- Gozatzeko eta disfrutatzeko eskubidea.
- Atsedena hartu eta bakarrik egoteko eskubidea, asertiboa izanda.
- Nork bere burua hobetzeko eskubidea.
- Norberak nahi duen bezalakoa izateko eskubidea, besteen gustukoa izan behar gabe.
- Gustuko ez duena adierazteko eskubidea.
- Elkarriketa eten, eta azalpenak eskatzeko eskubidea.
- Lasaitzeko eta pentsatzeko denbora hartzeko eskubidea.
- Aldaketa bat lortze aldera, negoziatzeko eskubidea.
- Besteen aurrean justifikatu behar ez izateko eskubidea.
- Nork bere buruarekin ondo sentitzeko eskubidea.
- Nork bere eskubideak defendatzeko eskubidea.
- Mina sentituz gero, hura adierazteko eskubidea.
- Laguntza eta euskarri emozionala eskatzeko eskubidea.
- Gainerakoen arazoen karga gure gain ez hartzeko eskubidea.
- Gainerakoen beharretara eta nahietara ez makurtzeko eskubidea.
- Edozer gauza egiteko eskubidea, besteen eskubideak urratu gabe.

- Gugandik espero dutena ez egiteko eskubidea.

ASERTIBOAK IZATEKO OZTOPOAK

Batzuetan zaila egiten zaigu asertiboak izatea, era askotako oztopoak direla eta.

Esaterako, inork ez digu jokabide asertiboa izaten irakatsi, eta noizbait portaera asertiboa adierazi badugu, ez baitigute behar adina errefortzu positiboz saritu. Beste batzuetan, portaera asertiboa zer den jakin arren, zenbait egoeratan antsietateak gainditu egiten gaitu eta blokeatu, eta ez digu asertibo izaten uzten. Egoera horiek zein diren jakinda, antsietatea kontrolatzen ikasteko ariketak egin daitezke.

Beste batzuek txikitandik sumisoak izaten ikasi dute, besteen azpian egoten, besteen hobebeharraz begiratzen, norberarenaren aurretik. Horregatik, ez dituzte beren eskubideak defendatzen, ez baipaitakite dituztenik ere. Bestalde, zenbaitek denbora osoan bestearen mendean egote hori modu positiboan pertzibitzen du, besteak norberaren aurretik jartzea positiboa balitz bezala. Martirien irudia etortzen zait burura horrelako kasuak ikustean, eta pentsatzen jarrita, Elizak berak bere garaian rol hori indartu zuela ere iruditzen zait.

Horrez gainera, jendeak zenbait sinesmen oso errotuta ditu, eta ez ditu zalantzan jarri ere egiten, nahiz eta guztiz irrazionalak izan, eta sinesmen horiek asertibo izateko oztopo bat dira. Euskaldunon kasuan oso errotuta daude honako sinismen hauek: *euskaraz hitz egiten badut lotsagabea naizela pentsatuko dute, euskaraz eginda errespetua faltatzen diet euskaraz ez dakitenei, euskaraz egiten badiot gaizki sentituko da, baserritarra naizela pentsatuko dute, erderaz ongi hitz egin behar dut lanean hartzea nahi badut, euskaraz egiten badut ez naiz guaya izango, euskaraz egiten badut talibal hutsa naizela pentsatuko dute...*

Aurreritzi horiek guztiek, ordea, ez dute inola funtsik eta baztertu egin behar dira, euskalduna ahalduztzeko bidean lehen urratsaren parte garrantzitsua dira.

ASERTIBITATEA LANTZEKO ENTRENAMENDUA

Portaera asertiboa barneratzeko entrenamenduan, garrantzitsua da, lehenik eta behin, lehen aipatutako hiru portaera motak bereiztea, hau da, portaera agresiboa, pasiboa eta asertiboa bereiztea. Ohartzea zer albo ondorio kaltegarri dituzten lehenengo bi portaerek, eta, aldiz, portaera asertiboak gure ongizate pertsonala lortze aldera zenbat lagun diezagukeen. Portaera agresiboak nahiz pasiboak desgaste emozional handia sorrazten dute, nekea eta samina.

Behin portaera horiek bereizi ondoren, funtsezkoa da euskaldunek identifikatzea zer hizkuntza-egoera gatazka bizi dituzten egunerokoan, eta zein aldatu nahiko lituzketen portaera asertiboa aplikatuz. *Noiz sentitzen gara deseroso? Noiz ez dugu lortzen euskarari eustea? Norekin naiz agresiboa/pasiboa? Zer lortu nahi dut benetan egoera horretan nire portaera aldatuz? Zein da nire helburua?* Ezinbestekoa da gure portaera zer egoeratan aldatu nahi dugun zehaztea, lanketa egiten hasteko.

Olga Castaynerrek (2014) asertiboagoak izateko entrenamenduan, eremu kognitiboa, emozionala eta motorra kontuan izan behar ditugula dio, hirurak portaera ororen muina dira eta. Beraz, hiru teknika mota bereizten dira, funtzionamendu-maila bakoitzerako: berregituratze kognitiboko teknika, gizarte-ahaleziak trebatzea eta antsietatea murrizteko teknikak. Castaynerrek azaldutako teknika horiek euskaldunon aferan nola aplikatu daitezkeen azaltzen saiatuko naiz.

Berregituratze kognitiboko teknikak

Prozesu hau erregistratu ahal izateko, lagungarria izan daiteke kuadernotxo bat hartu eta sentitzen ditugunak eta burura etortzen zaizkigunak erregistratzen joatea, lana serioago hartze aldera.

Lehenik eta behin, sinismenak guran duten indarraren kontzientzia hartu behar da. Txikitandik zenbait sinismen edo ideia irrazional txertatu dira guran, eta horietako batzuek ez digute uzten gure egunerokoan erabateko ongizatea izaten. Ez dugu zalantzan jarri ere egiten nola jokatu edo pentsatu behar dugun. Automatikoki ateratzen dira, eta aldaketa bat egin nahi badugu, sinismen horien kontzientzia hartzeko ariketa egin behar da, bestela bere horretan jarraituko du. Halaber, egoera horietan gure gorputza nola sentitzen den erreparatzea garrantzitsua da: zer sentitzen dugun, zer gorputz-jarrera hartzen dugun...

Ondoren, hizkuntza-gatazkako egoera horietan zer pentsamendu ditugun erregistratu behar da denbora batez (hiru astez edo, baina pertsonaren arabera, denbora-tarte hori alda daiteke), pentsamendu horien kontzientzia hartzeko. Egoera horiek bizi aurretik, egoera horietan, egoera horietan une tentso bat sortzen denean, eta gatazka-egoeraren ondoren zer pentsatzen dugun alegia. Hasieran zaila izan daiteke, baina denboraz lortuko dugu bereiztea zer pentsamendu automatiko dugun, eta zerk eragiten digun gaizki pasatzea. Adibidez: *euskaraz hitz egiten badut bestea haserretu egingo da, euskaraz jarraitzen badu egoera biolentoa izango du, kopeta ilundu zaio euskaraz hasi naizenean...*

Jarraian, pentsamendu horiek aztertu behar dira zer sinesmeni edo ideia irrazional dagozkion jakiteko. Pentsamendu horiei erreparatuz, jakingo dugu zer sinismen ditugun eta zer neurritan kaltetzen gaituzten, zer neurritan ez diguten uzten ongi egoten. Halaber, aztertu behar da zer neurritan alda daitezkeen sinismen horiek. Fase hori garrantzitsua da, baina luzeena ere bai. Izan ere, nahiz eta pertsonak ulertu bere arazoa zein den, guztiz barneratzea kosta egiten baita.

Era berean, sinismen horiek aldatzeko beste alternatiba batzuk bilatu behar dira, hau da, minduko ez gaituzten ideiak sortu, eta norberarentzat logikoak eta arrazoizkoak direnak. Errealistagoak. Adibidez: *euskalduna naiz, eta nire hizkuntza euskara da. Euskaraz hitz eginda ez diot errespetua faltatzen inori.*

Azken fasea, eta neketsuena, alternatiba arrazional horiek praktikan jartzea izango litzateke. Horixe da neketsuena. Fase hori aurrera eramateak tinko eustea eskatzen du, betiko joerara nahigabe bueltatzen baikara, ia ohartu gabe. Behin eta berriz errepikatu behar da, eta behin hizkuntza-gatazkako egoerak igarotzean, gure buruarekin errepasoa egin nolakoa den jakiteko.

Argi dago denok euskaldunak izan arren, denok ez garela berdinak, denok ez ditugu berdin bizi gatazka-egoera horiek. Beraz, argudio alternatibo horiek norberak bilatu behar ditu, eta praktikan bere erritmoan jarri. Dena dela, horrelako prozesu batean, tarteka taldean bildu, eta barrenak husteko espazio bat izatea lagungarria izan daiteke.

Berregituraketa kognitiboa asertibitateari aplikatzeko oso ohiko modu bat da, ikasitako ideia arrazional horiek guk gure buruari esango dizkiogun mezu bihurtzea. Teknika hori Meichenbaumen, estresa inokulatzeko metodoa asmatu zuenaren, jarraibideen arabera da.

Uneoro pentsatzen ari gara, ondorioak ateratzen, gure buruko eskemak egoera jakinetara egokitzen, eta hori guztia geldiarazi eta aztertzeko, ahalegin kontzientea egin behar dugu. Edozein egoeratan, bai eta hizkuntza-gatazkako egoeretan ere, lau fase bereiz ditzakegu:

- Egoeraren aurretik. Une horretan egoerari aurre egiteko prestatzen dugu gure burua.
- Egoera hasten denean. Egoera hori hasi bezain pronto, gure betiko joera eragiten duten estimulua guztiak gainera etortzen zaizkigu, eta gogora ekartzen dizkigute antzeko egoera guztiak, porrot bat nahiz arrakastatsuak izan.
- Egoeran une tentso bat dagoenean (baldin badago, ez du beti horrela izan behar). Horrelako uneak kudeatzen jakitea garrantzitsua da, ondokoetarako baldintzatzen baitute. Une horietan ateratzen dira gure sinesmenik irrazionalenak
- Egoera amaitzen denean. Hasieran bezala, egoera lasai joan edo tentsoa izan gorabehera, gure ondorioak ateratzen ditugu.

Lau une horietan gure buruari esaten dizkiogun mezuek berebiziko garrantzia dute, eta gure jokabidea eta sentimenduak zehatz ditzakete, bai ondoko egoeretan ere. Laurak dira garrantzitsuak. Gogoan izan, hizkuntza-gatazkako egoeran, ez eta beste edozein egoeretan ere, ez dela beti egoera tentso batera iristen.

Hizkuntza-gatazkako egoera posible baten aurretik, gure buruari mezu positiboak bidaltzen badizkiogu eta horri aurre egiteko gai garela berretsi, animo hobeagoaz helduko diegu. Okerrena gerta daitekeela pentsatzen badugu, gure buruari egoera hori kudeatzeko gai ez garela transmititzen diogu, eta hori gure jarreran eta portaeran islatuko da. Egoera hasi bezain laster, gure buruari esandakoek ere pisu handia dute. Egoera hasten denean, gure sinesmenak berresten dituen zerbait dagoela ikusten badugu, gure aurreiritzi guztiak gainera egitera etorriko zaizkigu, eta horren ondorioz, egoera horretan tentsioa sentituko dugu. Adibidez: *taberna batera kafe bat eskatzera sartu, eta barra atzean dagoen zerbitzaria beltzarana dela ikustean, baldin eta kanpotar itxurako guztiek euskaraz ez jakitearen sinesmen osoa badugu.*

Egoera tentsoa sortzen bada, pentsamenduak arrapaladan sortzen dira, bat-batean, eta antsietatea eragin dezakete. Une hori garrantzitsua da, alde batetik, sortzen duen ezinegonagatik, eta bestetik, une hori nola kudeatu, halakoak izango baitira ondoko antzeko egoerak. Hau da, une horrek ondoko egoerak baldintza ditzake. Sentitutako tentsioa baino garrantzitsuagoa da egoera horren kudeaketari buruz egindako balorazioa. Beraz, une hori kudeatzen jakin duela irizten badu, seguruenik, ondoko egoerak gero eta hobeki kudeatzen jakingo du.

Eta azkenik, egoera amaitu ondoren, gure buruari esandakoak esanguratsuak izango dira, ondoko esperientziak markatuko baitituzte. Hau da, euskaldunon kasuan, hizkuntza-gatazkako egoeran porrot egin dugula pentsatzen badugu, ez dugula erremediorik, eta ondorio negatiboak soilik ateratzen baditugu, antzeko egoerak beti porrot-sentsazioarekin eta segurtasunik gabe biziko ditugu.

4 une horietan gure buruari esaten dizkiogun mezuak buruz ikasi behar dira, eta hasieran, behartu egin behar dugu gure burua hori pentsatzera eta autozigorra baztertu behar dugu. Hasieran pixka bat artifiziala izan daiteke, baina denboraz, errepikatu ahala, barneratzea lortzen da.

Mezu horiek sortzeko garaian, kasu hau hernaniar bati aplikatuz, oso kontuan izan behar dugu Hernanin gehiengoak ulertzen duela, hernaniarrek euskararenganako jarrera ona dutela, oso arraroa dela erantzun txarren bat jasotzea (nahiz eta bat edo beste jasotzeko aukera egon, argi izan behar da gutxiengo bat dela), eta Udalaren babesa ere erabatekoa dela. Nahi izanez gero, Hernanin euskaraz bizitzea guztiz posible dela.

Gizarte-abileziak trebatzea

Entrenamendu mota horiek norbanakoaren portaera-defizitak dituzte ardatz, egoera jakinei, zehazki, pertsona bakoitzarentzat zailak diren horiei aurre egiteko tresnak lantzen dira. Beharrezkoa da era askotariko giza-portaera malguak lantzea, eta norberak bere izaerara eta bizi dituen egoeretara egokitzea. Abilezia horiek taldean lantzea egokia da, besteengandik oso aberasgarria baita. Era berean, abilezia horiek landuz, estresa gutxiagotzea lortzen da zenbait egoera jakinen aurrean, eta autoestimua lortzen laguntzen dute.

Euskaldunontzat deserosoak izan daitezkeen zenbait egoeretan portaera asertibo batzuk lagungarriak izan daitezkeela iruditu zait eta azalduko ditut, lagungarriak izan baitaitezke:

- **Oinarrizko erantzun asertiboa:** nork bere interesen berri argi eta garbi ematean datza. Pertsona bakoitzak bilatu beharko du bere eskubideak defendatzeko modua, baina garrantzitsua da bere nahia sendotasunez eta argi esatea, beldurrik gabe, baina tonu agresibora jo gabe.
- **Asertibitate enpatikoa:** hasierako planteamenduan beste pertsona aitortuko da, baina ondoren, gure eskubideak eta interesak planteatzen dira. Edozein arrazoi direla eta, bestea gaizki ez sentitzea nahi dugunean, baina geureari eutsi nahi diogunean erabiliko dugu erantzun mota hau. Ulertzera emango diogu bere lekuan jartzen garela eta ulertzen dugula, baina gure eskubideak ditugula.
- **Asertibitate subjektiboa:** erantzun mota hau erabiltzen da, argi dakigunean besteak ez digula nahita mindu, baina nolabait bere portaerak gudan oinazea sorrarazi duenean. Horretarako, besteak egin duena deskribatzen da, baina kondenatu gabe; bestearen portaerak gudan eragin duena objektiboki deskribatu; nork bere sentimenduak deskribatu; eta bestearengandik zer nahi den zuzenean adierazi.

Horrelako egoerak praktikatzeko modu bat role-playak egitea da. Role-playetan zenbait egoera antzeztzen dira, eta horiek antzeztuz, egoera horietan sentitzen denaren kontzientzia har daiteke, eta era berean, egoera horiek egoki kudeatzeko portaerak trebatu. Portaera asertibo horiek lantzean, era berean, garrantzitsua da lehen aipatutako ez-ahozko komunikazio-baliabideei ere erreparatzea, eta une bakoitzean egokiena zein den zehaztea.

Erasotzen gaituztenean, edo kritikatuak garela sentitzen dugunean, garrantzitsua da erasoari erasoaren bidez ez erantzutea. Izan ere, eraso horrek gu geu nekatzen gaitu, errudun sentiarazten gaitu, eta gure burua mintzen dugu, eta horrez gainera, ez diogu inolako soluziorik bilatzen egoerari. Era berean, egoera horietan guztiz desegokia da barkamena eskatzen hastea. Ez dugu zertan barkamenik eskatu gurea dena defendatzeagatik, izan ere, hala, hizketakidearen kritika indartzen dugu, eta gu geu larritzen gara, babesgabe sentitzen.

Erasoaren aurrean, estrategiarik onena nork bere burua defendatzea da, eta horretarako, badaude zenbait teknika asertibo, Suayk eta Sanginesek babes-estrategiak deritzotenak (2007), hala nola lainogunea, disko akastuna, ezezeko galdera operazionalizazioa, argudio sokratikoa eta galdera positiboa.

Antsietatea murrizteko teknikak

Hizkuntza-gatazkako egoerek antsietatea eragiten digute kontzientzia dugun euskaldunoi, eta horrek asertibitatez jokatzeko eragozten digu, nahiz eta lehen aipatutako teknikak eta ideia alternatiboak ongi barneratuta izan. Ez da ohikoa asertibitate-arazoen iturri bakarria antsietatea izatea, baina tentsio handia sortzen denean eta pertsona blokeatuta geratzen denean, beharrezkoa da antsietatea murrizteko teknikak ere lantzea.

Antsietate fisikoa murrizteko erlaxazioa eta arnasketa lantzeko teknikak erabil daitezke, eta labur-labur azalduko ditut.

Castagnyerrek (2014) bi erlaxatze mota bereizten ditu funtsean: Jacobsonen pixkanakako erlaxatzea (muskularra) eta Schulzen entrenamendu autogenoa.

Jacobsonen erlaxatzearen oinarria zenbait muskulu-talde erlaxatuz burua ere erlaxatzea lortzea da. Teknika horren bidez, muskulu-talde desberdinak bereizten dira, eta muskulu horietatik zein dauden tentso identifikatzen. Halaber, tentsioaren eta erabateko erlaxatzearen arteko desberdintasuna sentitzen dira.

Pixkanakako erlaxatzean lau muskulu-talde nagusi hauek lantzen dira batez ere:

- Eskuko, besaurreko eta bizepseko muskuluak.
- Buruko, aurpegiko, lepoko muskuluak. Buruari arreta berezia jartzen zaio, antsietatea eragiten duten emozio gehienetan parte hartzen duten muskuluak burukoak baitira.
- Toraxeko, gerrialdeko, urdaileko eta abdomeneko muskuluak. Urdailean eta abdomenean ere tentsio ugari pilatzen dira. Ohikoa da tentsioagatik urdaila itxita izateko sentsazioa.

- Izterretako, ipur-masailetak, bernetako eta oinetako muskuluak.

Erlaxatze horrek bi fase ditu:

- 1. fasean, muskulua tentso dagoenean eta erlaxatuta dagoenean bereizten ikasten da, pertsona eserita edo etzanda jarritz. Muskulu zehatz bat 3-4 segundoan tenkatzen da, eta gero, pixkanaka erlaxatu, bi sentazioen arteko desberdintasuna zein den ikasteko. Hala, eguneroko bizitzan tentsioa izateko joera handiena duten muskuluak bereizten dira.
- 2. fasean, pertsonak jada badaki noiz duen tentsioa muskuluak, eta horregatik, ez da beharrezkoa tenkatzea. Zuzenean, erlaxatze praktikatu du, muskuluak aurrez tenkatu behar izan gabe.

Schultzen entrenamendu autogenoa, berriz, nork bere buruari gorputz-atal desberdinetan bero eta astuntasun sentipenak iradokitzeke jarraibideak ematean datza. Izan ere, gorputz-atalak erlaxatuta daudenean, astuntasun-sentazio atsegina sentitzen da, eta entrenamendu autogenoaren bidez, pertsonak bere buruari sinistarazi behar dio erlaxatuta dagoela, bere gorputz-atalak pisutsu daudela arretaz pentsatuz. Izenak ongi esaten duen bezala, entrenamendu bat da, eta egunero entrenatu behar da, pixkanaka ongizatea lortzeko.

Halaber, arnasketa-tekniken praktikak asko laguntzen du antsietatea murrizten, eta oso lotuta dago erlaxazioarekin. Arnasketa lantzean, emaitzak berehala sumatzen dira, baina sakoneko ondorioak ikusteko, hilabetetako praktika behar da. Arnasketa-ariketa mota ugari daude: airea nola sartu eta ateratzen den sentitu eta gure birrikak nola betetzen diren sentitzea, arnasketa abdominala...

Arnasketa abdominala maiz erabiltzen da, eta gure gorputzean sartu eta gure gorputzetik ateratzen den airea diafragma erabiliz mugitzean datza, toraxa erabiliz mugitu ordez.

Arnasketa eta erlaxazio-ariketak elkarrekin lan daitezke, edo bakoitza bere aldetik. Egokiena da biak batera egitea, erlaxazioa egin, arnasketa tartekatu, eta berriz erlaxazioari helduz, esaterako. Teknika horien lanketak autokontrolerako teknikak garatzen eta estresari aurre egiten laguntzen du. Gure kasuan, estres linguistikoa arintzeko lagungarriak izan daitezke.

Ariketa horiek giro eta gorputz-jarrera desberdinetan praktikatu behar dira. Konstanteak izan behar dugu eta egunero praktikatu. Hasieran egokia izan daiteke etzanda edo eserita praktikatzea, baina eskarmentua hartu ahala, beti etzanda edo eserita praktikatzen baditugu, ez dugu eguneroko egoeretara estrapolatzen jakingo. Ezin da pentsatu egunero 20 minutuz ariketa horiek egitea nahikoa denik egun osoan zehar lasai egoteko. Gatazkatsuak izan daitezkeen egoeretan ere praktikatu behar dira, benetan eragina izatea nahi badugu.

ASERTIBITATEAREN BIDERAGARRITASUNA, HIZKUNTZA-OHITURAK ALDATZEKO BALIABIDE GISA

Batzuetan asertibo izateak ospe txarra duela pentsatzen dugu. Batzuek pertsona asertiboak erretxina izatearekin edo agresiboarekin izatea nahasten dute. Beste batzuen ustez, harropuzkeriarekin lotu omen daiteke, nork bere buruarengan konfiantza izatea gaizki ulertzen baita. Beste batzuen ustez, aldiz, oso jarrera pasiboa da, denekin ongi geratu nahi izatea, denekin hitz onak izatea, asaldatu gabe. Ezinezkoa omen da nork bere eskubideak defendatzea, besteei kargu hartu gabe.

Egiaz, ordea, Lasa, Madinabeitiak eta Sanginesek (2014) egindako ikerketa batek frogatu zuen bezala, jendeak asertibitatea ongi pertzibitzen du, eta horrek pentsaraz diezaguke gure planteamendua egokia dela hizkuntza-ohiturak aldatzeko entrenamendurako.

Ikerketa horren bidez, portaera batek ingurukoengan zer eragin izan dezakeen aztertu nahi zuten, eta era berean, bi hipotesi hauek betetzen ziren egiaztatu: lehenik, hizkuntza portaera asertiboa onespren handiagoa duela portaera agresiboak edo pasiboak baino; eta bigarrenik, euskaraz gai denak hobeto pertzibitzen duela portaera asertiboa euskaraz gai ez denak baino.

Ikerketarako lagina Donostiako zenbait eremu neutro jendetsutan osatu zen 2013ko ekainean asteburu batez, eta ausaz aukeratu ziren 18 urtetik gorako 94 herritar elkarriketa egiteko. Lagina euskaraz gai zirenek nahiz ez zirenek osatu zuten, eta denei azalpen bera eman zitzaien elkarriketa egiten hasi aurretik.

Herritarrei hiru esketx erakusten zitzaien. Esketxek egoera neutro bat irudikatzen zuten, hiztun euskaldun eta hiztun ez-euskaldun ezezagunen arteko elkarriketa labur bat, eta euskaraz gai direnek nahiz ez direnek ulertzeko moduko gidoi sinplea zuten.

Esketx guztietan egoera bera agertzen zen, baina hiztun euskaldunak esketx bakoitzean portaera jakin bat zuen.

Emaitzak biltzeko, zenbait adjektibo zerrendatu zituzten, adjektibo positibo, neutro eta negatiboak, eta Likert eskala bat erabili zen, inkestatuen ustez, esketxetan ikusitako portaerek adjektiboekiko zer adostasun-maila zuten zehazteko. *Erabat, asko, nahiko, gutxi* eta *oso gutxi* kategoriak erabili ziren erantzunetarako. Inkestatuei esketxak erakutsi ondoren, inkesta egin zitzairen, baina adjektiboek buruzko azalpenik eman gabe, interpretazioa librekoa zen.

Jasotako emaitzen arabera, portaera asertiboak harrera hobeia izan zuen parte-hartzaileengan portaera pasiboak edo agresiboak baino. Hau da, adjektibo positiboek (laguntzailea, egokia, integratzailea, seduzitzailea, errespetuzkoa eta elkar ulertzekoa) eta neutroek (neutroa), oro har, puntuazio altuagoa jaso zuten negatiboek (zapaltzailea, inposatzailea, erradikala, blokeatua, otzana, oldarkorra eta gutxiestekoa) baino. Beraz, lehen hitza euskaraz egiteak onarpen ona duela esan daiteke, hizketakidearen gaitasuna bata edo bestea izan.

Bestalde, Lasa, Madinabeitia eta Sanginesek (2014) dioten bezala, euskaraz ez dakitenek euskarazko komunikazioak areriotasun gisa pertzibitzen dituztela pentsatzea ez dator guztiz bat errealitatearekin, ikerketa horren emaitzak ikusita. Izan ere, euskaraz gai ez direnek ere hobeto baloratu zuten portaera asertiboa beste bi portaerak baino.

Beraz, ondoriozta daiteke portaera asertiboa lantzea tresna egokia dela hizkuntza-ohiturak aldatzeko ariketa egiten ari denarentzat, eta horrez gainera, hizketakideak portaera horrekiko pertzepzio ona izango duela euskaraz hitz egiteko gai izan edo ez izan.

5.2. TREBAKUNTZA-SAIOAK

5.2.1. JUSTIFIKAZIOA

2018ko ekimenean hizkuntza-ohiturak aldatzeko ariketa luzatu zitzaion hernaniarrei, eta hasteko, haien ustez, errazen aldatuko zuten ohitura bat aukeratzeko eskatu. Emaizten arabera, ordea, erronkalarien ehuneko handienak ustez zailak diren erronkak hartu zituen; hau da, hasiera batean aldatzeko lan handia emango duten ohiturak aukeratu zituzten: gertuko harreman-sareetan eta egunerokoan maiztasun handiz ematen direnak, hain zuzen (ez ahaztu zaila/erraz dikotomia hori oso subjektiboa dela).

Harreman horiek zailtzat jotzen ziren hartzailearekin harremana estua izateagatik, elkarrizketa horiek ere sakonagoak izateagatik, pertsona horiekin inplikazio pertsonal zehatz batzuk izateagatik... Beraz, itxura batean, esparru horretan ohitura aldatzea zailagoa dela esan daiteke, beste esparru batzuetan aldatzea baino.

Gauzak horrela, ahalduz horretan urrats bat gehiago egiteko asmoz, proposamen honen bidez hizkuntza-ohitura zail bat aldatzea proposatu nahi zaie hernaniarrei, eta aldaketa horretan laguntzeko baliabideak eskaini, beren ahalduz-bidean pauso sendoak eman ditzaten. Izan ere, ustez zailak diren ohitura horiek aldatuz gero, ohitura-aldaketa horiek bizitzako gainerako esparru guztietara aldatzea errazagoa izango da. Hala, Hernanin euskal gune indartsu bat sortzeko pausoak indarrez emango ditugu. Era berean, saio horien bidez, hernaniarrek euskararen presentzia gero eta eremu gehiagoetan ezartzea lortu nahi da.

Izan ere, egun, jada aktibatuta daudenek oraindik zailtasunak dituzte ohitura batzuei buelta emateko eta euskarari eusteko. Orain, jende gehiago pizteko ekimen bat eginez indarra galduko litzateke, praktikoagoa da jada piztuta dauden horiei baliabide gehiago eskaintzea. Izan ere, beraiek beren aldaketa egitea lortzen dutenean, besteentzat eredu izango dira, eta beren aldaketak efektu biderkatzailea izango du. Beraz, gure proposamen honetan, aldaketa hori egiteko ariketan barne-lanketa sakonagoa egitea eskatzen da.

Baliabide horiek eskaintzeko, prestakuntza-saio batzuk prestatu ditugu. Saio horietan, role-playing teknikaren bidez, hizkuntza-egoera deserosoak mahai gainean jarriko ditugu, eta alde batetik, portaera agresiboaren, pasiboaren eta asertiboaren arteko desberdintasunak ikusiko ditugu, eta era berean, portaera agresiboak eta asertiboak izan ditzaketen albo-ondorio kaltegarriak bistaratu. Horrez gainera, asertibitate-praktika egokiak landuko ditugu, ahalduz-prozesuan urratsak ematen jarraitzeko. Bide batez, parte-hartzaile bakoitzak zer baliabide dituen ere azalduko die besteei. Halaber, saio horiek baliagarriak izango dira euskaldunek egoera horietan zer sentitzen duten eta zer baliabide dituzten (fisiologikoak, kognitiboak, komunikatiboak) jaso eta emaitza kualitatiboak ateratzeko, eta aurrera begira, gero eta esku-hartze eraginkorrak diseinatu ahal izateko laguntza gisa.

Saioen hartzaileak ahalduz-zeko bidea hartu duten euskaldunak, eta oro har, euskaraz bizitzeko grina duten guztiak izango dira, ahalduz-maila bat edo bestea izan. Taldeak ahalik eta anitzenak izatea komenigarria da, bai adin-tartearen aldetik, bai hizkuntza-gaitasunaren aldetik, hala askoz ere estrategia anitzagoak ateratzeko aukera gehiago izango baitira. 10-15 lagunentzat pentsatutako tailerrak dira, bi ordukoak gutxi gorabehera, baina jende gutxiagorekin egin daitezke, saioaren iraupena egokituz.

5.2.2. Metodologia

Proposamen honen helburu nagusia Hernanin euskararen erabilera sustatzen jarraitzeko proposamen bat luzatzea izan zen. Horretarako, *Baietz Hernanik!* ekimenaren emaitzak aztertuz, erabaki genuen gure proposamenaren muina hizkuntza-ohitura zailen aldaketa lantzea izango zela, portaera asertiboa komunikazio eraginkorrerako baliabide gisa eta aldaketa errazago bideratzeko tresna gisa hartuz.

Lehenik eta behin, hiztunentzat zailak izan zitezkeen harremanen eta egoeren inguruan hausnartu genuen, eta maizen zein gertatzen diren pentsatu, ahalik eta jende gehiagorengana iritsi ahal izateko. Inplikazio pertsonal handiko harremanak izan behar zuten, hiztunarentzat esanguratsuak eta aldaketa garrantzitsuak egiteko bide emango zutenak.

Idea-jasaren ondoren, 4-5 ideia aukeratu eta bakoitzarentzat gidoi irekiak planteatu genituen saioetan lantzeko. Gidoiak guztiz irekiak izango dira, eta taldearen arabera

egokitze modukoak. Egoera horietan gaztelaniaz hasiko den norbait sartuko litzateke beti, gatazka-egoera bat sortuz. Hauek dira:

- Gurasoekin medikura: oso ohikoa egoera da eta zeresan handikoa. Medikuen rola gaztelaniarekin oso lotuta egon izan da, eta oraindik oso errotua dugu haiei gaztelaniaz hitz egiten hasteko ohitura. Familian egoera hori kudeatzen ikasteak, antzeko beste egoera batzuk bideratzeko baliabideak eman ditzake. Gidoi hau proposa daiteke: *Demagun familiako medikura joan behar duzuela, X duzelako. Kontsultan zain zaudete, eta ez da betiko medikua agertu, norbait ezezaguna baizik* (ez dugu zehaztuko euskalduna den, ulertzen duen, ez beste ezer).
- Kuadrillarekin egoera bat: eremu informaleko egoera bat da, eta solaskideak oso gertukoak dira. Euskal Herrian kuadrillaren eremuak berebiziko garrantzia du, entitate handia. Harremanak estuak dira, urte luzetakoak maiz, eta ohiturak normalean oso sustraituta egoten dira. Tailerrean kuadrillaren ohiko egoera bati aldaera garrantzitsu bat gehitu genioke. Zer egin kanpoko norbait etortzen denean? Gidoia hauze izan daiteke: *Urteroko sagardotegia egitera zoazte, eta aurreko poteoan zabiltzate. Kuadrillako batek bere bikotekidea ekarri du koadrilakoei aurkezteko. Bikotekidea Zaragozakoa da.* Horrelako egoera batean, ez litzateke arraroa izango denak gaztelaniaz hitz egiten amaitzea. Kasu horretan, elkarrizketan euskarari eusteko biderik egokiena zein izan daitekeen landuko litzateke, inor deseroso sentitu gabe.
- Bikote-esparruko egoera bat. Esparru horrek garrantzi berezia du, batez ere kontuan hartzen badugu bikote asko beren seme-alaben eredu direla eta eredu egokia emateko ardura dutela. Egun Hernanin asko dira, euskaldunak izan arren, beren artean gaztelaniaz egiten duten bikoteak. Lanketa hau harreman hori euskarara ekartzeko urratsak egitera bideratuko litzateke.
- Beste egoera posible guraso-taldearen eremuan kokatu genuen, ikastolaren bueltan. Garrantzitsutzat jo genuen, egoera horietan haurrak aurrean egon ohi direlako. Haurrek behaketa bidez ikasten dute, neurri handi batean, eta gurasoak eta beren ingurunea dira beren erreferentziak. Nahiz eta guri ez diguten erakutsi euskaldun ahalduak eta asertiboak izaten, beraiek hori ikasteko aukera izango dute, guk eredu egokia ematen badiegu. Gidoi posible bat izango litzateke: *Gurasoak ikastolaren aurrean daude, haurren zain.*

*Datorren astean hiruzpalau egunetarako joango dira haurrak Lekunberrira.
Horri buruz hitz egiten ari dira.*

Era berean, portaera pasiboa, agresiboa eta asertiboa bereizteko, rol desberdinen fitxak egin genituen. Gure asmoa da role-playa hasi baino lehen parte hartuko dutenei fitxa bana ematea premisa batzuekin, eta beraiek rol-playan premisa horien arabera antzezpena egitea (Ikusi 8. eranskina). Rolak elebakarrentzat, ia-elebidunentzat eta elebidunentzat sortu dira, eta taldearen arabera erabaki daiteke bata edo bestea erabili.

Role-playetan, hasieran gatazka-egoera antzeztuko litzateke, portaera pasiboak eta agresiboak zer-nolako sentipenak eragiten dituzten aztertzeke, bai eta zer kostu energetiko duten ikusteko ere. Egoera horretan sortutako emozioei buruz hitz egin ondoren, gatazka-egoera hori beste modu batean kudeatzeko zer baliabide erabil daitezkeen aztertuko litzateke, parte-hartzaileek zer baliabide dituzten azaltzeko, eta era berean, dinamizatzailerak baliabide asertibo batzuk proposatuko lituzke. Gero, egoera bera antzeztuko litzateke, baina baliabide asertiboak erabiliz, bi egoeren artean zer alde dauden ikusi eta horri buruz hitz egiteko. Taldeak 10-15 lagunekoak izatea aurreikusita dagoenez, saio bakoitzean bi egoera lan daitezke, eta egoera batean batzuk antzeztu eta beste batzuk behatu, eta ondoren alderantziz. Dena dela, planteamendu hau guztiz malgua eta moldagarria da.

Saioen egitura gutxi gorabehera haxe izango litzateke:

- *Aurkezpena:*
 - *Dinamizatzailerak bere burua aurkeztea.*
 - *Saioen helburuak azaltzea:*
 - *Hizkuntza-gatazka egoeretan nola sentitzen garen identifikatzea, taldean.*
 - *Gatazka horietatik airoso ateratzeko tresnen berri ematea elkarri, eta dinamizatzailerak berak ere tresna asertiboak eskaintzea.*

- *Portaera asertiboa lantzea*
- *Parte-hartzaileei beren burua aurkezteko eskatu, eta beren hizkuntza-ibilbidea labur-labur azaltzeko esan.*
- *Dinamika:*
 - *1. Rol-playa.*
 - *Azaldu dinamika zertan den, eta rolak banatu. Beste batzuk behatzaileak izango dira.*
 - *4-5 minutuko saioa.*
 - *Ondoren, egoera horretan sentitzen denari buruz hausnartu taldean.*
 - *Behatzaileei zer hauteman dute galdetu.*
 - *Gatazka saihesteko, eta egoera hori euskarara ekartzeko eta denontzat ahalik eta erosoena izateko zer egin daitekeen eztabaidatu, eta baliabide asertiboak proposatu.*
 - *Egoera berriz antzeztu, baina baliabide asertiboak erabiliz.*
 - *Hitz egin gertatu diren aldaketen inguruan*
 - *2. Rol-playa.*
 - *Aurreko dinamika bera.*
- *Azken hausnarketa denok batera.*

Agurra eta eskerrak.

Bestalde, dinamika hori bideragarria eta eragingarria izan zitekeen ikusteko simulakroak egin genituen, lehena Valentzian valentziar hiztunekin, eta beste hiru Hernanin euskaldunekin.

Hernaniko taldeak lotzeko, posta elektronikoz eta telefonoz jarri nintzen harremanetan hernaniar batzuekin, ikastolekin, euskaltegiekin, euskara elkartearekin, Udalarekin eta hainbat eragiletako ordezkariekin. Hernaniko Kronikak ere tarte bat eskaini zien simulakroei, eta idatzizko alean nahiz birtualean agertu zen saioei buruzko berria. Horrez gainera, jakin badakit mezua dezente zabaldu zela, Astigarragara iritsi zela esan baitidade.

Erabili nuen mezua neutroa eta sinplea izan zen. Euskaraz bizitzeko grina zutenei zuzenduta zegoela zehaztu nuen Gaitasunari baino garrantzi handiagoa eman nion jarrerari. Ez nuen azalpen gehiegi eman nahi izan, jendea aurretik baldintzatua ez etortzeko. Horrez gainera, ez nuen aipatu ere egin prestakuntza bat zenik, esperimentu gisa planteatu nuen. Izan ere, *Baietz Hernanik!* egitasmoan ikasi nuen jendeari ez zaizkiola oso erakargarriak egiten prestakuntzarekin lotutako kontuak, nahiz eta behin etorrira, gero gustura egoten diren. Horregatik prestakuntza, eskola edo teoriarekin lotuta egon zitezkeen terminoak saihestu nituen jakinarazpen horretan. Halaber, bereziki nabarmendu nuen arina eta dinamikoa izango zela, eta parte-hartzailea, alegia, saioaren zentroa edo muina parte-hartzaileak izango zirela.

Bestalde, saioak ostiral arratsaldeetan edo larunbat goizetan egiteko hautua batez ere iraupenari zor zaio. Asteazken arratsalde batez bi ordu libre hartzea zaila iruditzen zitzaidan. Jendeak lanetik atera eta gero, ezer gutxitarako gogoia izaten du. Arrakasta-aukera gehiago ikusten nituen asteburuaren ortzimuga bistan zela planteatzea. Hauxe izan zen zabaldutako mezua:

LeIRE Otxotorena naiz, hernaniarra, euskara-dinamizatzaile eta itzultzaile lanetan ibilia. Egun Hizkuntza Plangintza Graduondoa egiten ari naiz, eta sakontze-egitasmoarekin buru-belarri nabil nire tutore den Gemma Sanginesekin, TELP tailerren sortzaileetako batekin, hain zuzen.

Gertuko harremanetan hizkuntzarekin ditugun gorabeherak aztertzeko saio dinamiko batzuk prestatzen nabil, eta teoriatik praktikara jauzi egin nahi dut. Horretarako, saioen simulakro bat egin behar dut datu errealak jaso ahal izateko, eta saioetan parte hartzeko jende **euskaltzalea** behar dut.

Egun hauetan izango dira saioak **Hernaniko Biteri Kultur Etxean (Oharra: Saio bakarrean parte hartzea nahikoa da, ez denetan):**

Maiatzaren 11 larunbata: 10:45etik 13etara

Maiatzaren 18 larunbata: 10:45etik 13etara

Maiatzaren 24 ostirala: 19etatik 21etara

Maiatzaren 25 larunbata: 10:45etik 13etara

Euskaldun zaharrak, euskaldun berriak, gazteak, adinekoak, helduak, gizonezkoak, emakumezkoak... denak zarete ongi etorriak. **Saioak arinak eta praktikoak** izango dira. Parte hartu nahi baduzu, eskertuko nizuke aurretik konfirmatzea, mesedez. Horretarako, idatzi email bat lotxotorena@yahoo.es helbidera, edo deitu edo bidali whatsapp bat 627285904 telefonora.

Zure asertibitatea martxan jartzeko prest?

Saioak bideoz eta grabagailuz grabatu genituen, eta ondoren, grabatutakoa idatziz jaso, azterketa kualitatibo sakonagoa egiteko. Grabaketak egiteko baimena eskatu zitzaion denei, eta xede horretarako prestatutako baimen-idatzia sinatu zuten denek.

5.2.3. Emaizak

Valentziako saioa

Lehen saioa maiatzaren 4an egin zen, larunbat arratsaldean, Valentziako kafetegi batean. 6 gizonezko eta bi emakumezko izan ziren, denak valentziar hiztunak. Inork ez zekien zehazki zertara etorri zen.

Dinamika azaldu ondoren, hizkuntza-gatazka egoeren bi role-play egin ziren; bata guraso-taldearen ingurukoa eta bestea kuadrillarena. Bakoitza bitan antzeztu zen, lehenik normalean gertatzen den bezala antzeztuz, eta ondoren, baliabide asertiboak erabiliz egoera bera antzeztuz. Lehen dinamikan gaztelaniadunaren rola esleitu ziren.

Dinamikari erreparatuz, **ondorio** hauek atera genituen:

- Gaztelaniadunak lasaitasunez hitz egiten du, eta nagusitasun jarreraz etortzen da. Ez du inolako gatazkarik sentitzen, bere hizkuntzan hitz egiteko inongo arazorik ez duela izango badakielako. Horrez gainera, jarrera espantsiboa du, eta besteak berera ekartzen ditu. Argudio sinpleak izan arren, indartsuak ematen dute.

- Valentziarrek bere aldean, lotsatiak eta txikiak ematen dute, eta hitz egiteko garaian ere isilago nabari zaie.
- Rol-play batean hizkuntzaren aferari buruz eztabaidan hasi ziren. Hizkuntzaren inguruko eztabaidak ez dira ohikoak izaten, baina ahal dela, ekidin egin behar dira, eta suertatuz gero, erasoaren aurrean nork bere burua defendatu behar du. Borrokari eustekak kostu energetiko handia ekartzen dio, batez ere valentziarrari, eta horrez gainera, ez du laguntzen inongo irtenbiderik sortzen.
- Elkarriketa gaztelaniara valentziarrek eramaten dute, ez gaztelaniadunek. Egiaz, inork ez du eskatzen hizkuntza gaztelaniara pasatzeko, zuzenean valentziarrak hasten dira gaztelaniaz bestea entzuten dutenean.
- Gorputz-jarrerari erreparatuz, antzematen da valentziarren aurpegikera aldatu egiten dela gaztelaniaduna hizketan hasten denean, tentsioa nabarmena da. Gaztelaniadunak, aldiz, gorputz-jarrera zuzena eta lasaia du.
- “Arautu” gabeko espazioek deserosotasuna sortzen dute; tentsio handia. Hau da, hizkuntzari eusteko ardura bakar batek izateak tentsioa eragiten du, kostu energetikoa, eta horregatik, komenigarria da taldean aliatuak bilatzen izatea.
- Militantziak ere nekea sortzen du, eta baita beti militantzia horrekin nolabait lotua izateak ere. Hala ere, argi izan behar da hasierako militantzia hori automatizatzea lor daitekeela, militantziaren eta automatizazioaren artean continuum bat dagoela, trantsizio-aldi bat.
- Talde handietan taldea osorik denbora luzez mantentzea zaila izaten da. Denborarekin jendea kidekoena duenarekin biltzen joaten da. Horrelako egoera batean argi izan behar da hori ere.
- Taldean valentzieraren oso kontrakoa den norbait izanez gero, seguruenik pertsona hori berandu baino lehen taldetik aterako litzateke. Beraz, horrelako egoera bat sortuz gero, valentzierari eutsi behar zaio, eta denborari berea egiten uzten.

- Bestalde, neurri ertainean valentzieraren kontrakoa den bat baldin badago, segur aski taldea zatitu egingo da, eta “erdaldunzaleenak” joango dira erdaldunarekin.
- Jokabide ibiltariak, hau da, valentzieratik gaztelaniara eta alderantziz etengabe pasatzen denak deserosotasuna sentitzen du eta sentiarazten du, gaztelaniadunarengan batez ere, beragatik hizkuntza aldatzen dela sentiaraziko baitu. Valentziarrengan ere deserosotasun bera sentiarazten du.

Asertibitate-baliabide hauek landu genituen:

- Hitz egiterakoan tonu ozenagoa erabili behar da, segurtasuna adieraziz, beldurrik gabe, eta gurearekin aurrera egin.
- Taldean gaudenean, aliatuak izatea baliagarria da. Kidekoak bilatzeko begirada erabil daiteke, zuzen-zuzen begiratzuz haiei valentziarrez hitz egin eta zurera ekarri.
- Ez da burua nekatu behar bestea gaizki sentitzen den edo ez pentsatuz, zuzenean esplizitatzen ez dizuten arte. Kostu mental handia du horrek, eta sarri norberaren kontua izaten da, bestearena baino.
- Talde batera gerturatzean, elkarriketara indartsu sartu behar da, gure hizkuntza zein den argi adieraziz.

Helburua hizkuntzaren presentzia handiagoa lortzea da, eta norbera lasai eta eroso egotea egoera horretan. **Presentzia handiago hori norberaren erosotasunetik abiatuko da, gure erosotasunak espantsio-efektua baitu.**

Hernaniko saioak

Hernaniko saioetan, guztira, 25 lagunek hartu zuten parte, gehienak 35 eta 70 urte artekoak. Gazteena 24 urteko gizonezkoa izan zen, baina nik espreski eskatuta etorri zen.

Horrelako ekimenen inguruan izaten den joerari eutsiz, oraingoan ere emakumezko gehiago animatu zen parte hartzera gizonetzkoak baino: 25 lagun horietatik 16 emakumezkoak izan ziren. Horrez gainera, 7k euskara helduak zirenean ikasi zuten, eta gainerako 18ak etxean ikasitakoak ziren. Ahalduz-maila desberdineko pertsonak ziren, baina denak ere euskaraz bizitzeko grina zutenak eta euskararekiko gutxieneko kontzientzia bat zutenak. Hernanin, 2016ko datuen arabera, hernaniarren % 67,12k osatzen zuen 19 urtetik gorako elebidunen eta ia-elebidunen multzoa, eta nire lagina multzo horren % 0,18 litzateke.

Saio honetan ikastola aurreko gurasoen egoera landu genuen. Ez genuen beste egoerarik landu, taldea bera oso berritsua zelako eta barrenak husteko premia zuelako. Beraz, asertibitatea lantzeaz gain, nork bere sentimenduak besteei konpartitzeko baliatu zen espazioa. Hauek izan ziren saioan ateratako emozioak eta landutako tresnak, labur-labur azalduta:

1. saioa

Saio honetan 4 gizonetzko eta 5 emakumezko izan ziren. Gizon batek eta emakumezko batek euskara helduaroan ikasi zuten. Batek izan ezik gainerako ia hezkuntza osoa gaztelaniaz egin zuten (denak 40 urtetik gorakoak ziren).

- Nekearen sententzioa errekurrentea da. Euskarara eusten diona beti bera izateak eta bestea euskarara pasatzen ez dela ikusteak (solaskideak dakienean) etsipena sortzen du maiz, eta sarritan amorrua ere bai. Nabaria da, nahiz eta hori kudeatzen ikasten jarraitu behar duela jendeak.
- Egoeretan erdaldunaren rola hartu duenak, jarrera lasai eta axolagabea ageri du. Sumatzen da euskaldunok portaera hori horrela pertzibitzen dugula, eta amorru ere ematen digula.
- Egoeretan elebakarra erderaz hasi denean, euskaldunei aurpegian zurruntasuna sumatu zaie, urduritasun puntu bat.
- Role-playa hasi baino lehen parte-hartzaileei fitxak banatu dizkiet. Rol agresiboa eman diodanari kosta egin zaio rolean sartzea. Portaera agresiboa hartu partez, portaera asertiboa adierazi du, eta antzezpenean erderaz ari zen

horrekin euskarari eutsiz eta ahalik eta normaltasun handienaz hitz egiten saiatu da. Horrek iradokitzen dit rol agresibo horrek ez duela oso pertzepzio ona jendearengan, eta nahiz eta rola eman, egitea kosta egiten dela.

- Euskaldun pasiboaren rola egiten zutenak ere deseroso ikusten ziren antzezpenean, hizkuntza batetik bestera aldatzen egotea arraroa egiten omen zitzaien.
- Parte-hartzaile batzuek aipatu dute euskaratik gaztelaniara pasatzeko ohitura hori normala dela edo beti egin izan dela, inkontzientea omen da. Jende askok joera hori normaltzat daukala aditzera ematen dit horrek, eta ez direla ongi ohartzen horrek guztiak zer dakarren atzetik. Nahiz eta euskaltzaleak izan, ez dira ohartzen horren azpian mendekotasunezko portaera bat dagoenik.
- Parte-hartzaileen artean oraindik nahiko orokortua dago besteak egiten duenari erreparatzeko joera, hau da, besteak ez du hitz egiten euskaraz, bestea hasten da gaztelaniaz hitz egiten... Bestearenari horrenbeste begiratu gabe, lehenasuna norberak bere sentimenduak kudeatzen ikasteko dela gogorarazi behar da.
- Zenbait parte-hartzailek erderaz hitz egiten dutenen jarrera oso gaizki pertzibitzen dute, eta amorratuta sentitzen dira. Sentimendu horiek kudeatzeko zailtasunak dituzte. Zenbaiten ustez gatazka eragitea batzuetan beharrezkoa da, besteak deseroso sentiaraziz epe labur batez behintzat emaitzak lortzen omen baitira.
- Ezer edo oso gutxi ulertzen dutenekin egoera kudeatzeko zailtasun handiak hautematen dituzte, ez dakite ongi nola kudeatu. Gurasoen kasuan, zenbaitetan horrelako egoerak egokitzen zaizkie, eta oso-osorik euskaraz egitea zaila ikusten dute, elkar ulertzea ezinezkoa baita zenbait kasutan. Horrelakoetan, balekotzat jotzen dute elkarriketak erdi-euskaraz erdi-gaztelaniaz egitea, nolabait besteak ikustearren erlazionatzeko nahia erreala dela, eta besteak ere urratsak egin ditzan euskaraz ikaste aldera.
- Bestalde, hizkuntza-ohiturak aldatzea lortu dutenen artean, bere buruarengandik harro egotearen sentsazioa nabaria da.

- Pertsona jakin batzuekin hizkuntza-ohiturak aldatzea zailagoa gertatzen zaiela aipatu dute, eta ez dakitela zergatik izan ote daitekeen.
- Nahiz eta batzuek asertibitatea landu, oraindik portaera arinegi gisa pertzibitzen dute, ez dira guztiz ohartzen bere baliagarritasunaz. Nork bere eskubideak defendatzea gehiago lotzen dute jarrera agresiboarekin.

Asertibitatearen inguruan hauek landu genituen:

Alderdi kognitiboari dagokionez:

- Sendotasuna adierazi behar dugu gurea adieraztean, ez da beldurrez jokatu behar.
- Argi izan behar dugu gure eskubidea dela eta aitortuta dugula, eta horrelako edozein egoeraren aurrean oso garbi izan behar dugu hori.
- Aurreiritziak baztertu behar dira, eta zehazki ulertzen ez digutela esplizitatu arte, euskaraz normaltasun osoz egin behar da.
- Argi izan behar da ahalduzaren prozesua ez dela egun batetik bestera gertatzen, prozesu bat da eta bere denbora behar du. Ez da etsi behar eta tinko eutsi behar zaio, egoera horietan guztiz eroso sentitzea lortu arte.
- Ez da inoiz ahaztu behar norberaren aldaketak efektu biderkatzailea duela, eta gure inguruan eragiteko balio duela.
- Oraindik ere euskaldunok gutxiengo bat bagara ere, mendekotasun horretatik ihes egiteko giltza gure esku dagoela jakin behar da, eta horretarako neurriak hartzeko aukera gurea dela.
- Helburu nagusia norbera bere buruarekin eroso sentitzea da.

Alderdi motorrari dagokionez:

- Inori zuzenean kargu hartzea baino askoz eraginkorragoa da normaltasunez euskaraz jarraitzea, besteak euskaraz hasiko diren edo ez gehiegi pentsatu gabe. Batzuetan euskaraz hasiko dira, besteetan ez, garrantzitsuena egoera horretan nork bere buruarekin eroso sentitzea lortzea da, hori da gure helburua. Gu egoera horretan eroso sentituz, euskararen presentzia handitzea lortuko dugu.
- Solaskideak euskaraz ez dakiela esan arren, zenbateraino ulertzen duen galdetu behar zaio, eta ulertzen badu, astiroago hitz eginez eta keinuak eginez bada ere, euskaraz jarraitu.
- Argi adierazi behar dira ideiak, eta egoera batek deserosotasuna sentiarazten badigu, adierazi egin behar dugu, bestela ez du inoiz jakingo.
- Talde handietan, aliatuak bilatu behar dira indarra egiteko, kidekoak bilatu.
- Kontuan izan behar da egoera guztiak ez direla berdinak eta solaskideak ere ez. Egoeraren arabera egokitzen jakin behar da.

Alderdi fisiologikoari dagokionez:

- Solaskideei zuzenean begiratu behar zaie, baina neurriz.
- Ahots tonu egokia erabili behar da.

2. saioa

Saio honetan 2 gizonezko eta 7 emakumezko izan ziren. Emakumezko bat zen euskaldun berria, argentinarra, baina arbaso euskaldunak zituen, beraz, bazuen hona etorri baino lehen kontzientzia bat landuta. Saio honetan bi egoera landu genituen, eskolakoa eta kuadrilakoa. Emozio hauek agertu ziren bereziki:

- Lehen role-playean aurrekoaren gauza bera gertatu da. Rol agresiboa egokitu zaionak ez zuen rol agresiboa egin, portaera asertiboa hartu zuen. Horrek berretsi nire ustea berretsi dit: jendeak ez duela ongi ikusten rol agresiboa, eta nolabait asertibitatearen bidea egokia ikusten du horrelako egoera batean

aurrera egiteko. Aipagarria da, hain justu, aurreko saioan eta honako honetan rol agresiboa egokitu zitzaizen biak euskaltegiko irakasleak direla, eta jada badutela eskarmentu bat eta kontzientziario bat esparru horretan. Dinamikaren ondotik, rol agresiboa azaldu nien, eta bigarren role-playean, rol agresiboa egokitu zitzaionak portaera agresiboa antzeztu zuen, baina behin esplizitatu ondoren hori egitea nahi nuela.

- Denak bat etorri ziren rol agresiboak atzerakoa eta deserosotasuna sentiarazten duela, tentsioa eragiten duela. Rol agresiboa hartu zuenak berak esan zuen ez zela ondo sentitu.
- Rol agresiboarekin lotuta, oraindik ere jarrera agresiboko elebakarrak badaudela aipatu zen taldean, eta egoera horietan oso gaizki sentitu izan direla, ez baitakite ongi egoera kudeatzen. Batek aipatu zuen egoera horiek sortu dizkieten beldurrak direla-eta, horrelako erantzunak saihesteko, gaztelaniara jotzen duela zuzenean.
- Aitzitik, rol pasiboa hartu duenak ere deserosotasuna sentitu du, sortzen den tentsioagatik. Aurreko saioan bezala, besteak ezer ez ulertzeak kezka handia sortzen du, eta ez dakite egoera hori nola kudeatu, euskarari eusteari utzi gabe.
- Elebakar bat zegoen egoeran, denak kezkatuta ageri dira elkar ez ulertze horrek nolabaiteko oinazea eragiten duelako. Taldeetan, kuadrilla-giroan, esparru informalean, hizkuntza-irizpideei buruz hitz egiteak nolabaiteko lotsa eragiten du, baina baleko bidetzat jo da euskarari eusteko laguntza gisa. Era berean, ulertzen ez duten horiekin progresioak pixkanakakoa izan behar duela irizten dute, ikastera animatu behar direla eta erakarri.
- Elebakarrarena egiten zuena deseroso sentitu da, zuzenean beste bat itzultzaile lanak egiten hasi zaionean, lagundu nahian. Horrelako rolak aurretik zehaztea egokitzen jo da. Era berean, sentitu du denak asaldatu direla beragatik, eta horrek erru sentsazioa eragin dio. Kasu honetan ere, berak ez du inoiz esan euskaraz hitz egiteari uzteko, besteak izan dira euskara utzi dutenak, eta gainera, lasai egoteko esan diotenak, ez dela ezer gertatzen.
- Aurreiritziek oraindik indar handia dute.

- Ulertzen duten horiek elebidunei beraiei euskaraz egiteko eskatzea eskertzen dute, eta nolabaiteko lasaitasuna ematen die. Batzuetan ia-elebidunen aldetik horren falta sumatzen dute, aurea hartze hori.
- Halaber, aipatu da behin lehen hitz euskaraz egiteko mekanismoa hartuta, harremanak euskaraz sortzea gero eta errazagoa gertatzen zaiela. Zailtasuna jada gaztelaniaz sortuta dauden harremanak euskarara ekartzean datza.

Asertibitateari dagokionez, hauek aipatu ditugu aurreko saioan aipatutakoez gain:

- Talde handietan, xuxurlariaren sistema erabiltzea egokia izan daiteke (elebakarraren ondoan elkarrizketan esaten dena xuxurlatuko dion norbait jartzea, alegia), baina betiere aurrez esplizitatu eta adostu ondoren. Ulertzen ez duena inplikatuago sentitzeko modu bat izan daiteke, eta ez baztertua sentitzeko modu bat.
- Ohiturak aldatzeari dagokionez, gaiari buruz hitz egitea egokia da, eta hitz egin behar da, ez da lotsarik izan behar euskararen gaia azaleratzeko, lagungarria izan daiteke eta.

3. saioa

Saio honetan 4 emakume eta 4 gizon bertaratu ziren, 2 gizonek helduaroan ikasi zuten euskaraz, emakumezko batek 8 urte zituenean, Venezuelatik Euskal Herrira etortzean. Saio honetan, gurasoen egoera eta medikuaren egoera landu genituen.

Emozio hauek agertu ziren, besteak beste:

- Partaide batek, hain justu, ahalduz-maila txikienekoak, adierazi zuen betidanik sentitu zuela zerbait gaizki zegoela lagun euskaldunak beraien artean gaztelaniaz hasi eta bera ere gaztelaniara pasatzen zenean, eta nahiz eta inoiz ez duen landu, autoestimuekin lotuta zegoela uste zuela, konplexu handi bat zuela, alegia.
- Medikuaren egoeran, gaixoaren antzezpena egiten ari zirenak hasiera batean euskarari eusten saiatu dira, baina azkenean denak erderaz hitz egiten bukatu

dute, nahiz eta medikuak esan euskaraz ulertzen duela eta beragatik lasai egoteko. Egoera horretan euskarari eustea zaila egin zaie. Aitortu dute benetan gertatuko balitz, ez lioketela galdetuko euskaraz ulertzen duen ala ez, zuzenean gaztelaniaz hasiko zirela.

- Parte-hartzaile batzuei (batez ere euskara etxetik dakartenei) zaila egiten zaie euskaraz hitz egitea kostatzen zaion batekin euskarari eustea. Elkarrizketa euskaraz hasteko joera dute, baina azkenerako nekagarria egiten zaie. Gauza bera gertatzen zaie lagun euskaldunen artean daudenean ere, baten bat gaztelaniaz hasi, eta besteak eramaten dituela ikusteak etsipena eragiten die, eta azkenean gaztelaniaz amaitzen dute. Egoera horiek kudeatzeko zailtasunak dituzte. Dena dela, jakin badakite entrenamendu bat dela, eta pixkanaka lor daitekeela.
- Besteak euskarara ez pasatzeak amorrua sortzen die, batez ere euskaldunak direnean gaztelaniara pasatzen direnak. Amorrua eta hasarrearen sentsazioa dezentetan agertu da hiru saioetan.
- Horrelako egoerak oso gogorak egiten zaizkiela eta sufrimendua eragiten dietela aipatu dute.
- Bigarren egoeran rol agresiboa egin duena bereziki gogor hasarretu da, eta denak airean jarri ditu. Gainerako euskaldunei kargu hartu die, eta nahiko gogor gainera. Egoerari buruz hitz egitean, emozio desberdinak agertu dira. Oro har, denak deseroso sentitu omen dira. Rol agresiboa egin duenari zaila egin zaio, baina gero barrenak hustuta bezala sentitu dela adierazi du (nahita ahalduntzearen inguruan lanketa gutxien egin zuenari eman diot rol hori). Portaera hori zer iruditzen zaien galdetzean, batek berehala esan du ondo egin duela, nahiz eta gero besteek azpimarratu duten moduak ez direla egokiak izan, denak airean jarri dituelako, eta hasarretuta ez delako ezer onik lortzen. Aurreko saioetan bezala, eskubideen defentsa modu batera edo bestera asaldatzearekin batekin lotzen dute batzuek, nahiz eta hausnartu ondoren, ohartu ez dela biderik egokiena, batez ere portaera horri hartzen duenarentzat, sufrimendu handiena berari eragiten baitio, eta horrez gainera, ez duelako irtenbide bakar bat ere lortzeko bidea egiten.

- Beren inguruan euskararen erabilerari buruz hitz egin, eta euskararen gaia esplizitatzeko zailtasunak ditu jendeak, eta aurreko saioetan bezala, aurreiritziek indar handia dutela ikusten da. Horrez gainera, inork ez du esplizitatzen gaztelaniaz hasi behar izateak eragiten dio samina, azpian dagoen gatazkaren ikusezintasuna areagotuz. Lotsagatik, beldurra ematen dielako, esparruko gaia ez delako hori... Aipagarria da partaide baten kasua. Ikastaro batera joateari utzi omen zion denek gaztelaniaz hitz egiten zutelako euskaraz hitz egiten ez zuen bakar bat egoteagatik. Beraiekin hitz egin al zuen, galdetu al zien, galdetzean, ezetz erantzun zuen, zertarako galdetuko ote zien, haiekin ez zegoela eta erremediorik.
- Batzuegan galdu-irabazi dikotomiak indar handia du.
- Arazoa besteek euskaraz ez hitz egitean datzala pentsatzen dute askok, uste horrek indar handia dauka, eta besteak ez euskaraz hasteak samintasuna eragiten die.
- Ohartzen dira euskararenganako kontzientzia gutxiengo baten kontua dela.

Aseritibitateari dagokionez, aurreko baliabideez gain, beste hauek landu genituen:

- Nahiz eta guraso-taldeak kontua zehazki ez landu, gaia atera zen. Partaide batek Ereñotzuko kasua kontatu zuen. Ereñotzu Hernaniko auzorik euskaldunena da, arnagune bat. Han dago Txirrita Eskola Txikia. Azken urteetan, kanpotar batzuk etorri omen dira bizitzera (batzuk atzeritarrak, beste batzuk bertakoak baina euskaraz ikasten ari direnak...), eta ordura arte guztiz euskalduna zen eskola-eremua eta auzoa bera pixka bat eralduntzen hasi omen zen. Gurasoak kezkatuta, gaiari nolabait heldu behar ziotela eta, azkenean denek artean hitz egitea erabaki zuten, eta beraien arteko harremana euskaraz izatea adostea. Denek artean adostu ondoren, lehengora itzultzea lortu dute, eta ez dakiten horiek ere pixkanaka ahalegina egiten ari omen dira. Beraz, talde handietan, elkartu eta gaia eztabaidatzea, gauzak garbi adieraztea, baliagarria da.
- Norberaren sentimenduak adierazi behar dira, eta nahi duguna esplizitatu.

- Hizkuntza-ohiturak aldatzeko bidea prozesu bat da, eta pixkanakakoa da. Denbora bat beharko izatearen kontzientzia hartu behar da, eta tinko eutsi.

5.2.4. Ondorioak

Saioetan gauza asko atera ziren mahai gainera, eta zenbait gauza bereziki landu beharrekoak zirela iruditu zitzaizkidan.

Hizkuntza-ohiturak aldatzen ari direnekin lotuta, erreparatu nuen euskaldunek gai horren inguruan beren barrenak husteko premia handia dutela. Saioetan, egoerak lantzean denek zuten horren inguruan zer esana eta kontatzeko gogo. Nahiz eta debekuaren eta zigorraren garaiak igaro ziren, jendeak oraindik bizipen txarrak ditu, eta oroitzapenak are okerragoak, eta barruan daramatzate, sekulako zama baltz bezala. Horiek askatzeak ahalduztearen bidean lagun diezaiekete, eta, egun, tamalez horretarako gunerik ez dago. Eguneroko bizitzan ez da oso ohikoa horri buruz hitz egitea. Jendeak zinez eskertzen ditu espazio horiek, ordea, eta lagungarriak dira prozesuan bakarrik ez daudela sentitzeko. Horrez gainera, besteen ikuspuntuen berri izateak egoera beste prisma batzuetatik ikusteko baliagarria zaie, eta era berean, besteen estrategiak jasotzeko aukera dute. Horregatik, nire ustez, komenigarria litzateke horretarako gune babestuak sortzea edo saioak antolatzea, edo bestela, tailerrak ematean, horretarako tartea ere uztea jendeari, asertibitatearen inguruko prestakuntzarekin uztartuz.

Dinamizatzeko garaian, oso-oso beharrezkotzat jotzen dut saioa arina izateko ahalegina egitea, parte-hartzaileak ez aspertzeko, eta funtsezkoa gauzak umorez hartzea zenbaterainoko garrantzia duen, horrenbeste magnifikatzen ditugun arazo horiei guztiei gainera zama kentzeko.

Pertsona jakin batzuekin ohiturak aldatzea zailago gertatzen dela aipatu dute behin eta berriz saioetan, gai hori errekorrekoa izan da oso. Ekimenean zehar ere horrelakoak entzun nituen. Saioetan egoera horiek bizi dituztela aipatu dutenei, aparteko barne-lanketa egiteko eskatuko nieke, etxeko lan gisa. Zailtasun horren atzean zerbait gehiago dago, eta zerbait hori zer den jakiteko, barrurago joan behar da eta nork bere burua aztertu behar du.

Marko teorikoan azaldu dudan entrenamendu asertiborako jarraibideak lagungarriak izan daitezke horrelako arazoak dituzten pertsonentzat. Horrez gainera, nire proposamenean aipatutako saioez gain, nire ustez, ez legoke gaizki saio gehiago antolatzea, eta saio horietan, lanketa hori egiten ari diren pertsonen zailtasuna eragiten dieten egoera horiek ekartzea bertan lantzeko.

Gertuko harreman-sareei dagokionez (guraso-taldeak, lagunartea...), premiazkoa da hizkuntza-irizpideak hartzeko ohitura normalizatzea eta euskararen inguruan ditugun gorabeherak bisibilizatzea. Normalean ez da euskararen aferaz serioski hitz egiten, inoren interesekoa izango ez delako ustean, eta kasu askotan, uste horrekin euskaraz hitz egiteko aukerak bazter uzten ditugu. Argi utzi behar da irizpide horiek hartzea ez dela inolaz ere baztertzaila, eta tartean ulertzen ez duen norbait balego, moduak bila daitezkeela euskarari eusteko hura bazter utzi gabe. Horretarako, komenigarria izan daiteke xuxurlariaren figura sortzea, eta praktikan jartzea, baina betiere aurretik ulertzen ez duen pertsona horrekin eta taldean adostuz, ez inprobisatuta, aurrez abisatu gabe eginez gero, desberdin edo deseroso sentiaraztea eragin baitezake.

Euskara ez da valentziarra edo katalana bezala, eta gu eta beste hizkuntzetako hiztunen arteko arrakala handia da, eta arrakala horrek kezka eragiten du jendearengan, gaizki-ulertuei bide eman baitiezaieke, eta gaizki-ulertu horiek, era berean, gatazkak sor baititzateke. Esan bezala, kezka horiek alde batera uzteko lanketa beharrezkoa da, eta beste bide batzuk bilatzeko ahalegina egin behar da, eta ez dakien hori erakartzeko moduak bilatu, euskara bazter utzi gabe. Kezka horrek, nire ustez, euskaldunon autoestimu falta agerian uzten du.

Parte-hartzaileek gehiegi jartzen zuten arreta besteengan, euskaraz hitz egiten ez duten horiengan (elebidunak, ia-elebidunak, elebarrak), eta amorru hori kudeatzeko nahiko lan zuten. Nabarmendu egin behar da ahalduntzearen bidea guztiz pertsonala dela. Gatazka ez datorrela besteak ez dutelako euskaraz egiten, baizik eta norberak ez dakielako egoera hori ondo kudeatzen eta deseroso sentitzen delako. Horrez gainera, orain arte ez dugu izan gaztelaniaz hitz egin behar izateak eragiten digun oinazearen berri emateko ohitura, ez diogu inorri horri buruz ezer esan (beste asko ez dira ohartzen, ez dutelako horren kontzientziarik). Beraz, arazo hori hor egon den arren, ez dugu bistaratu, ikusezina izan da. Horren ondorioz, euskaraz hitz egiten ez duten horiek ez dakite gure saminaren berri. Gauzak horrela, inori kargu hartzen hastea baino eraginkorragoa da nola sentitzen zaren garbi adieraztea, eta euskarari eutsiko diozula garbi esatea. Bestalde, nahiz eta batzuetan prozesu hori neketsua gertatu,

entrenamendu guztiek bezala denbora bat behar du, baina denborarekin egoera horietan eroso sentitzen ikasten da, besteek egiten dutena gorabehera.

Garrantzitsua da esparru kognitiboan autoberrespenerako mezuak lantzea, oraindik aurreiritziek indar handia dute eta. Medikuen kasuarekin lotuta, eta horrekin batera, administrazioarekin eta beste esparru batzuekin lotuta, argi eta garbi jakinarazi behar da EAEn eskubide horiek aitortuta dauzkagula eta joaten garen lekutara joanda euskaraz hitz egiteko aukera dugula edonon. Ez dugu beldurrik edo saminik sentitu behar edozein lekutara joan eta euskaraz jakingo duten edo ez pentsatuz. Are gehiago, horren inguruan gero eta gutxiago pentsatzea edo ez pentsatzea hobeki da, eta ahal dela, nor bere burua hauspotuz, euskarari lehentasuna ematea ahalik eta egoera gehienetan. Erantzuna ona bada, ederki; txarra bada, aldiz, ikusiko dugu nola kudeatu, baina aurretik txarra izan daitekeela pentsatzen ibili gabe. Horrez gainera, Hernanin euskararen aldeko jarrera oso ona da oro har, eta Udalak berak txalotzeko lana egin du. Biztanleriaren zati handi batek ulertzen du euskaraz, eta gazteek ia denek. Inon lekurik bada euskaraz lasai bizi ahal izateko, hura Hernani da, eta denok garbi izan behar dugu. Egia da badaudela euskararen aurkako jarrera izan dezaketen gutxi batzuk, baina gutxiengo dira. Ez dugu gutxiengo batengatik gure eskubideak baliatzeko beldur izan behar.

Hizkuntza-mendekotasunaren kontzeptua landu behar dela iruditzen zait, batez ere beren burua euskalzaletzat jo arren, bere egunerokoan mendekotasun hori praktikatzan dutenen artean. Mendekotasun horren inguruko ezjakintasuna eta orokorra da, eta nire ustez, hori plazaratzeak jendea hizkuntzaren inguruko beren bizitza-prozesuak ulertzen lagun diezake. Arazo bat dagoela ohartzeko, batzuetan arazo horri izena jarri behar zaio eta zer den zehaztu behar da, eta gure kasuan, horren falta sumatzen dut.

Bikotearen esparruan harremana euskarara ekarri nahi dutenentzat, berriz, gakoa elkarren artean adostu eta negoziatzea dela iruditzen zait. Era berean, baliteke batzuetan euskarari eusteko ardura bikoteko kideren bati egokitzea, eta tinko eutsi behar izatea. Batzuetan eraginkorra izan daiteke hizkuntza-ohiturak aldatzea lortzeko, baina bideragarriagoa iruditzen zait rol horri bi kideen artean banatzea, eta batzuetan bat izatea hizkuntzari eutsiko diona, eta beste batzuetan bestea, harremana orekatuagoa izan dadin.

Asertibitateari dagokionez, nahiz eta jendeak kontzeptua ulertu eta onartu, batzuen ustez arinkerian geratzen da. Argi eta garbi bereizi behar dira hiru portaerak eta beste portaeren albo-ondorio kaltegarriak azaleratu.

Bestalde, behin eta berriz gogorarazi behar da norberaren aldaketak efektu espantsiboa duela bere inguruan, eta horregatik den-denok garela eragile potentzialak. Fokoa pertsonarengan jarri behar da, bere garrantzia aitortuz.

Bukatzeko, aipatu behar dut taldeetan WhatsApp taldeen kontua azaleratu zela, eta talde horiek eragin dezaketen liskarra. Teknologia berriek mundua goitik behera aldatzea eragin dute, eta komunikazioa ez da aldaketa horretatik at geratu. Guraso-taldeak, kuadrillak... gero eta ohikoagoa da talde horiek biltzen dituen WhatsApp taldeak sortzea, eta komunikazioa “errazteko” erabiltzea. Ikastola inguruan mugitzen diren guraso-taldeen usu erabiltzen dituzte, seme-alaben kontuen jakinaren gainean egoteko, eta nola ez, tarteka arinkerietarako ere bai. Gauza da gune horiek ere gatazkarako eremu bihurtu direla, baten batek ez duela ulertzen esan duelako (irakurri duenaren ustez, modu txarrean), batzuk erderaz hasi eta denak erderaz hasten direlako... mila eta bat kasuistika daude horren inguruan. Taldean horren inguruan hitz egin genuen, eta partaide batek aipatu zuen bere lantokian WhatsApp taldean hasieratik zehaztu zutela taldea euskaraz izango zela, eta taldean kide berri bat sartzen zen aldiro OngiEtorri mezu bat bidaltzen ziotela, taldeko arauak azalduz. Onartzen bazituen taldean sartzen zuten. Bide hori oso balekoa iruditu zitzaidan eta gainera ohitura ona izan daitekeela uste dut, hizkuntza-irizpideak esplizitatzen hasteko joera indartze aldera. Ideia ona litzateke WhatsApp taldeen inguruko dekalogo txiki bat idatzi, eta ikastoletara bidaltzea gurasoen artean banatzeko, talde bakoitzak bere errealitatera egokitze moduan noski.

Laburbilduz, nire ustez, orain arteko lanketan urrats bat haratago eman behar da, eta hizkuntza-hautuaren inguruan eta asertibitatearen inguruan sakontasun handiagoz jardun. Hernanien ulertu egin behar dute zerk eragiten duen euskaratik gaztelaniara horren erraz igarotzeko ohitura hori. Era berean, portaera asertiboa zer-nolakoa den lantzen jarraitu behar da.

6. AZKEN HITZAK ETA AURRERA BEGIRAKO PROPOSAMENAK

Hernanin aktibazio-ekimenak egiteko testuingurua oso aproposa da. Udalak guztiz babesten ditu, eragileek ere jarrera ona dute, eta ahal den guztietan, presentzia ematen diote, eta herritarrek oro har harrera ona egiten diete horrelako jarduerari. Horrez gainera, hernaniarren hiru laurden pasatxok ulertzen du euskaraz, gazteen artean ehuneko horrek gora egiten du. Beraz, Hernanin euskaraz bizitzea guztiz posible da.

Dena dela, jarrera on horretatik haratago joateko pausoak ematea ezinbestekoa da, batez ere kontzientzia pizte aldera, eta jada kontzientzia duten horiei baliabideak eskaintze aldera.

Proposatutako saio horiek non eta nola kokatu ezin jakinik ibili naiz, baina oraintxe bertan ez nituzke iraupen luzeko ekimen baten baitan kokatuko. Nire ustez, prestakuntza- edo formakuntza-saioak ez dira oso erakargarriak jendearentzat oro har. Agian, ikerketa gisa planteatuz, emaitzak hobeak lor daitezkeela uste dut, eta jendeak ere harrera hobe egingo lieke. Aukera bat litzateke Hernanin euskaraz gehiago hitz egin ahal izateko moduei buruzko ikerketa baten baitan kokatzea saioak eta jendeari asertibitatearen inguruko prestakuntza emateko probestea, eta era berean, hernaniarrek egoera horietan izandako emozioak jasotzeko ere baliatzea.

Ikastolekin eta eragileekin (Udalarekin ere bai) harremanetan jartzea aukera bideragarri bat izango litzateke, ikerketarako taldeak beraiek osatzen laguntzeko. Aurreko ekimena hernaniar guztiei bideratua egon bazen ere, xede-taldea are gehiago zehaztea eta indarrak fokatzea praktikoagoa iruditzen zait, eta indarrak batez ere guraso-adinean daudenengan jarriko nituzke, nahiz eta saio irekiak egiteko aukera ere eskaini. Izan ere, seme-alabak dituztenek eredu egokia ematea premiazkotzat jotzen dut, hernaniar ahaldunduak hezte aldera. Horrez gainera, saioez gain, aparteko laguntza ere eskaintzea beharrezkotzat jotzen dut, lanketa sakonagoa egin nahi dutenentzat, eta talde beretan saio bat baino gehiago antolatzeke saiakera egitea.

Hernanin auzo batzuk erdalduagoak dira besteak baino. *Baietz Hernanik!* ekimenaren emaitzetan, ordea, argi ikusi zen auzo horietan ere euskaldunak badirela, eta badutela euskaraz bizitzeko grina. Gure proposameneko saioak auzoetan bertan egitea ere lagungarria litzateke, auzoetako euskaldunak elkarren artean ezagutzeko, eta beraien artean euskarazko harremanak sortzen laguntzeko. Horretarako bitarteko egokiak izan daitezke auzo-elkarte jakin batzuk. Auzoetako jendea kexu izan ohi da, dena Kaxkoan egiten delako. Nire proposamena izango litzateke saio horiek (edo ikerketa, horrela aurrera ateratzea lortzen bada) auzoetan ere kokatzea eta lantzea. Halaber, nahiz eta erdalduztat joak diren, beren balioa aitortuko nieke, eta auzoek ere Hernanin euskalduntzen ekarpen garrantzitsua egin dezaketela adierazi.

Bestalde, *Baietz Hernanik!* ekimenaren aurretik astebeteko eta hilabete erdiko probak egin ziren, baina erdigunea Kaxkoa izan zen. Kaxkoa oso fokalizatuta dago eta zama hori kendu behar zaiola iruditzen zait, eta hasiera batean, zaila dirudien arren, zerbait berria egitera ausartu. Saio horietaz gain, aurrera begira, Hernanin aurrerago beste indar-proba batzuk antolatuko nituzke, baina oraingoan, auzoka egitea proposatuko nuke, hau da, *Baietz Karabelek!*, *Baietz Etxeberrik!*, *Baietz Lizeagak!*... Astebete inguruko simulakroak egitea proposatuko nieke (edo denbora-tarte gehiagokoak, horretarako aukera ikusten bada), auzoan ahalik eta gehien euskaraz egiteko gonbita luzatuz, baina aldi horretarako espazio aproposak sortuz, hitzaldien bidez, jardueren bidez, solasaldien bidez, espreski hizkuntza-paisaia aldatzeko ahalegina eginez... Beti auzo-elkarteekin lankidetzan. Horretarako aproposak iruditzen zaizkit, alde batetik, Karabeleko auzo-elkartea (duela gutxi berriro dute zuzendaritza, eta lokal berria dute. Horrez gainera, etxe berriak egin dituztenez, jende asko etorri da Karabelera bizitzera) eta Etxeberrikoa (euskarako klaseak ematen dizkiete adinekoei, eta horrez gainera, nahiko dinamikoa da). Portun, Lizeagan eta Osiñagan ere bideragarria ikusten dut. Auzoetan euskal guneak sortzeko bide emango genuke hala. Beste proposamen bat izango litzateke, auzoko festetan egun batean euskarari presentzia emateko konpromisoa hartzea.

Gaur egun, Euskara ari du Hernaniko Dobera Euskara Elkartearen txertatuta dago, elkartearen jarduerara gisa. Talde eragilea indartzeko premia larria sumatzen dut, eta une hauetan lehentasuna dela deritzot. Jakin badakit taldeak beste ekimen berri bat martxan jartzeko presa duela, baina presak ez dira lagun txarrak, eta une honetan, ez gaude berriz ere iraupen luzeko ekimen bat gure gain hartzeko moduan. Talde eragilea indartzeko jende gehiago bilatu behar da, eta *Baietz Hernanik!* parte hartu zuten eragilearen artean bilatuz, eta era berean, erreferentziazkoak izan daitezkeen pertsonak

ere bilduz (kirolariak, kultur-eragileak...). Halaber, gure proposameneko tailerrak bide egokia izan daitezke talde eragilea indartzeko jendea bilatzeko. Gure helburua ahalik eta profilik anitzenetako jendea biltzea izan beharko luke, ikuspuntu desberdinak uztartze aldera.

Horrez gainera, talde eragilean zaintzarako protokolo bat ere adostu eta ezarriko nuke. Urtebeteko ekimenak desgaste handia eragin zuen, eta zenbaitetan tentsioak ere izan ziren. Nire ustez, zaintzari tarte bat eskaini behar zaio, eta taldekideek elkarri kontu egiteko ohiturak sustatu, giro ona eta talde-lana indartze aldera.

Talde eragileaz gain, elkarte bera indartzeko eta beste norabide bat hartzeko premia dagoela ere ikusten dut. Dobera Euskara Elkartea urtero kuota ordaintzen duten bazkidez osatuta dago eta langile liberatu bat du. Doberak urtean zehar zenbait argitalpen egiten ditu, euskarazko zinema antolatzen du, haurrentzat aisialdirako proposamenak eta udalekuak antolatzen ditu. Hernaniko Kronika ere Doberaren parte da, baina nahiko modu autonomoan funtzionatzen du. Nire ustez, bazkideen funtzioa elkartean oso sinbolikoa da, urteroko batzarrera joaten dira (gutxi batzuk). Bazkideek parte-hartze aktiboagoa izan beharko luketela iruditzen zait, eta euskalgintzaren aro berri honetan gaudenez, elkarteak autokritika egin eta berrantolatu beharko lukeela, jende berri bati sartzeko bidea erraztuz. Horretarako modu polita izan daiteke, elkarte izatetik komunitate izateko pausoa ematea, Derion Tximintx Euskara Elkartea egun egiten ari den bide berean. Elkarte hutsa izatetik Hernaniko euskaldun guztiak bilduko dituen gune bat izatera igarotzea, gune aktibo bat. Horretan bazkide motak bereiztea ere lagungarria izan daiteke, kuota ordaintzen dutenez gain, laguntzeko prest dauden bazkideak biltzeko ahalegin berezia eginez. Komunitatearen bidetik, interesgarria iruditzen zait Tolosan Euskararen Mahaiaren inguruan sortu den mugimendua. Hernanin ere bideragarria ikusten dut Udala, zenbait enpresa eta eragile guztiak bilduko dituen organo bat sortzea, euskararen inguruko baterako irizpide batzuk sortzeko.

Beste ekimen luzeko ekimen bati dagokionez (behin talde eragilea sendotzea lortu ondoren), urte osoko ekimena planteatzearekin nire zalantzak ditut. Urte osokoa eginez gero, pixkanaka aldatzen joaten saiatuko nintzateke. *Baietz Hernanik!* ekimenaren balorazioan, izan zen luze egin zitzaiola esan zuenik, eta errepikakorra gertatu zitzaionik ere. Gehienez jota, hiru hilabeteko txandak jorratuko nituzke, eta haren atzetik, beste hiru hilabeteko bat, baina aldaketak eginez, jendeak zerbait berria egitearen inpresioa izan zezan. Horrek aurretik ekimena ondo pentsatu eta

planifikatzea eskatzen du, eta kronograma bat ere ondo egina izatea (aurreko ekimenean egunean egunekoa egitearen sentsazioa izan nuen, eta horrelako ekimen luzeetan oso neketsua gertatzen da). Aurretiko planifikazioak ondoko lanak asko errazten ditu. Beste aukera bat litzateke Doberaren baitan xede horretarako ekimen finko bat sortzeko aukera aztertzea.

Ekimenean gehien parte hartu dutenak emakumezkoak izan dira, eta oro har, emakumeak dira euskaraz gehien egiten dutenak, neurri handi batean haurren eta etxearen zaintza bere gain izan dutelako orain gutxi arte. Emakumearen ahalduztzearen eta euskaldunon ahalduztzearen arteko antzekotasunak bistakoak dira. Nire ustez, talde feministarekin sinergiak sortzeko bideak emaitza interesgarriak emango lituzke.

Bestalde, ekimenean zehar, bai eta azken saio hauetan ere, nabarmentzeko modukoa iruditu zait euskara helduaroan ikasi duten batzuk sentitzen duten konplexua, bai eta zailtasunak ere, ingurukoekin euskaraz egiteko ahalegina egin arren, ingurukoek gaztelaniaz egiten dietela ikusten dutenean. Hernanin euskara helduaroan ikasi duten eta egun ikasten ari diren jende dezente dugu, eta eredu bikaina eman dezaketela uste dut. Horrez gainera, askok hizkuntza-ohiturak aldatzeko ariketa gu baino askoz lehenagotik egin dute, eta zer irakatsia dutela iruditzen zait. Euskaraz ikasi duten horiek bistaratu eta beren balioa aitortu behar zaie, ikasten ari diren eta ikasi nahiko luketen horien eredu potentzial gisa. Hernanin Espainiatik eta atzeritik etorritako jendea dugu. Euskararen inguruan errealitate desberdinak bizi dituzte denek, baina badaude euskararen oso alde daudenak eta ikasi dutenak ere bai. Pertsona horiei aurpegia jarri behar zaie, gainerakoak ere animatzeko.

Nahiz eta nire proposamenean ahalduztze bideari jarri arreta osoa, ezin da ahaztu Hernanin oraindik kontzientzia pizteko jendea dugula, eta horien kontzientzia pizteko bidea ere lantzen jarraitu behar da. Ikastetxeak eta eragileak horretarako bide egokia izan daitezke, euskara esparru guzti-guztietan normalizatua egon daitekeela bistaratu ahal izateko, baina xede hori betetze aldera, laguntza eskaini behar zaie.

Hasieran esan nuen bezala, Hernanin hezkuntzaren esparruan segregazioa bizi dugu, eta bi ikastetxetan bildu dira batez ere gaztelaniarako joera handiena duten eta atzeritarren seme-alabak. Ikastetxe horiek egoera hori kudeatzeko zailtasun handiak dituzte, eta askotan itsu-itsuan dabiltza. Hernaniarren sektore hori euskarara erakartzen laguntzeko baliabideak eskaini behar zaizkie. Halaber, ikastetxe horietan

pertsona horiek euskararen inguruan zer pentsatzen duten jakiteko eztabaida-taldeak antolatzea oso interesgarria izango litzatekeela iruditzen zait. Maiz hitz egiten dugu beraiei buruz, baina ez dut oso argi zer pentsatzen duten eta nola bizi duten euskararen kontua. Halaber, beraiek ere euskararen sustapenean eragile aktiboak izan daitezkeela iruditzen zait, baina horretarako haien iritzia berri jakin behar dugu, eta beren parte-hartzearen garrantzia helarazi.

Ahaztu gabe, *Baietz Hernanik!* ekimenaren bideari jarraituz, gurasoei gogorarazi egin behar zaie etxeko hizkuntzak etorkizunean haurren hizkuntza-hautuan zenbaterainoko pisua duen, bai eta eredu ona emateak ere, eta lan horretan ikastolak izango dira gure lagunik onenak.

Amaierara gerturatzen ari naizen honetan, aipatu nahiko nuke asertibitatearen hautematean are gehiago sakontzeko, bideragarria ikusten dudala Lasak, Madinabeitiak eta Sanginesek 2013an abiatutako ikerketari jarraipen bat ematea Hernanin. Izan ere, portaera asertiboa, agresiboa eta pasiboaren arteko aldeak erakusteaz gain, jendeak portaera asertiboaren inguruan duen pentsatzeari buruz gehiago ikasteko aukera izango genuke. Horretarako, egokia izan daiteke Udalarekin hitz egitea, eta ikerketa Dobera Euskara Elkartearen ekimen gisa planteatzea edo, Doberak ez balu parte hartu nahi, proiektu pertsonal gisa planteatzea.

Bukatzeko, esan nahi dut Hernanik potentzial handia duela euskararen ezagutzaren eta erabileraren arteko arraila handi hori gainditzeko, bai giro soziala aldekoa delako, bai ezagutza handia delako, besteak beste, eta horregatik, Hernanin ahalduztearen bidean aurrera egiten jarraitu behar dugula, atzera horrenbeste begiratu gabe.

ERANSKINAK

1. eranskina: Galdetegi eredua (2018ko abenduan erabilia)

1. Emaila (derrigorrezkoa)

OHARRA: ezinbestekoa da emaila BETI BERA IZATEA, hori izango delako zure identifikatzailea egitasmo honetan. Ez du derrigor zure izena izan behar, erabiltzaile izen bat izan daiteke.

Hau al da zure lehenengo erronka? (derrigorrezkoa)

- 1 Izena emana dut. Jarraipen inkesta bete nahi dut.
- 2 Bai, izena eman nahi dut.

2. Telefono zenbakia (9 digituko zenbaki bat)

3. Izena

OHARRA: ezinbestekoa da emaila BETI BERA IZATEA, hori izango delako zure identifikatzailea egitasmo honetan. Ez du derrigor zure izena izan behar, erabiltzaile izen bat izan daiteke.

4. Adina

5. Sexua

- 1 Emakumezkoa
- 2 Gizonezkoa
- 3 Beste bat

6. Auzoa

0	-	9	Larramendi – Lizeaga	16	Portu
1	Antziola	10	Latsunbe / Latsunbeberri	17	Sagastalde / Sagastialdeberri
2	Elizatzxo	11	Mañe y Flaquer / Karmelo Labaka	18	Santa Barbara
3	Epele	12	Marieluts / Sorgintxulo	19	Txantxila / Karobieta
4	Ereñotzu / Pagoaga	13	Martindegi	20	Zikuñaga
5	Florida / Etxeberri	14	Orkolaga / Kiroldegi ingurua	21	Hernanitik kanpo
6	Jauregi / Galarreta	15	Osinaga	22	Orona
7	Karabel				
8	Kaxkoa				

7. Euskararen ezagutza (derrigorrezkoa)

- 1** Euskaraz badakit
- 2** Euskaraz ulertzen dut, baina kosta egiten zait hitz egitea

[Euskaraz dakitenentzako atala]

JARRAIPEN INKESTA BALDIN BAZEN AGERTZEN ZEN ATALA

[Hau al da zure lehenengo erronka? galderan "1" aukeratu dutenentzat]:

ABENDUKO ERRONKAREN BALORAZIOA

B1. Aukeratu nuen pertsona / taldearekin, NIK...

- 1 Beti edo gehienetan euskaraz egin dut
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin dut
- 3 Gutxitan edo inoiz ez dut euskaraz egin

B2. Aukeratu nuen pertsona / taldeak NIREKIN...

- 1 Beti edo gehienetan euskaraz egin du
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin du
- 3 Gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egin

B3. Zein neurritan iruditzen zaizu bete duzula jarritako erronka?

- 1 Erronka guztiz bete dut
- 2 Urrats bat eman dut
- 3 Ez dut erronka betetzea lortu

B4. Zure ustez zein izan da ez betetzearen arrazoia edo zailtasuna?

ETORKIZUNeko ERRONKA

8. Zer egingo duzu oraingo honetan?

- 1 Aurreko hileko erronkarekin jarraituko dut
- 2 Erronka berria hartuko dut (lehenengo erronka baduzu, edota erronkaz aldatu nahi baduzu)

8A. Euskaraz egingo dut...

1 Eremu guztietan (nire bizitzako harreman posible guztietan)	9 Ikastaroetan, kurtsoetan
2 Bikotekidearekin	10 Komertzioetan, establezimenduetan / bezeroekin
3 Familiakoekin	11 Bizilagunekin
4 Lagunartean, kuadrillan	12 Pisukideekin
5 Lankideekin	13 Jende berria ezagutzean
6 Ikaskideekin	14 Beste bat
7 Kirol taldean	15 Eskola eremuan
8 Bestelako talde / elkarte batean	

8A1. (5. aukera hartu dutenentzat bakarrik) Lankideekin euskaraz egingo dut...

- 1 Nire laneko harreman posible guztietan
- 2 Egoera informaletan (kafearen garaian, jangelan...)
- 3 Nire lantaldeko lankideekin
- 4 Beste lantaldeko lankideekin
- 5 Laneko bileretan, posible den guztietan
- 6 Telefonoa hartzerakoan

8B. Adierazi ezazu lerro batean zein den zure erronka

9. Zeinekin da erronka, pertsona bakar batekin ala pertsona talde batekin?

- 1 Pertsona bakarrekin
- 2 Pertsona talde batekin

10. Aukeratu dudana pertsona (talde) horrek...

- 1 Euskaraz badaki(te)
- 2 Ulertzen du(te), baina kosta egiten zaio(e) hitz egitea
- 3 Denetik dago (taldeen kasuan)
- 4 Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a

11. Gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrekin, NIK...

- 1 Gehienetan, ez beti, euskaraz egiten dut
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egiten dut
- 3 Gutxitan edo inoiz ez dut euskaraz egiten
- 4 Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a

12. Gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrek, NIREKIN...

- 1 Beti edo gehienetan euskaraz egiten du
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egiten du
- 3 Gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egiten
- 4 Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a

[Euskaraz ulertu bai, baina hitz egitea kostatzen zaienentzako atala]

JARRAIPEN INKESTA BALDIN BAZEN AGERTZEN ZEN ATALA

[Hau al da zure lehenengo erronka? galderan "1" aukeratu dutenentzat]:

ABENDUKO ERRONKAREN BALORAZIOA

B1. Aukeratu nuen pertsona / taldeak NIREKIN...

- 1 Beti edo gehienetan euskaraz egin du
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin du
- 3 Gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egin

B2. Aukeratu nuen pertsona / taldearekin NIK...

- 1 Beti edo gehienetan euskaraz egin dut
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin dut
- 3 Gutxitan edo inoiz ez dut euskaraz egin

B3. Zein neurritan iruditzen zaizu bete duzula jarritako erronka?

- 1 Erronka guztiz bete dut
- 2 Urrats bat eman dut
- 3 Ez dut erronka betetzea lortu

B4. Zure ustez zein izan da ez betetzearen arrazoia edo zailtasuna?

ETORKIZUNeko ERRONKA

13. Zer egingo duzu oraingo honetan?

- 1 Aurreko hileko erronkarekin jarraituko dut
- 2 Erronka berria hartuko dut (lehenengo erronka baduzu, edota erronkaz aldatu nahi baduzu)

8A. Euskaraz egiteko eskatuko dio(e)t...

- 1** Euskaraz dakiten guztiei
- 2** Bikotekideari
- 3** Familiari
- 4** Lagunartean, kuadrillan
- 5** Lankideei
- 6** Ikaskideei
- 7** Kirol taldean
- 8** Bestelako talde / elkarte batean
- 9** Ikastaroetan, kurtsoetan
- 10** Komertzioetan, establezimenduetan / bezeroekin
- 11** Bizilagunei
- 12** Pisukideei
- 13** Jende berria ezagutzean
- 14** Beste bat
- 15** Eskola eremuan

8A1. (5. aukera hartu dutenentzat bakarrik) Lankideei euskaraz euskaraz egiteko eskatuko dio(e)t...

- 1 Nire laneko harreman posible guztietan
- 2 Egoera informaletan (kafearen garaian, jangelan...)
- 3 Nire lantaldeko lankideekin
- 4 Beste lantaldeko lankideekin
- 5 Laneko bileretan, posible den guztietan
- 6 Telefonoa hartzerakoan

8B. Adierazi ezazu lerro batean zein den zure erronka

--

9. Zeinekin da erronka, pertsona bakar batekin ala pertsona talde batekin?

- 1 Pertsona bakarrarekin
- 2 Pertsona talde batekin

10. Aukeratu dudana pertsona (talde) horrek...

- 1 Euskaraz badaki(te)
- 2 Ulertzen du(te), baina kosta egiten zaio(e) hitz egitea
- 3 Denetik dago (taldeen kasuan)
- 4 Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a

11. Gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrekin, NIK...

- 1 Gehienetan, ez beti, euskaraz egiten dut
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egiten dut
- 3 Gutxitan edo inoiz ez dut euskaraz egiten
- 4 Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a

12. Gaur egun, aukeratu dudana pertsona (talde) horrek, NIREKIN...

- 1 Beti edo gehienetan euskaraz egiten du
- 2 Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egiten du
- 3 Gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egiten
- 4 Ez dakit / Ezezaguna(k) d(ir)a

[Guztientzat, amaierako atala]

Zein bidetatik izan duzu egitasmo honen berri?

- 1 Erronkalari baten bidez
- 2 Bestelako bidetatik: kaleko informazioa, Euskara Ari Du elkartearen bilerak, webgunea, facebook, papereko prentsa...

2. eranskina:

Taula: Aukeratu nuen pertsona / TALDEAREKIN NIK... (%) EUSKARAZ DAKITENAK.

	Otsaila		Martxoa		Apirila		Maiatza		Ekaina		Uztaila		Abuztua		Iraila		Urria		Azaroa		Abendua		Batez beste %
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Beti edo gehienetan euskaraz egin dut	60	69,0	99	71,7	78	68,4	111	77,1	82	64,6	55	72,4	67	65,0	76	76,8	66	73,3	145	75,5	148	75,9	71,8
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin dut	25	28,7	33	23,9	33	28,9	26	18,1	41	32,3	19	25,0	32	31,1	21	21,2	23	25,6	46	24,0	42	21,5	25,5
Gutxitan edo inoiz ez dut euskaraz egin	2	2,3	6	4,3	3	2,6	7	4,9	4	3,1	2	2,6	4	3,9	2	2,0	1	1,1	1	0,5	5	2,6	2,7
Guztira	87	100,0	138	100,0	114	100,0	144	100,0	127	100,0	76	100,0	103	100,0	99	100,0	90	100,0	192	100,0	195	100,0	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

3. eranskina:

B1. Aukeratu nuen pertsona / TALDEAREKIN NIK... (%) ULERTZEN DUTENAK.

	Otsaila		Martxoa		Apirila		Maiatza		Ekaina		Uztaila		Abuztua		Iraila		Urria		Azaroa		Abendua		Batez beste %
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Beti edo gehienetan euskaraz egin dut	1	25,0	2	50,0	4	66,7	2	14,3	1	25,0	0	0,0	2	40,0	0	0,0	4	50,0	2	22,2	6	50,0	31,2
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin dut	2	50,0	1	25,0	2	33,3	10	71,4	2	50,0	1	100,0	2	40,0	4	100,0	4	50,0	5	55,6	6	50,0	56,8
Gutxitan edo inoiz ez dut euskaraz egin	1	25,0	1	25,0	0	0,0	2	14,3	1	25,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	2	22,2	0	0,0	12,0
Guztira	4	100,0	4	100,0	6	100,0	14	100,0	4	100,0	1	100,0	5	100,0	4	100,0	8	100,0	9	100,0	12	100,0	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

4. eranskina:

Taula: Aukeratu nuen pertsona / TALDEAK NIREKIN... (%) EUSKARAZ DAKITENAK.

	Otsaila		Martxoa		Apirila		Maiatza		Ekaina		Uztaila		Abuztua		Iraila		Urria		Azaroa		Abendua		Batez beste %
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Beti edo gehienetan euskaraz egin du	30	34,5	65	46,8	45	39,5	66	46,2	47	37,3	31	41,3	43	41,7	55	55,6	38	42,7	84	43,5	91	46,4	43,2
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin du	47	54,0	61	43,9	58	50,9	64	44,8	64	50,8	36	48,0	51	49,5	38	38,4	42	47,2	90	46,6	89	45,4	47,2
Gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egin	10	11,5	13	9,4	11	9,6	13	9,1	15	11,9	8	10,7	9	8,7	6	6,1	9	10,1	19	9,8	16	8,2	9,6
Guztira	87	100,0	139	100,0	114	100,0	143	100,0	126	100,0	75	100,0	103	100,0	99	100,0	89	100,0	193	100,0	196	100,0	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

5. eranskina:

Taula: Aukeratu nuen pertsona / TALDEAK NIREKIN... (%) ULERTZEN DUTENAK.

	Otsaila		Martxoa		Apirila		Maiatza		Ekaina		Uztaila		Abuztua		Iraila		Urria		Azaroa		Abendua		Batez beste %
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Beti edo gehienetan euskaraz egin du	2	50,0	1	25,0	4	66,7	1	7,1	2	50,0	0	0,0	3	60,0	3	0,0	4	50,0	2	25,0	4	33,3	33,4
Erdi eta erdi euskaraz / erdaraz egin du	2	50,0	2	50,0	2	33,3	10	71,4	1	25,0	0	0,0	1	20,0	0	75,0	4	50,0	5	62,5	8	66,7	45,8
Gutxitan edo inoiz ez du euskaraz egin	0	0,0	1	25,0	0	0,0	3	21,4	1	25,0	1	100,0	1	20,0	1	25,0	0	0,0	1	12,5	0	0,0	20,8
Guztira	4	100,0	4	100,0	6	100,0	14	100,0	4	100,0	0	0,0	5	100,0	4	100,0	8	100,0	8	100,0	12	100,0	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

6. eranskina:

Taula: Erronkaren betetze-maila (%) EUSKARAZ DAKITENAK.

	Otsaila		Martxoa		Apirila		Maiatza		Ekaina		Uztaila		Abuztua		Iraila		Urria		Azaroa		Abendua		Batez beste %
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Erronka guztiz bete dut	25	28,4	45	32,4	31	27,2	49	34,0	35	27,6	28	36,4	30	29,1	32	32,3	29	32,2	67	34,7	73	37,4	32,0
Urrats bat eman dut	60	68,2	91	65,5	79	69,3	90	62,5	84	66,1	46	59,7	60	58,3	61	61,6	57	63,3	124	64,2	119	61,0	63,6
Ez dut erronka betetzea lortu	3	3,4	3	2,2	4	3,5	5	3,5	8	6,3	3	3,9	13	12,6	6	6,1	4	4,4	2	1,0	3	1,5	4,4
Guztira	88	100,0	139	100,0	114	100,0	144	100,0	127	100,0	77	100,0	103	100,0	99	100,0	90	100,0	193	100,0	195	100,0	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

7. eranskina:

Taula. Erronkaren betetze-maila (%) ULERTZEN DUTENAK.

	Otsaila		Martxoa		Apirila		Maiatza		Ekaina		Uztaila		Abuztua		Iraila		Urria		Azaroa		Abendua		Batez beste %
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Erronka guztiz bete dut	2	50,0	2	50,0	2	33,3	6	42,9	1	25,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	3	37,5	2	22,2	3	25,0	27,8
Urrats bat eman dut	1	25,0	1	25,0	4	66,7	6	42,9	2	50,0	1	100,0	3	60,0	3	75,0	5	62,5	6	66,7	9	75,0	59,0
Ez dut erronka betetzea lortu	1	25,0	1	25,0	0	0,0	2	14,3	1	25,0	0	0,0	1	20,0	1	25,0	0	0,0	1	11,1	0	0,0	13,2
Guztira	4	100,0	4	100,0	6	100,0	14	100,0	4	100,0	0	0,0	5	100,0	4	100,0	8	100,0	9	100,0	12	100,0	100,0

Iturria: Aztiker, "Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018."

8. eranskina:

Role-playrako fitxak.

1. euskalduna

- Euskalduna izatea baserritarra izatearekin lotzeak markatu zaitu. Horri aurre egiteko, erderaz hobe.
- Ez zara arriskatzeko, taldean norbait erdalduna izatearen susmo hutsaren aurrean, zuzenean gaztelaniaz hasten zara, "elkar ulertzen laguntzeko".
- Euskaldunekin ere euskaraz agurtu arren, nahiago erderaz hitz egin. Guayagoa da.
- Baten bat euskaraz hitz egitera tematzeko bada, deseroso sentitzen zara.
- *¿Joder, pero no veis que no entiende?*

AUTOGORROTOA SENTITZEN DUENA

2. euskalduna

- Euskalduna zara, eta hobeto moldatzen zara euskaraz gaztelaniaz baino.
- Euskaraz egiten duzu lehen hitza beti, baina gaztelaniaz hitz egiten dizutenean gaztelaniara salto egiten duzu berehala. Ez zara saiatzen elkarriketa euskarara ekartzen.
- Horrelako egoeretan, euskarari eustea biolentzia egiten zaizu.
- *Lasai, egingo dizut erderaz. No pasa nada.*

PASIBOA

3. euskalduna

- Euskalduna zara, eta hobeto moldatzen zara euskaraz.
- Lehen hitza beti euskaraz, eta datozen guztiak ere bai.
- Euskaraz gutxi hitz egiten dela eta, haserre antzean ibiltzen zara beti.
- Zure erritmoan hitz egiten duzu beti, eta berdina zaizu aurrekoak ulertzen zaituen ala ez.
- Gaztelaniaz egiten badizute, amorratu egiten zara, eta eztabaida sutsuak izaten dituzu, tarteka erderaz ere bai.
- *Gure herriaren eskubidea da, eta zapalduta egon gara mendeetan joder. Beraiek ikasi beharko lukete!*

AGRESIBOA

4. euskalduna

- Lehenengo hitza euskaraz da beti.
- Gaztelaniaz erantzuten badizute ere, zure hizketakideak zenbaterainoko ulermena duen ikusten saiatzen zara, modu onean eta lasai.
- Hizkuntzaz aldatzeko eskatzen badizute, euskaraz jarraitu nahi duzula esaten duzu modu onean. Elkar hobeto ulertzeko polikiago hitz egingo duzula.
- *Ni hobeto moldatzen naiz euskaraz, eta euskaraz egingo dut. Baina lasai, saiatuko naiz polikiago hitz egiten zuk ere ulertzeko.*

ASERTIBOA

1. la-euskalduna

- la dena ulertzen duzu.
- Berdin zaizu zure inguruko euskaldunak gaztelaniara pasatzen diren ala ez. Normalena denak gaztelaniara pasatzea da. **Dena dela, ez zaitu molestatzen zure ingurukoek euskaraz egiten badute.**
- Ez diezu eskatzen zure ingurunekoei euskaraz egiteko.
- (gaztelaniaz) *A mi me da igual si hablaís euskera entre vosotros, pero entre todos nos arreglamos bien en castellano, ¿no?*

JARRERA OMNIPOTENTEA

2. la-euskalduna

- Euskalduna izateko euskara falta zitzaizun, eta ikasten zabilta.
- Euskara ahalik eta gehien praktikatzen saiatzen zara, eta ez duzu inor baldintzatu nahi zugatik hizkuntzaz aldatzera. Alderantziz, zuri euskaraz egiteko eskatzen diezu.
- Dena dela, zure ingurukoak gaztelaniaz hasten badira, ez duzu arazorik gaztelaniaz hasteko, baina alde batetik, deseroso sentiarazten zaitu.
- *Mesedez, niri euskaraz egin. Kostatzen zait, baina ulertzen zaitut.*

JARRERA ATSEGINA

1. erdalduna

- Gaztelaniaz egiten duzu beti, eta ez duzu euskaraz hitz erdirik ulertzen.
- Zure inguruan euskaraz egitea errespetu falta galanta iruditzen zaizu, eta zuri euskaraz egitea, are gehiago.
- Zenbait lanetarako euskara eskatzea bidegabetzat jotzen duzu.
- (gaztelaniaz) *Si todos habláramos castellano nos entenderíamos todos mejor. ¿Aparte, para qué voy a aprender euskera si se puede vivir perfectamente sabiendo solo castellano?*

JARRERA AGRESIBOA

2. erdalduna

- Gaztelaniaz egiten duzu beti.
- Zure ingurukoak zuregatik euskarara pasatzen direnean, deseroso sentitzen zara.
- Zuk ere jakin nahiko zenuke.
- *Hitz egidazu euskaraz, ikasi egin nahi dut eta.*
- *Ez dut ulertzen, sentitzen dut, baina gustatuko litzaidake.*

JARRERA ULERKORRA

BIBLIOGRAFIA

ALTUNA, OLATZ ETA BASURTO ASIER (2013): Hizkuntza-erabilera behaketa bidez neurtzeko GIDA METODOLOGIKOA.

APAOLAZA AVILA, URKO (2003): *Aldaba joka. Hernani: ahozko historia txikia (1931-1981)*. Lasarte-oria: Dobera Euskara Elkarte.

APEZETXEA, MAIALEN eta OZAITA, MIKEL (2016): *Ilunpetik argitara. Emakume langileak iruditan. Hernani 1939-1975*. Lasarte-Oria: Hernaniko Udala.

AZTIKER (2016): *Euskararen bilakaera Hernanin (1986-2016)*.

_____ (2019): *Euskara Ari Du Hernanin: Baietz Hernanik! erronkaren informea, 2018*.

CASTANYER, OLGA (1996): *La asertividad: expresión de una sana autoestima*. Bilbao: Editorial Desclee de Brower.

JAUREGI ETXANIZ, Pello (2017): *Baietz 40 egun euskaraz Herri erronka ikerketaren emaitzak*. Lasarte-Oria Udala

ESKISABEL, Idurre eta AGIRRE, Lorea (2016): "Euskaingintza eta feminismoa: Identitateak berreraiki, demokrazia sendotu, boteretzeko kolektiboa bultzatu eta subalternitate eraldatzaile unibertsalak eraikitzeke proposamen bat". *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 98, 11-22.

GOIKOETXEA, Garikoitz (2016): *Euskara irabazteko bidean*. Aleka

LARRAÑAGA, Iñaki eta IRURETAGOYENA, Ramón (1964): *Hernani 1962*. Zarautz: Itxaropena.

MENIKA, Amets (2015): *Hizkuntza-ohitura aldaketak*. Asmoz.

TRENOR ZULAIKA, Idoia (2017): *Nola egin dute?*. Donostia: Bagera

TRENOR ZULAIKA, Idoia (2017): *Ekitea da kontua*. Donostia: Bagera

SALMURRI, FERRAN (2004): *Libertad emocional: estrategias para educar las emociones*. Barcelona: Ediciones Paidós.

SÁNCHEZ CARRIÓN, JOSÉ MARÍA (1991): *Un futuro para nuestro pasado: claves de la recuperación del euskera y teoría social de las lenguas*. Donostia: Elkar.

_____ (2014): *Hernaniko datu soziolinguistikoa, 1986-2011*.

SOZIOLINGUISTIKA KLUSTERRA (2017): *Hernani, hizkuntza-erabileraren kale-neurketa*. 2016.

SUAY, Ferran eta SANGUINES, GEMMA (2015): *Irten hizkuntzaren armairutik*. Emun.

_____ (2007). Un espai per als parlants d'una llengua. Llengua i ús aldizkaria, 34. zk.a.

_____ (2007). Hizkuntz mendekotasunezko portaeran eragiteko proposamena: ikuspegi psikologikoa. Motibazioa eta hizkuntza normalizazioa jardunaldia. Societat Valenciana de Psicologia.

_____ (2008). Hizkuntza-mendetasuna aztertzeke eta egoera horretan esku hartzeke eredu bat. In Bat soziolinguistika aldizkaria.69 alea. Andoain: Soziolinguistika.

USARRALDE, IBON eta MARTINEZ DE LUNA, IÑAKI: *Euskal hizkuntza komunitatearen bizindar etnolinguistikoa: Andoaingo, Arrasateko, Bergarako, Hernaniko eta Lasarte-Oriako udalerriak*.

ZARRAGA A., COYOS J.B., HERNÁNDEZ J.M., JOLY L., LARREA I., MARTINEZ L., URANGA, B. eta BILBAO P. (2010). *Soziolinguistika eskuliburua*. Soziolinguistika klusterra. Andoain.